

Hallituksen esitys eduskunnalle rikoslain 6 luvun 10 §:n ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain sekä eräiden muiden lakien muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että rikoslain ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamuksia koskevaa järjestelmää täydennetään säätämällä rikoksen 21 vuotta täyttäneenä tehneille uudeksi oheisseuraamukseksi valvonta. Rikoksen 21 vuotta täyttäneenä tehnyt voitaisiin tuomita ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan yhden vuoden kolmen kuukauden ajaksi, jos tämä olisi tekijän aikaisempi rikollisuus, hänen henkilökohtaiset olonsa ja rikokseen johtaneet seikat huomioon ottaen tarpeen uusien rikosten ehkäisemiseksi. Valvontaan voitaisiin tuomita myös sillä perusteella, että ehdollista vankeutta yksinään olisi pidettävä riittämättömänä rangaistuksena rikoksesta.

Ehdollisen vankeuden oheisseuraamusjärjestelmää tehostettaisiin lisäksi nostamalla oheisseuraamuksena tuomittavissa olevan yhdyskuntapalvelun enimmäistuntimäärä 90 tunnista 120 tuntiin.

Esityksessä säädettäisiin myös vankeudeksi muuntamisen mahdollisuudesta tilanteissa, joissa tuomittu rikkoo törkeästi valvontaan sisältyviä velvollisuuksiaan.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan tehtäviksi eräitä lähinnä teknisluontoisia muutoksia Rikosseuraamuslaitoksesta annettuun lakiin, henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annettuun lakiin, Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa annettuun lakiin, viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettuun lakiin ja oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annettuun lakiin.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan kesällä 2019.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	2
YLEISPERUSTELUT.....	4
1 JOHDANTO.....	4
2 NYKYTILA.....	5
2.1 Lainsäädäntö.....	5
2.1.1 Yleistä.....	5
2.1.2 Ehdollisen vankeuden oheisseuraamukset.....	6
2.2 Käytäntö.....	8
2.2.1 Tilastot.....	8
2.2.2 Oheisseuraamusten sisältö.....	10
2.2.3 Verkkokysely yhdyskuntapalvelusta oheisseuraamuksena.....	11
Tuomitut verrattuina muihin yhdyskuntapalvelua suorittaviin.....	11
2.2.4 Päihdehoito ja yhdyskuntaseuraamusten kustannukset.....	13
2.3 Ehdollinen vankeus eräissä vertailumaissa.....	15
Ruotsi.....	15
Norja.....	17
Tanska.....	19
Euroopan unionin lainsäädäntö.....	19
2.4 Nykytilan arviointi.....	20
Sopimushoito.....	20
Yhdistelmävankeus.....	21
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	22
3.1 Tavoitteet.....	22
3.2 Toteuttamisvaihtoehdot.....	22
Rikoslain sääntely.....	23
Aikuisten valvonnan perustelut ja edellytykset.....	24
Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta.....	26
3.3 Keskeiset ehdotukset.....	29
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	30
4.1 Taloudelliset vaikutukset.....	30
4.2 Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	32
5 ASIAN VALMISTELU.....	33
Lausuntomenettely.....	33
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	35
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT.....	35
1.1 Rikoslaki.....	35
6 luku Rangaistuksen määräämisestä.....	35
1.2 Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta.....	38
1.3 Laki Rikosseuraamuslaitoksesta.....	42
1.4 Laki henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa.....	42
1.5 Laki Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa.....	42
1.6 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta.....	43

HE 120/2018 vp

1.7	Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa.....	43
2	VOIMAANTULO.....	43
3	SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS.....	43
	LAKIEHDOTUKSET	47
	Laki rikoslain 6 luvun 10 §:n muuttamisesta	47
	Laki yhdyskuntaseuramusten täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta.....	48
	Laki Rikosseuraamuslaitoksesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta.....	51
	Laki henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 2 §:n muuttamisesta.....	52
	Laki Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa annetun lain 11 ja 12 §:n muuttamisesta.....	53
	Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta.....	54
	Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 9 §:n muuttamisesta.....	55
	RINNAKKAISTEKSTIT	56
	Laki rikoslain muuttamisesta	56
	Laki yhdyskuntaseuramusten täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta.....	58
	Laki Rikosseuraamuslaitoksesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta.....	62
	Laki henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 2 §:n muuttamisesta.....	63
	Laki Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa annetun lain 11 ja 12 §:n muuttamisesta.....	64
	Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta.....	65
	Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 9 §:n muuttamisesta.....	66

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Suomen rikosoikeudellinen järjestelmä perustui pitkään suhteellisen harvoille seuraamuksille. Järjestelmä pyrittiin niin kutsutun uusklassisen rikosoikeuden tavoitteiden mukaisesti pitämään mahdollisimman selväpiirteisenä ja seuraamukset ennakoitavina. Rikoksentehtäjän henkilökohtaisten ominaisuuksien tai olosuhteiden ei haluttu vaikuttavan seuraamusten sisältöön.

Asennoituminen on viime vuosikymmeninä vähitellen muuttunut. Yhdyskuntapalvelu ja nuorisorangaistus otettiin 1990-luvulla käyttöön ensimmäisinä uudentyypisinä seuraamuksina. Niiden jälkeen seuraamusjärjestelmää on edelleen kehitetty enemmän vaihtoehtoja sisältäväksi, ja seuraamusten sisältöä suunniteltaessa otetaan entistä enemmän huomioon myös mahdollisuudet rikoksen tehneen tukemiseen ja kuntouttamiseen. Vuonna 2006 voimaan tulleessa vankeuslaissa (767/2005) rangaistuksen keskeisenä tavoitteena on uusintarikollisuuden ehkäisy, ja valvottu koevapaus on otettu käyttöön uutena asteittaisen vapauttamisen vaiheena. Valvontarangaistusta koskeva lainsäädäntö tuli voimaan vuonna 2011. Sen jälkeen kaikkien yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoa koskeva sääntely on koottu samaan, 1.5.2015 voimaan tulleeseen lakiin yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta (400/2015, jäljempänä myös täytäntöönpanolaki).

Ehdollinen vankeusrangaistus on pitkään ollut keskeisessä asemassa rikosoikeudellisessa järjestelmässämme ja se on säilyttänyt asemansa hyvin. Ehdollisen vankeuden tarkoituksena on toimia vakavana varoituksena rikoksentehtäjälle. Rangaistuksen täytäntöönpano riippuu siitä, jatkaako tuomittu rikosten tekemistä hänelle asetettuna koeaikana. Ehdollisen vankeuden kriminaalipoliittisena perusteluna on erityisesti tieto ehdottoman vankeusrangaistuksen monenlaisista haittavaikutuksista.

Ehdolliseen vankeusrangaistukseen voidaan liittää oheisseuraamuksia: sakko, yhdyskuntapalvelu tai nuoren rikoksentehtäjän valvonta. Sakkorangaistus voidaan tuomita oheisseuraamukseksi, jos ehdollista muuten olisi pidettävä riittämättömänä rangaistuksena rikoksesta. Samalla perusteella voidaan oheisseuraamukseksi tuomita yhdyskuntapalvelua, jos tuomittavan ehdollisen vankeuden pituus on vähintään kahdeksan kuukautta. Rikoksen alle 21-vuotiaana tehnyt voidaan määrätä valvontaan, jos tätä on pidettävä perusteltuna tekijän sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi tai uusien rikosten ehkäisemiseksi. Valvontaan määräämisen perusteet ovat siis erilaiset kuin oheissakon tai yhdyskuntapalvelun; valvonta perustuu yksilölliseen tarkoituksenmukaisuusharkintaan, kun taas muut oheisseuraamukset liittyvät siihen, että ehdollista vankeutta sellaisenaan ei pidetä riittävänä rangaistuksena rikoksesta.

Ehdolliseen vankeuteen kohdistuu ajoittain julkisuudessa arvostelua erityisesti tapauksissa, joissa pitkää ehdollista vankeutta ei pidetä riittävänä tuntuvana rangaistuksena vakavaksi koetusta rikoksesta. Seuraamusjärjestelmän sisäisen johdonmukaisuuden kannalta siirtyminen pitkästä ehdollisesta vankeudesta samanpituisen ehdottomaan rangaistukseen onkin ongelmallinen, koska se merkitsee varsin jyrkkää porrasta muuten vähitellen ankaroituvassa järjestelmässä. Edellä mainitut oheisseuraamukset madaltavat tätä kynnystä. Voidaan kuitenkin kysyä, ovatko ehdollisen nykyiset oheisseuraamukset riittäviä. Oheisseuraamusten käyttöä josain määrin lisäämällä ja niiden sisältöä kehittämällä ehdolliselle vankeudelle olisi mahdollista saada lisää toivottua vaikuttavuutta. Näin voitaisiin myös madaltaa ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välistä kynnystä.

Ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksia selvittänyt työryhmä

Oikeusministeriö asetti 25 päivänä marraskuuta 2016 työryhmän, jonka tehtäväksi se antoi selvittää mahdollisuuksia ehdollisen vankeusrangaistuksen vaikuttavuuden tehostamiseen sekä ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välisen porrastuksen vähentämiseen. Työryhmän oli selvitettävä ja arvioitava ehdollisen vankeuden tehostamista oheisseuraamusjärjestelmää kehittämällä sekä laadittava ehdotukset tarvittaviksi lainsäädännön muutoksiksi. Työryhmän asettaminen perustui pääministeri Juha Sipilän hallituksen strategiseen hallitusohjelmaan.

Työryhmän mietintö Ehdollisen vankeuden oheisseuraamukset (Mietintöjä ja lausuntoja 2/2018) julkaistiin 2 päivänä maaliskuuta 2018. Työryhmä oli arvioinut useita vaihtoehtoisia ratkaisuja oheisseuraamusjärjestelmän kehittämiseksi. Eri vaihtoehtoja punnittuaan työryhmä päätyi ehdottamaan oheisseuraamuksia koskevan järjestelmän täydentämistä siten, että 21 vuotta täyttäneenä rikoksen tehneelle syytetylle voitaisiin tuomita ehdollisen vankeuden oheisseuraamukseksi valvonta. Ehdotettava valvonta voitaisiin tuomita, jos se olisi tekijän aikaisempi rikollisuus, hänen henkilökohtaiset olonsa ja rikokseen johtaneet seikat huomioon ottaen tarpeen uusien rikosten ehkäisemiseksi.

Valvonnan sisältö vastaisi pääpiirteissään nykyistä nuorten ehdollisen vankeuden valvontaa. Ehdotettavaan oheisseuraamukseen kuuluisi siten aina valvontatapaamisia, joiden lisäksi seuraamukseen voisi sisältyä sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtäviä ja ohjelmia. Uuteen valvontaseuraamukseen voisi näiden lisäksi sisältyä enintään 30 tuntia osallistumista kuntoutukseen tai avohoitoon. Ehdotettavan valvonnan kesto olisi yksi vuosi kolme kuukautta. Valvontatapaamisten sekä seuraamukseen kuuluvien tehtävien ja ohjelmien tuntimäärät olisivat samat kuin nykyisessä nuorten valvonnassa. Oheisseuraamukseksi voitaisiin samalla kertaa tuomita sekä sakko että valvonta.

Työryhmä ehdotti lisäksi ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena tuomittavan yhdyskuntapalvelun enimmäistuntimäärän nostamista nykyisestä 90 tunnista 120 tuntiin. Tuntimäärän nostaminen mahdollistaisi nykyistä tuntuamman rangaistuksen tuomitsemisen erityisesti pitkissä ehdollisissa vankeusrangaistuksissa.

Esitettävät ehdotukset perustuvat työryhmän mietintöön ja siitä saatuun lausuntopalautteeseen.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö

2.1.1 Yleistä

Rikoslain (39/1889, jäljempänä RL) 6 luvun 1 §:n mukaan Suomen rikosseuraamusjärjestelmän yleisiä rangaistuslajeja ovat rikesakko, sakko, ehdollinen vankeus, yhdyskuntapalvelu, valvontarangaistus ja ehdoton vankeus. Erityinen rangaistus alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta on nuorisorangaistus.

Yhdyskuntaseuraamuksiin kuuluvat yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n mukaan yhdyskuntapalvelu, valvontarangaistus, nuorisorangaistus ja alle 21-vuotiaana rikoksen tehneille ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomittava valvonta sekä ehdonalaiseen vapauteen päässeän valvonta. Yhdyskuntaseuraamusten tuomitsemista koskevat perussäännökset ovat rikoslaissa. Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoa ja tarkempaa sisältöä kos-

kevat säännökset on koottu edellä mainittuun täytäntöönpanolakiin, joka sisältää sekä kaikkia yhdyskuntaseuraamuksia koskevaa yleistä sääntelyä että seuraamuskohtaiset erillisiin lukuihin kootut erityissäännökset.

Ehdollisesta vankeudesta säädetään rikoslain 2 b luvussa. Seuraamuksen sisältö ilmaistaan luvun 3 §:n 1 momentissa: ”Kun vankeusrangaistus tuomitaan ehdollisena, rangaistuksen täytäntöönpano lykkääntyy koeajaksi.” Saman momentin mukaan ehdollisen vankeuden koeaika on vähintään vuosi ja enintään kolme vuotta. Koeaika alkaa jo tuomion julistamisesta tai antamisesta riippumatta siitä, haetaanko tuomioon muutosta.

Ehdollinen vankeusrangaistus raukeaa, jollei sitä määrätä täytäntöön pantavaksi. Tuomioistuimien voi rikoslain 2 b luvun 5 §:n mukaan määrätä ehdollisen vankeuden pantavaksi täytäntöön, jos tuomittu tekee koeaikana rikoksen, josta tuomioistuimen harkinnan mukaan hänet olisi tuomitettava ehdottomaan vankeuteen tai yhdistelmä-rangaistukseen ja josta syyte on nostettu vuoden kuluessa koeajan päättymisestä. Tällöin täytäntöön pantavasta rangaistuksesta ja koeajalla tehdystä rikoksesta tuomittavasta rangaistuksesta määrätään yhteinen ehdoton vankeusrangaistus tai yhdistelmä-rangaistus muista rikoksista samalla kertaa tuomitettavien vankeusrangaistusten kanssa.

Rikoslain 6 luvun 9 §:ssä määritellään ehdollisen vankeuden tuomitsemisen edellytykset. Pykälän 1 momentin mukaan määräaikainen, enintään kahden vuoden vankeusrangaistus voidaan määrätä ehdolliseksi, jollei rikoksen vakavuus, rikoksesta ilmenevä tekijän syyllisyys tai tekijän aikaisempi rikollisuus edellytä ehdottomaan vankeuteen tuomitsemista. Pykälän 2 momentin mukaan alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta ei kuitenkaan saa tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen, elleivät painavat syyt sitä vaadi.

Enintään kahden vuoden vankeus voidaan määrätä ehdolliseksi riippumatta siitä, tuomitaanko rangaistus yhdestä vai useammasta rikoksesta. Tässä suhteessa merkitystä on vain rangaistuksen pituudella. Yli kahden vuoden pituinen vankeusrangaistus ei koskaan voi olla ehdollinen. Mitä lähempänä kahden vuoden rajaa tuomitettava rangaistus on, sitä vähäisemmät ovat mahdollisuudet ehdollisen vankeuden käyttöön (HE 44/2002 vp).

Laissa ilmaistuja ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välisen päätöksenteon kriteerejä on siis kolme: rikoksen vakavuus, rikoksesta ilmenevä tekijän syyllisyys ja hänen aikaisempi rikollisuutensa. Näistä teon vakavuus ja tekijän syyllisyys liittyvät selvästi rikoksen moitittavuuteen. Vakavuutta arvioitaessa kiinnitetään huomiota teolla aiheutettuun vahinkoon ja vaaraan. Mitä vakavampi rikos on ja mitä suurempi rikoksesta ilmenevä tekijän syyllisyys, sitä painavimmat syyt puhuvat vankeuden ehdottomuuden puolesta. Aikaisempaa rikollisuutta arvioitaessa voidaan periaatteessa ottaa huomioon kaikki aikaisempi rikollisuus, myös sakkorangaistuksiin johtaneet teot. Käytännössä suurin merkitys päätöksenteossa aiemmalla rikollisuudella on kuitenkin silloin, kun tekijälle on jo aiemmin tuomittu yksi tai useampi ehdollinen vankeusrangaistus, ja on arvioitava edellytyksiä vankeusrangaistuksen tuomitsemiseen edelleen ehdollisena.

2.1.2 Ehdollisen vankeuden oheisseuraamukset

Rikoslain 6 luvun 10 § koskee ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksia. Jos ehdollista vankeutta yksinään on pidettävä riittämättömänä rangaistuksena rikoksesta, voidaan sen ohessa tuomita sakkoa, tai jos ehdollinen vankeus on vähintään kahdeksan kuukauden pituinen, vähintään 20 ja enintään 90 tuntia yhdyskuntapalvelua. Rikoksen alle 21-vuotiaana tehnyt voi-

daan tuomita ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan yhden vuoden kolmen kuukauden ajaksi, jos tätä on pidettävä perusteltuna tekijän sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi tai uusien rikosten ehkäisemiseksi.

Oheissakkoa tai yhdyskuntapalvelua voidaan tuomita, jos ehdollista vankeutta yksinään on pidettävä riittämättömänä rangaistuksena. Harkinnassa korostuu siis arvio teon moitittavuudesta. Valvonnan käyttö puolestaan ei liity yhtä kiinteästi tekojen moitittavuuteen, vaan valvonnassa painopiste on uusimisriskiä koskevassa tarkoituksenmukaisuusharkinnassa. Valvonnalla pyritään vaikuttamaan nuoreen niin, että hän lopettaisi rikosten tekemisen. Oheisseuraamusten tuomitsemisen edellytykset eroavat siis toisistaan selvästi jo lähtökohdiltaan.

Oheissakko voidaan tuomita myös silloin, kun tuomitavan rikoksen rangaistussäännöksessä ei ole säädetty mahdollisuutta sakkorangaistukseen.

Ehdollisen vankeuden ohessa tuomitavasta sakosta, yhdyskuntapalvelusta ja valvonnasta on voimassa, mitä niistä erikseen säädetään. Viittauksella tarkoitetaan edellä mainittuja seuraamuksia koskevaa yleistä sääntelyä.

Rikoslain 6 luvun 11 §:ssä on yhdyskuntapalvelua koskeva perussäännös. Rikoksenteikijä, joka tuomitaan enintään kahdeksan kuukauden pituiseen ehdottomaan vankeusrangaistukseen, tuomitaan sen sijasta yhdyskuntapalveluun, jollei ehdottomien vankeusrangaistusten, aikaisempien yhdyskuntapalvelurangaistusten tai muiden painavien syiden ole katsottava olevan esteenä yhdyskuntapalveluun tuomitsemiselle. Yhdyskuntapalveluun tuomitsemisen edellytyksenä on, että rikoksenteikijä on antanut suostumuksensa rangaistuksen tuomitsemiseen yhdyskuntapalveluna ja että hänen voidaan olettaa suoriutuvan yhdyskuntapalvelusta.

Nuorten ehdollisen vankeuden valvonnasta säädetään yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 10 luvussa ja yhdyskuntapalvelusta 8 luvussa.

Täytäntöönpanolain 37 §:n 2 momentin mukaan enintään 30 tuntia yhdyskuntapalvelurangaistuksesta voidaan suorittaa osallistumalla Rikosseuraamuslaitoksen järjestämään tai hyväksymään toimintaan taikka sosiaali- tai terveydenhuollon julkisen tai yksityisen palveluntuottajan järjestämään avohoitoon. Tällaisen toiminnan tai hoidon tarkoituksena on vähentää tuomitun uusintarikollisuuden riskiä tai päihdeongelmia sekä lisätä tuomitun edellytyksiä suorittaa yhdyskuntapalvelurangaistus. Työn osuuden on kuitenkin oltava vähintään puolet tuomitusta rangaistuksesta.

Alle 21-vuotiaana tehdystä rikoksesta tuomittu yhdyskuntapalvelu voi pykälän 3 momentin mukaan sisältää lisäksi erityisesti nuorille suunnattuja sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtäviä ja ohjelmia sekä niiden yhteydessä annettavaa tukea ja ohjausta. Tällöin voidaan poiketa edellä mainituista toiminnan määrää koskevista rajoituksista.

Ehdolliseen vankeuteen tuomitun valvonta sisältää täytäntöönpanolain 60 §:n 1 momentin mukaan valvojan tai apuvalvojan ja tuomitun säännöllisiä tapaamisia. Tapaamisten tarkoituksena on seurata tuomitun olosuhteita ja niissä tapahtuvia muutoksia sekä parantaa tuomitun kykyä elää rikoksetonta elämää. Valvontaan voi sisältyä myös sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtäviä ja ohjelmia.

Valvontatapaamisia sekä valvontaan kuuluvia tehtäviä ja ohjelmia saa pykälän 2 momentin mukaan kuukausittain olla enintään 12 tuntia, ohjelman toteutuksen tiheyteen liittyvästä tai

muusta erityisestä syystä kuitenkin enintään 24 tuntia. Kuukausittainen tuntimäärä voi valvonnan aikana vaihdella sen mukaan kuin valvonnan tarkoituksenmukainen täytäntöönpano edellyttää.

Jos valvonta-ajan kestänyt vähintään kuusi kuukautta on käynyt ilmeiseksi, ettei valvonnan jatkaminen ole tarpeen, Rikosseuraamuslaitos voi pykälän 3 momentin mukaan valvojan esityksestä lakkauttaa valvonnan.

2.2 Käytäntö

2.2.1 Tilastot

Vuonna 2016 tuomittiin ensimmäisessä oikeusasteessa 12 763 ehdollista vankeusrangaistusta. Runsaat 60 prosenttia määräaikaisista vankeusrangaistuksista tuomittiin ehdollisina.

Ehdollisia vankeuksia tuomittiin neljä prosenttia vähemmän kuin edellisenä vuonna. Alioikeuksissa annetut rikostuomiot vähenivät samoin noin neljä prosenttia. Tuomittuja oli yhteensä runsaat 53 000. Heistä 59 prosenttia oli tuomittu sakkorangaistukseen ja 38 prosenttia vankeuteen.

Ehdolliset vankeudet olivat keskimäärin runsaan neljän kuukauden pituisia. Jos rangaistus oli pelkkä ehdollinen ilman oheisseuraamusta, vankeuden keskimääräinen pituus ylitti kuitenkin viisi kuukautta. Vähintään vuoden ja kuuden kuukauden pituisia ehdollisia vankeusrangaistuksia tuomittiin 442.

Rikoslain luvuittain tarkasteltuna ehdollinen vankeus tuomittiin useimmin liikenne rikoksesta, joiden osuus oli 41 prosenttia (5 270) kaikista ehdollisista vankeuksista. Törkeästä rattijuopumuksesta annettuja ehdollisia vankeustuomioita oli 4 814.

Liikenne rikosten jälkeen seuraavaksi suurimpana ryhmänä erottuvat rikoslain 21 luvussa säädetty henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset, joista annettiin 1 852 ehdollista vankeusrangaistusta. Runsaat tuhat ehdollista vankeusrangaistusta määrättiin vuoden aikana sekä rikoslain 28 luvussa säädettyistä varkausrikoksista että 36 luvun petoksista ja muusta epärehellisyydestä. Rikoslain 50 luvussa rangaistavaksi säädettyistä huumausainerikoksista tuomitut ehdolliset vankeudet muodostivat yhtä suuren noin tuhannen tuomion ryhmän.

Oheissakko on edelleen selvästi yleisin oheisseuraamus. Tarkasteluvuonna kaikista ehdollisista tuomioista noin 40 prosenttia (5 120) sisälsi oheissakon. Yhdyskuntapalvelu oli oheisseuraamuksena 295 tuomiossa. Samana vuonna tuomittiin 1 911 vähintään kahdeksan kuukauden pituisia ehdollista vankeusrangaistusta, joten yhdyskuntapalvelua tuomittiin oheisseuraamukseksi noin 15 prosentissa niistä tuomioista, joissa se olisi ollut mahdollinen. Valvontaan määrättiin 700 ehdollisesti tuomittua nuorta.

Oheissakon tuomitsemiseen johtaneista teoista ylivoimainen eli 94 prosentin osuus oli liikenne rikoksilla, joista lähes kaikki olivat törkeitä rattijuopumuksia. Oheissakkoja tuomittiin jonkin verran myös henkeen ja terveyteen kohdistuneista rikoksista, omaisuusrikoksista sekä huumausainerikoksista.

Yhdyskuntapalvelun tuomitsemiseen ehdollisen vankeuden ohella johti yleisimmin joko henkeen ja terveyteen kohdistunut rikos (67) tai seksuaalirikos (64). Yhdyskuntapalvelua käytet-

tiin oheisseuraamuksena merkittävästi myös huumausainerikoksissa (57). Seuraavaksi yleisimmät ehdollisen vankeuden ja oheisyhdyskuntapalvelun tuomitsemiseen johtaneet teot olivat erilaisia omaisuusrikoksia, joista erottuvat elinkeinorikokset (28), varkaudet ja muut rikoslain 28 luvussa säädetty rikokset (21) sekä petokset ja muut rikoslain 36 luvussa rangaistaviksi säädetty teot (16).

Yhdyskuntapalvelu voitiin ennen 1.5.2015 voimaan tullutta lainsäädännön muutosta tuomita vähintään yhden vuoden ehdollisen vankeuden oheisseuraamukseksi. Muutoksella raja laskettiin kahdeksaan kuukauteen. Vuonna 2015 yhdyskuntapalvelu tuomittiin oheisseuraamuksena 281 tapauksessa. Seuraavana vuonna tapauksia oli 295. Yhdyskuntapalvelun tuomitseminen oheisseuraamuksena odotetusti lisääntyi lainsäädännön muutoksen vuoksi jonkin verran. Vuonna 2016 yhdyskuntapalvelua määrättiin oheisseuraamukseksi 22 tuomiossa, joissa ehdollinen vankeus oli vähintään kahdeksan kuukauden ja enintään vuoden pituinen.

Rangaistuksiin tuomittujen aikaisemmasta rikollisuudesta sekä uusimisen ja aiempien tuomioiden laadusta on saatavilla verraten niukasti tietoa. Tilastokeskuksen ylläpitämästä uusintarikollisuustietokannasta selviää, kuinka moni rangaistukseen tuomituista on syylistynyt uuteen rikokseen kolmen vuoden sisällä edellisestä rangaistustuomiosta. Vuonna 2016 ehdolliseen vankeuteen tuomituista 11 387 oli tehnyt rikoksensa 21 vuotta täyttäneenä. Heistä 3 693 eli noin 32 prosenttia oli rikoksen uusijoita sillä perusteella, että he olivat edellistä tuomiotaan seuranneen kolmen vuoden sisällä syylistyneet uuteen rikokseen. Tuosta rikoksesta tämän päivän tuomiohetkeen on voinut kulua pidempikin aika, riippuen teon ilmitulosta. Tässä ryhmässä ovat mukana kaikki vanhat tuomiot, myös sakkorangaistukset. Koska noin 60 prosenttia kaikista rikosasioiden tuomioistuinratkaisuista on sakkotuomioita, olisi karkeasti arvioitavissa, että tässä ehdolliseen rangaistukseen tuomittujen joukossa olisi vajaa 2 000 sellaista henkilöä, joka on uusiutunut rikoksensa edellisen sakkoa ankaramman rangaistuksen jälkeen tuomiota seuranneen kolmen vuoden aikana. Heistä kuuluu oheisseuraamusten kohderyhmän kannalta kiinnostavaan 21 vuotta täyttäneiden ryhmään noin 1 600 uusijaa. Samaan suuruusluokkaan päättyy vanhempi tilastoanalyysi vuodelta 1996, joka mittasi suoraan kuinka moni ehdolliseen vankeuteen tuomittu oli tuomiota edeltävän kolmen vuoden aikana tuomittu ehdolliseen vankeuteen. Tätä tarkempien ajantasaisten tietojen saaminen edellyttäisi erillisselvityksiä.

Esityksessä ehdotettavan valvonnan kannalta myös tiedot pitkien ehdollisten vankeusrangaistusten lukumäärästä ja erityisesti ensimmäistä kertaa ehdolliseen vankeuteen tuomittavista ovat olennaisia. Vuonna 2016 tuomittiin 1 583 vähintään kahdeksan kuukauden pituisia ehdollista vankeusrangaistusta 21 vuotta täyttäneinä rikoksen tehneille syytetyille. Ensimmäistä kertaa ehdolliseen vankeuteen tuomittavia heistä oli 1 037 eli 65,5 %. Prosenttiosuus on pysynyt kuluvan vuosikymmenen suhteellisen vakaana, samoin kuin kohdejoukon lukumäärä.

HE 120/2018 vp

Taulukko. Ehdolliseen vankeuteen vuonna 2016 tuomitut. Lukumäärät sekä uusijoiden osuudet.

Ehdolliseen vankeuteen v. 2016 tuomitut		Edellisen tuomion (ml. sakkotuomiot) jälkeen 3 vuoden sisällä uuteen rikokseen syyllistyneet	Uusijoita % kaikista
Kaikki tuomitut	12756	4216	33,1
Ikäryhmä 21 v.-yli	11387	3693	32,4

Ehdolliseen rangaistukseen tuomittujen päärikos (kaikki ikäryhmät)			
Rattijuopumusrikokset	4934	1200	24,3
Pahoinpitelyrikokset	1805	774	42,9
Huumausainerikokset	1037	476	45,9
Petos- ja kavallusrikokset	1373	407	29,6
Varkausrikokset	801	392	48,9
Muut rikoslakirikokset	674	243	36,1
Muut liikenne rikokset	330	169	51,2
Ryöstörikokset	255	118	46,3
Veron-, avustus-, elinkeino- ja velallisen rikokset	661	120	18,2

Lähde. Tilastokeskus

2.2.2 Oheisseuraamusten sisältö

Rikosseuraamuslaitoksen ohjelmatyö ja valvontatapaamiset

Rikosseuraamuslaitos järjestää sekä vangeille että yhdyskuntaseuraamuksia suorittaville ohjelmatoimintaa, jolla pyritään ehkäisemään rikosten uusimista.

Ohjelmatyö voidaan jakaa karkeasti kolmeen ryhmään: motivointiohjelmiin, vaikuttavuusohjelmiin sekä hyviin käytäntöihin. Ohjelmat voidaan myös ryhmitellä sen ongelman perusteella, johon tietyllä ohjelmalla pyritään vaikuttamaan. Näin voidaan tehdä jaottelu yleisohjelmiin, rikosperusteisiin ohjelmiin ja päihdekuntoutusohjelmiin.

Motivointiohjelmat ovat lyhytkestoisia ja ne toteutetaan joko yksilö- tai ryhmämuotoisina. Tavoitteena on, että asiakas tunnistaa käyttöksensä ongelmallisuuden ja pohtii elämäntilannettaan. Esimerkiksi Viisi keskustelua muutoksesta (VKM) on motivointiohjelma.

Vaikuttavuusohjelmat ovat intensiivisiä, pitkäkestoisia ja ryhmämuotoisia. Rikoksenteijän uusimisriskin ja motivaation arviointi on niissä tärkeää valittaessa osallistujia ryhmään. Vaikuttavuusohjelmiin kuuluu esimerkiksi Uusi suunta –yksilöohjelma seksuaalirikoksista tuomituille. Vaikuttavuusohjelmilla pyritään muuttamaan rikoksenteijän ajattelu- ja käyttäytymismalleja.

Uusi suunta –ohjelman tavoitteena on lisätä tuomitun ymmärrystä siitä, mikä on saanut hänet tekemään seksuaalirikoksen ja auttaa häntä välttämään rikosten tekeminen tulevaisuudessa.

Kolmatta ryhmää eli hyviä käytäntöjä ei pidetä suoranaisesti uusintarikollisuuteen vaikuttavina. Tavoitteena on yleensä esimerkiksi arjen taitojen opettelu ja ylläpito.

Yhdyskuntaseuraamuksissa yleisimmin käytettyjä ohjelmia ovat Viisi keskustelua muutoksesta, Suuttumuksen hallinta (SUHA), Liikenneturvaohjelma ja Uusi suunta. VKM-ohjelmaa alettiin toteuttaa yhdyskuntaseuraamuksissa vuonna 2006. Ohjelma sopii laajalle joukolle ja monenlaisiin ongelmiin; kysymyksessä voivat olla päihteiden käytön lisäksi rikosten tekeminen yleensä tai jokin muu muutosta vaativa asia. Keskustelutarjassa tutkitaan motivaatiota muutokseen eri näkökulmista. Ohjelmaan sisältyy alkutapaaminen ja vähintään viisi strukturoitua yksilötapaamista.

Suuttumuksen hallinta –ohjelma otettiin käyttöön vuonna 2000. Ohjelma sopii toteutettavaksi sekä yksilö –että ryhmämuotoisena. SUHA-ohjelma on nimensä mukaisesti tarkoitettu rikosentekijöille, joilla on vaikeuksia suuttumuksen tunteen hallinnassa ja hallinnan puutteesta johtuvaa aggressiivista käytöstä. Osallistujan tavoitteena on oppia tunnistamaan suuttuttavia tilanteita ja harjoitella erilaisia keinoja itsensä hillitsemiseen. Ryhmämuotoisena SUHA kestää 18 tuntia ja yksilöohjelmana yhdeksän tuntia.

Yhdyskuntaseuraamuksiin voi seuraamuksesta riippuen sisältyä Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen ja rangaistusta suorittavan välisiä valvontatapaamisia. Nykyiseen nuorten ehdollisen vankeuden valvontaan kuuluu valvojan tai apuvalvojan ja tuomitun säännöllisiä tapaamisia, joiden tarkoituksena on seurata tuomitun olosuhteita ja niissä tapahtuvia muutoksia sekä parantaa hänen kykyään elää rikoksetonta elämää. Tapaamisiin voi sisältyä keskusteluja tehdystä rikoksesta ja muuta rikollisen käyttäytymisen vähentämiseen suuntautuvaa toimintaa sekä esimerkiksi valvottavan opastamista työ- ja sosiaaliviranomaisten kanssa asiointiin.

2.2.3 Verkkokysely yhdyskuntapalvelusta oheisseuraamuksena

Rikosseuraamuslaitos on selvittänyt kyselytutkimuksella yhdyskuntapalvelun käyttöä ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena. Webropol –muodossa toteutettu kysely lähetettiin kaikkiin Rikosseuraamuslaitoksen aluekeskuksiin ja yhdyskuntaseuraamustoimistoihin kesäkuussa 2017. Tavoitteena oli kerätä yhdyskuntapalvelun täytäntöönpanossa toimivilta virkamiehiltä tietoa ja kehittämisehdotuksia oheisseuraamusten uudistamista varten. Rikosseuraamuslaitos sai yhteensä 32 vastausta.

Tuomitut verrattuina muihin yhdyskuntapalvelua suorittaviin

Selvä enemmistö kyselyyn vastanneista oli sitä mieltä, että yhdyskuntapalveluun oheisseuraamuksena tuomittu asiakas eroaa rikosprofiililtaan tavallisesta yhdyskuntapalveluasiakkaasta. Eroissa korostuu kolme asiaa: oheisseuraamuksena suoritettavan yhdyskuntapalvelun perusteena on usein seksuaalirikos, tekijä on nuori, ja ensikertaisia on tavallista enemmän. Toisaalta mukana on yksittäisiin melko vakaviin rikoksiin syyllistyneitä keskimääräistä vanhempia tuomittuja. Myös talousrikoksista tuomittuja on enemmän kuin yhdyskuntapalveluissa yleensä.

Enemmistö vastaajista arvioi, että yhdyskuntapalvelua oheisseuraamuksena suorittavien ja vain yhdyskuntapalveluun tuomittujen väliltä löytyy muita kuin rikosprofiiliin liittyviä eroja. Jos eroja löytyi, vastaajat mainitsivat yleensä oheisyhdyskuntapalvelun suorittajan sosiaalisen aseman olevan parempi ja päihdeongelman harvinaisempi kuin yhdyskuntapalvelun suorittajilla tavallisesti. Osan on ollut vaikea mieltää syyllistyneensä rikokseen.

Vastaajien arviot siitä, suoriutuvatko oheisyhdyskuntapalveluun tuomitut seuraamuksesta paremmin vai yhtä hyvin kuin yhdyskuntapalvelun suorittajat yleensä, jakautuivat jokseenkin tasan. Jos eroja nähtiin, kysymys oli jälleen oheisseuraamusta suorittavien hyvästä arjen hallinnasta. Joitakin tuomittuja on auttanut pitkä työhistoria.

Palvelupaikan löytämisessä oheisseuraamusta suorittaville muihin yhdyskuntapalveluun tuomittuihin verrattuna ei yleensä nähty eroa. Jos eroa oli, paikan löytämisen helppous perustui asiakkaan hyvään käytökseen ja työhistoriaan. Toisaalta osa palvelupaikoista ei ota vastaan seksuaalirikoksista tuomittuja, mikä vaikeuttaa paikan löytämistä.

Yhdyskuntapalvelun vaikuttavuus ja toimintaohjelmat

Oheisyhdyskuntapalvelua suorittavia on ohjattu Rikosseuraamuslaitoksen ohjelmiin ja suoriutumista parantavaan toimintaan lähes yhtä aktiivisesti kuin muitakin. Asiakkaat eivät aina koe tuen tarvetta, jolloin ohjelmia ei voida toteuttaa.

Asiakkaita on ohjattu myös päihdetukitoimiin ja Viisi keskustelua muutoksesta –ohjelmaan.

Kyselyyn vastanneet arvioivat aktiivisesti oheisseuraamuksena tuomitun yhdyskuntapalvelun vaikuttavuutta ja hyödyllisyyttä sekä tarjolla olevia toimintaohjelmia. Oheisseuraamusta pidettiin hyvänä esimerkiksi siksi, että asiakas saa mahdollisuuden keskustella rikoksestaan ja tarvittaessa apua elämässään oleviin ongelmiin. Seuraamus konkretisoituu. Ohjelmien kautta todettiin tulevan uusia ajatuksia ja toimintamalleja, mikä vähentää rikosten uusimista. Myös asiakkaiden kerrottiin kokevan oheisseuraamuksen erittäin hyvänä ja hyödyllisenä. Erityisesti seksuaalirikollisten mainittiin pääsevän oheisseuraamuksen avulla työstämään rikostaan Uusi suunta –ohjelmassa tai seksuaaliterapiassa.

Kyselyyn vastanneet pitivät ongelmana sitä, että pelkän ehdollisen vankeuden aikana asiakas ei pääse Rikosseuraamuslaitoksen palvelujen piiriin eikä saa tilaisuutta käsitellä rikosten tekemisen taustalla vaikuttavia ajatusmallejaan. Toisaalta tuomion lyhyys tai yhdyskuntapalvelutuntien liian vähäinen määrä voivat estää hyödyllisten toimintaohjelmien toteuttamisen.

Seuraamusta arvioitiin myös muun yhteiskunnan kannalta 24 vastauksessa. Näissäkin vastauksissa toistui oheisseuraamuksen konkreettisuus pelkkään ehdolliseen tuomioon verrattuna. Vastauksissa arvioitiin esimerkiksi yhteiskunnan ja kansalaisten pitävän tuomioita ja seuraamusjärjestelmäämme uskottavampana, jos pelkkien ehdollisten vankeusrangaistusten sijaan tuomittaisiin useammin oheen myös yhdyskuntapalvelua.

Vastaajilta kysyttiin myös mahdollisia eroja, joita on uusintarikollisuutta ehkäisevän toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa varsinaisen ja oheisseuraamuksena tuomitun yhdyskuntapalvelun välillä. Lähes kaikki vastaajat olivat pystyneet suunnittelemaan toimintaa molemmissa seuraamuksissa yhtä hyvin. Jos eroja oli ollut, ne johtuivat yleensä ohjelmiin käytettävissä olevien tuntien pienestä määrästä. Seuraamukseen voi myös olla vaikea sisällyttää tarvittavia tukitoimia ja ohjelmia, koska asiakkaat haluavat suorittaa yhdyskuntapalvelun mahdollisimman pian pois. Joskus asiakkaan elämäntilanne – esimerkkinä vaativa kokopäivätyö – ei mahdollista ohjelmatoiminnan toteuttamista parhaalla tavalla.

Kehittämissuhteita

Enemmistö vastaajista kannatti oheisseuraamuksena tuomittavan yhdyskuntapalvelun enimmäistuntimäärän nostamista.

Vastaajat ehdottivat myös uudistuksia ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksia koskevaan lainsäädäntöön. Ehdollisen vankeuden valvonnan mahdollisuutta toivottiin myös 21 vuotta täyttäneille ja mahdollisesti liitettynä yhdyskuntapalveluun. Myös velvollisuutta osallistua toimintaohjelmiin tai tarkempaan uusimisriskin arviointiin esitettiin oheisseuraamuksena yhdyskuntapalvelua suorittaville. Vanhemman ikäryhmän talousrikollisten saamia oheisyhdyskuntapalveluja kritisoitiin ja toivottiin keskittymistä nuoriin.

2.2.4 Päihdehoito ja yhdyskuntaseuraamusten kustannukset

Nykyään käytössä olevien yhdyskuntaseuraamusten kustannukset vaihtelevat paljon sekä eri seuraamuslajien välillä että yksittäisiä seuraamuksia vertailtaessa. Kokonaiskustannuksiin vaikuttavat esimerkiksi rangaistuksen valvonnan tapa, mahdolliset Rikosseuraamuslaitoksen toimintaohjelmat ja rikosentekijän päihderiippuvuuden hoito. Runsaasti yksilötyötä edellyttävä seuraamus vaatii henkilöstöresursseja, jotka nostavat kustannuksia. Seuraamuksen tekninen valvonta on yleensä edullista verrattuna valvontatapoihin, jotka perustuvat Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen ja tuomitun väliseen henkilökohtaiseen yhteydenpitoon.

Ehdollisen vankeuden tehosteeksi määrätty valvonta maksoi vuonna 2016 noin 3 500 euroa. Tähän sisältyivät tuomiota edeltävästä nuoren tilanteen selvittämisestä aiheutuvat kustannukset, jotka olivat keskimäärin 644 euroa. Samana vuonna yhden yhdyskuntapalvelutunnin hinta oli 32 euroa. Yhdyskuntaseuraamuksista kallein on valvontarangaistus, jonka kustannukset ovat 86 euroa vuorokaudessa.

Yhdyskuntaseuraamuksiin voi nykyään sisältyä monentyyppistä päihdehoitoa ja –kuntoutusta. Mahdollisuudet vaihtelevat eri seuraamusten välillä: esimerkiksi yhdyskuntapalveluun voidaan sisällyttää päihdeongelmien avohoitoa, mutta valvontarangaistuksessa kuntoutus voi olla myös laitoksessa annettavaa. Kaikkiin yhdyskuntaseuraamuksiin voi sisältyä päihdeongelmien vähentämiseen suunnattuja Rikosseuraamuslaitoksen motivointiohjelmiä ja vapaamuotoisempaa muutostyöskentelyä. Esimerkiksi nuorten ehdollisen valvontaan sisältyy aina valvontatapaamisia, mutta siihen voidaan sisällyttää myös päihderiippuvuuden käsittelyä sosiaalista toimintakykyä edistävillä ohjelmilla.

Päihdehoidon kustannukset

Rikosseuraamuslaitokselle aiheutuvat kustannukset poikkeavat rangaistuksen todellisista kokonaiskustannuksista, jos seuraamukseen sisältyy myös jonkin muun tahon vastuuta rahoituksesta. Yleensä näissä tilanteissa on kysymys yhdyskuntaseuraamuksiin sisältyvistä julkisista päihdehoidon palveluista, joihin rangaistusta suorittava on oikeutettu kuntalaisena ja jotka voidaan samalla hyväksyä seuraamuksen osaksi.

Perussäännös kustannusten jakautumisesta kunnan ja Rikosseuraamuslaitoksen välillä seuraamuksen täytäntöönpanon aikana on yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 12 §:ssä, jonka mukaan yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpano sekä tuomitun elämänhallintaa ja rangaistuksen suorittamista edistävät tukitoimet on sovitettava yhteen. Tukitoimenpiteitä yhteen sovitettaessa kunta vastaa kunnallisten peruspalvelujen kustannuksista, Rikosseuraamuslaitos vastaa yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanoon liittyvien toimintojen kustannuksista.

Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain esitöiden mukaan (HE 215/2014 vp) lähtökohtana yhdyskuntaseuraamuksiin liittyvien toimintojen kustannusten jakautumisessa on vastuun määräytyminen sen mukaan, onko toiminnassa kyse rangaistuksen täytäntöönpanolle

asetetun vaikuttavuustavoitteen täyttämistä vai kotikunnan velvollisuudesta järjestää jäsenilleen laissa säädetty palvelut ja tukitoimet. Rikosseuraamuslaitos maksaa siis seuraamuksen täytäntöönpanoon sisältyvän toiminnan ja kotikunta puolestaan toiminnot ja palvelut, jotka kuuluvat rikoksenteikijälle kuntalaisena. Seuraamuksen täytäntöönpanoon liittyviä toimintoja ovat esimerkiksi erilaisiin rikollisuutta ehkäiseviin ohjelmiin osallistuminen. Kuntalaiselle kuuluvia toimintoja ja palveluita ovat esimerkiksi sosiaali- ja terveystoimen palvelut, kuten terveydenhoidon ja asumista tukevien palveluiden järjestäminen. Päihdehuollon toiminnot voivat kuitenkin olla järjestämisvastuun kannalta ongelmallisemmat. Sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalveluiden päihdetyöhön kuuluu perinteisesti päihteiden käytön puheeksi ottaminen, mini-interventio ja tarvittaessa ohjaaminen päihdehuollon erityispalveluihin. Hoidon lisääminen seuraamusten täytäntöönpanossa voi lisätä tarvetta päihdehuollon erityispalveluiden käyttöön.

Yleistä päihdepalveluista

Päihdehuollon osuus kuntien kustantamissa menoissa oli noin 202 miljoonaa euroa vuonna 2015. Päihdehuollon erityispalvelujen kustannukset vaihtelevat merkittävästi kunnittain.

Päihdeongelmaisten palvelujen ytimen muodostavat avohoitopalvelut, joita täydennetään tarvittaessa laitospuoleisella katkaisuhoidolla ja pitkäkestoisemmalla kuntouttavalla laitoshoidolla sekä arjen tukea antavilla päivätoiminnalla, asumispalveluilla ja vertaistuellalla. Päihdeongelmaiset hakevat apua myös yleisistä sosiaali- ja terveyspalveluista. Lisäksi osa päihdeongelmaisista ja heidän läheisistään hakee apua vertaistuesta, kuten AA-ryhmistä. Suuremmissa kunnissa on yleensä monipuolisia avo- ja laitospuoleisia erityispalveluja.

Päihdepalvelut voivat olla joko sosiaali- tai terveydenhuollon palveluja. Päihdehuollon erityispalvelut kuuluvat pääasiassa sosiaalitoimeen. A-klinikoilla kävi 40 678 asiakasta ja nuori-soasemilla 5 272 asiakasta vuonna 2015. Kuntien kustantamissa päihdehuollon katkaisupalveluissa asioi samana vuonna 10 620 asiakasta. Kunnat ostavat noin puolet avo- ja laitospuoleisista päihdehuollon erityispalveluista muilta palveluntuottajilta. Päihdepalvelujen hinnat vaihtelevat paljon lähinnä hoidon intensiivisyyden ja keston perusteella. Yksilötunti A-klinikalla maksaa 80 euroa. Rikosseuraamuslaitoksesta saadun tiedon mukaan laitoksen ulkopuolelta hankittujen palvelujen kustannukset vaihtelevat 60 – 150 euron välillä tunnilta.

Päihteiden käyttö ja rikosten tekeminen

Suuri osa rikoksista tehdään alkoholin tai muun päihteen vaikutuksen alaisena. Erityisesti väkivaltarikokset ja alkoholinkäyttö ovat tyypillisesti sidoksissa toisiinsa. Liikennejuopumuksissa päihtyneenä oleminen sisältyy jo teon tunnusmerkistöön. Tyypillinen suomalainen henkiriikok tapahtuu edelleen kahden päihtyneen miehen alkoholinkäyttötilanteessa.

Kaikista pahoinpitelyrikoksista arviolta noin 55 prosenttia on kuluvalle vuosikymmenellä tehty alkoholin aiheuttamassa humalassa. Vuonna 2015 ryöstöihin syylliseksi epäillyistä lähes 20 prosenttia oli pelkän alkoholin, kuusi prosenttia huumausaineiden ja kuusi prosenttia päihteiden sekakäytön vaikutuksen alaisena. Päihtyneiden tekijöiden osuus on huomattava myös varkausrikoksissa ja moottorikulkuneuvon käyttövarkauksissa. Koska rikosenteikijän päihteiden käyttöön puuttuminen on uusintarikollisuuden ehkäisyssä keskeistä, päihdekuntoutusta pyritään nykyään järjestämään sekä vankeusrangaistusten että yhdyskuntaseuraamusten osana.

Päihdeongelmat ovat vangeilla muuhun väestöön verrattuna erittäin yleisiä. Rikosseuraamusasiakkaiden terveyttä ja työkykyä on viimeksi selvitetty kattavasti vuonna 2010 julkais-

tulla tutkimuksella Rikosseuraamusasiakkaiden terveys, työkyky ja hoidontarve (Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2010). Tuolloin jokin päihderiippuvuus todettiin neljällä viidesosalla, alkoholiriippuvuus kahdella kolmasosalla ja amfetamiiniriippuvuus kahdella viidesosalla tutkituista.

Vastaavantyyppinen tutkimus tehtiin edellisen kerran vuonna 1992, jolloin se ei koskenut yhdyskuntaseuraamuksia suorittavia. Vuonna 2010 julkaistussa tutkimuksessa oli mukana myös yhdyskuntapalveluun tuomittuja, joiden terveydentila todettiin paremmaksi kuin vankien. Tulos selittyi sillä, että vakavasti päihdeongelmaista rikoksenteikijää ei tuomita yhdyskuntapalveluun.

Edelliseen vankien terveystutkimukseen verrattuna mielenterveyden häiriöt ja erityisesti päihderiippuvuudet olivat lisääntyneet voimakkaasti. Päihderiippuvuudet ovat myös monimuotoistuneet, sillä alkoholin ja lääkkeiden sekakäyttö on viime vuosikymmeninä yleistynyt. Seuraamusjärjestelmän piirissä olevilla on lisäksi runsaasti muitakin huumausaineriippuvuuksia. Tutkittavilla oli myös huomattavan paljon fyysisiä sairauksia siihen nähden, että heidän keskiikänsä oli alle 40 vuotta. Vain puolet tutkituista oli täysin työkykyisiä. Naisvangit olivat sairampia kuin miesvangit, ja kaikkein huonokuntoisimpia olivat sakon muutorangaistusta suorittavat vangit.

Merkittävän osan väkivalta- ja omaisuusrikoksista tekevät siis päihdeongelmaiset, monin tavoin huono-osaiset miehet. Rikoskierteestä ja siihen liittyvästä elämäntavasta irrottautuminen on yleensä vaikeaa, jos päihteen käyttö jatkuu. Tehokas puuttuminen vankien ja yhdyskuntaseuraamuksia suorittavien päihdeongelmiin vähentää uusintarikollisuutta selvästi. Vankeus-aikaa ja yhdyskuntaseuraamuksen suorittamista voidaan tältä kannalta pitää myös mahdollisuuksina, koska niiden aikana rikosenteikijän päihdeongelmaa voidaan hoitaa.

2.3 Ehdollinen vankeus eräissä vertailumaissa

Ehdollista vankeutta koskevaa oikeusvertailua vaikeuttaa se, että ehdollisella rangaistuksella on eri merkitys eri maissa. Karkeasti jaotellen ehdollisen tuomion perustyyppejä on kaksi: muun muassa Ruotsissa käytössä oleva malli, jossa rangaistus jätetään määrittelemättä ja sen tuomitseminen lykätään tietyn ehdoin sekä Suomessa käytössä oleva ehdollinen, jossa tuomiossa määritellyn rangaistuksen täytäntöönpano lykkääntyy koeajaksi.

Pohjoismaissa on käytössä lukuisia seuraamusten, oheisseuraamusten ja ehtojen yhdistämisen mahdollisuuksia.

Ruotsi

Ruotsin rikoskaaren (*brottsbalk*) mukaan rikosoikeudellisia seuraamuksia ovat sakko ja vankeusrangaistus sekä ehdollinen tuomio, suojeluvalvonta ja määrääminen erityiseen hoitoon. Muita yhdyskuntaseuraamuksia ovat sähköinen intensiivivalvonta ja ehdonalaisen vapauden valvonta.

Rangaistuslajin valintaa koskevan rikoskaaren 30 luvun säännöksistä suurin osa keskittyy ehdottoman vankeuden käytön ohjaamiseen. Lisäksi tässä yhteydessä säädetään yhteisen rangaistuksen määräämisestä (2 ja 3 §). Luvun 1 §:ssä määritetään rangaistuslajien välistä suhdetta toteamalla vankeus ehdollista tuomiota ja suojeluvalvontaa ankarammaksi seuraamukseksi. Tuomioistuimia kehoitetaan yleisesti kiinnittämään erityistä huomiota seikkoihin, jotka puhuvat vankeutta lievemmän seuraamuksen puolesta (4 §).

Perusteina vankeuden käytön puolesta mainitaan rikosten rangaistusarvo ja laji sekä tekijän aikaisempi rikollisuus (4 §). Muut rikoskaaren 30 luvun säännökset täsmentävät eri rangaistuslajien käyttöperusteita: ehdollinen tuomio (7 §), ehdollinen tuomio ja sakko (8 §), suojeluvalvonta ja sopimushoito (9 §), sekä eri seuraamusten yhdistelmät (10 ja 11 §).

Ehdollinen tuomio voidaan antaa rikoksesta, josta seuraamuksen ei katsota voivan olla vain sakkoa. Näin ollen ehdollinen tuomio asetetaan rangaistusarvoltaan sakkoa korkeammalle, mutta ehdollinen tuomio ei Ruotsissa ole ehdollinen vankeusrangaistus, joka määrättäisiin tietyn mittaisena. Ruotsin järjestelmässä seuraamuksen määrääminen rikoksesta lykätään kahden vuoden koeajaksi. Tuomitun on tänä aikana elettävä nuhteettomasti ja kykyjensä mukaan pyrittävä huolehtimaan toimeentulostaan.

Ehdollinen tuomio annetaan, jos rikoksentehtäjän uusimisriskin arvioidaan olevan vähäinen. Ehdolliseen tuomioon voidaan liittää sakko tai tuomittavan suostumuksin yhdyskuntapalvelu, mutta ei valvontaa. Yhdyskuntapalvelun liittäminen ehdolliseen tuomioon tulee kysymykseen lähinnä silloin, kun tuomioistuin valitsee rangaistusta ehdollisen tuomion ja ehdottoman vankeuden välillä.

Jos syytetty suostuu siihen, että ehdolliseen tuomioon tai suojeluvalvontaan liitetään määräys yhdyskuntapalvelusta ja sellainen määräys on sopiva ottaen huomioon syytetyn henkilö ja muut olosuhteet, tätä on pidettävä erityisenä syynä valita ehdollinen tuomio tai suojeluvalvonta vankeuden sijasta. Jos tuomioistuin on päätenyt ehdolliseen tuomioon ja liittänyt siihen yhdyskuntapalvelun mutta olisi muussa tapauksessa tuominnut vankeutta, vankeuden pituus on ilmoitettava tuomion yhteydessä (rikoskaaren 27 luvun 2 a:n §:n 2 momentti).

Ehdolliseen tuomioon on liitettävä sakko, jollei sitä ole pidettävä syytetylle liian ankarana ottaen huomioon velvollisuus suorittaa yhdyskuntapalvelua tai muita rikoksen seuraamuksia tai jos muut erityiset syyt puhuvat sakkoa vastaan.

Ruotsissa ehdollisen tuomion koeaika on kaksi vuotta. Ehdollista tuomiota tiukennettiin vuonna 1999 liittämällä siihen oheisseuraamuksena yhdyskuntapalvelu (40–240 tuntia).

Yhdyskuntapalvelun määräämistä ehdollisen tuomion osana ei lain tasolla ole sidottu vaihtoehtoisen vankeusrangaistuksen pituuteen. Kuitenkin sen käytön edellytykset liittyvät keskeisesti teon rangaistusarvoon. Ehdollinen tuomio ja siihen liitettävä yhdyskuntapalvelu voi tulla kyseeseen vain poikkeustapauksissa, jos rikoksen rangaistusarvo on yksi vuosi vankeutta tai enemmän. Kahdeksan tai kymmenen kuukauden vankeusrangaistuksen katsotaan vastaavan korkeinta tuntimäärää, joka voidaan tuomita yhdyskuntapalveluna.

Ruotsin järjestelmässä ei ole mahdollista tuomita samasta rikoksesta sekä ehdollista tuomiota että ehdotonta vankeutta. Ehdollinen tuomio voidaan tosin joissakin tapauksissa antaa yhdistettynä oikeuspsykiatriseen pakkohoitoon.

Ruotsissa yhdyskuntaseuraamusjärjestelmää on pyritty yhtenäistämään ja selkiinnyttämään useammassa laajassa rikosseuraamusjärjestelmää koskevassa kokonaisuudistuksessa 1970-luvulta lähtien. Tavoitteena on ollut painopisteen siirtäminen vankeusrangaistuksista yhdyskuntaseuraamuksiin. Uudistusten yhteydessä yhdyskuntaseuraamuksia on monipuolistettu liittämällä käytössä oleviin seuraamuksiin erilaisia yhdistelmävaihtoehtoja, ottamalla käyttöön kokonaan uusia seuraamuksia ja aikaistamalla sekä yksilöllistämällä ehdollisen vapauttamisen käytäntöjä yhdyskuntaseuraamuksia hyödyntäen.

Pyrkimyksenä on ollut kehittää uskottava yhdyskuntaseuraamusjärjestelmä, jolla voidaan vaikuttaa myös rikollisuudesta irtaantumiseen seuraamuksiin sisältyvillä kontrolloivilla, hoidollisilla ja kuntouttavilla elementeillä.

Huomionarvoista Ruotsin järjestelmässä on, että ehdollista tuomiota annettaessa ei määrätä erikseen vankeuden pituudesta, vaan kyseessä on itse asiassa rangaistuksen määräämisen lykääminen. Merkillepantavaa on lisäksi se, että yhdyskuntaseuraamusten määräämisen edellytyksiä ei ole lain tasolla sidottu vaihtoehtoisena tuomittavan rangaistuksen pituuteen. Tämä on omiaan vähentämään sellaisia kynnyksivaikutuksia, joita ehdollisen vankeusrangaistuksen taikka jonkin muun vapaudessa suoritettavan seuraamuksen sitominen tiettyyn vankeuden pituuteen on omiaan luomaan. Muutoin Ruotsin järjestelmää vertailumielessä tarkasteltaessa korostuu useiden eri seuraamusyhdistelmien merkitys ja seuraamusten hoitopainotteisuus.

Ruotsin yhdyskuntaseuraamuksia koskevaa lainsäädäntöä on viime vuosina oltu uudistamassa. Laajapohjainen työryhmä antoi perusteellisen ehdotuksen rikosseuraamusjärjestelmän kokonaisuudistukseksi toukokuussa 2012. Työryhmän tehtävänannon mukaan (i) lyhyitä vankeusrangaistuksia tuli vähentää ja korvata niitä muilla uskottavilla seuraamuksilla, (ii) luoda selväpiirteisempi sääntely rikosten uusimistilanteisiin, (iii) kehittää yhdyskuntaseuraamusten sisältöjä, (iv) kehittää sääntelyä siihen suuntaan, että eri rikoslajeja arvioitaisiin seuraamusvalinnassa enemmän samojen kriteereiden nojalla, (v) kehittää uusia seuraamusmuotoja nuorille ja (vi) ottaa käyttöön uusi ehdollinen vankeusrangaistus. Tavoitteena oli myös koko seuraamusjärjestelmän yksinkertaistaminen kokoamalla erilliset seuraamukset ehdollisen ja ehdottoman vankeusrangaistuksen alle. Työryhmä ehdotti muun muassa (SOU 2012:34, *Nya påföljder*) ehdollisen vankeusrangaistuksen käyttöönottoa, nykyisestä ehdollisesta tuomiosta ja suojeluvallonnasta luopumista, alle yhden vuoden vankeuksien tuomitsemista ensikertalaisille ehdollisena ja että ehdolliseen vankeusrangaistukseen kuuluisi jokin oheisseuraamus. Oheisseuraamuksia olisivat sakko, yhdyskuntapalvelu, valvonta, kotiaresti tai tilanteesta riippuen erilainen hoito. Oheisseuraamukset ankaroituisivat rikoksen rangaistusarvon mukaan, joskin hoitomääräykset perustuisivat erityisestäviin näkökohtiin.

Ehdotukset ovat toistaiseksi johtaneet kolmeen hallituksen esitykseen, joista yksikään ei koske ehdollisen vankeuden uudistamista.

Norja

Norjan rikoslain (*straffeloven*) kokonaisuudistus tuli voimaan lokakuun alussa 2015.

Norjassa on viime vuosikymmeninä muutettu yhdyskuntaseuraamuksia aikaisempaa monipuolisemmiksi ja vaativammiksi. Seuraamuksia voidaan yhdistää valvonnallisia ja hoidollisia elementtejä sisältäviksi kokonaisuuksiksi, ja tavoitteena on edelleen laajentaa vankilan ulkopuolella suoritettavien rangaistusten osuutta. Vuonna 2002 otettiin käyttöön sisällöltään vaihteleva yhdyskuntarangaistus (*samfunnsstraff*).

Yhdyskuntarangaistus voidaan tuomita korkeintaan yhden vuoden vankeusrangaistuksen sijaan (rikoslain 48 §). Yhdyskuntarangaistuksen ohessa voidaan tuomita sakkoa ja korkeintaan 60 päivän ehdoton vankeusrangaistus, jos tähän on erityisiä syitä. Yhdyskuntarangaistuksen täytäntöönpano tapahtuu yleishyödyllistä työtä tekemällä tai osallistumalla rikolliseen käyttäytymiseen vaikuttaviin ohjelmiin ja toimintoihin, kuten sovitteluun. Tuomioistuin voi liittää yhdyskuntarangaistukseen asumista, oleskelua, työtä, opiskelua ja päihitteettömyyttä koskevia ehtoja.

Norjan järjestelmässä ehdollinen vankeus voi toteutua kahdella tavalla. Varsinaisesta ehdollisesta vankeudesta säädetään vankeusrangaistusta käsittelevässä rikoslain 6 luvun 34 §:ssä. Tuomioissa voidaan asettaa vankeuden täytäntöönpanolle koeaika, jonka pituus on yleensä kaksi vuotta. Koeajan keskeisenä ehtona on, ettei tuomittu syyllisty sen kuluessa uusiin rikoksiin. Lisäksi tuomioistuimien voi asettaa erityisiä, esimerkiksi tuomitun asuinpaikkaa, alkoholin käyttöä, valvontatapaamisia ja toimintaa koskevia ehtoja. Vankeuden tuomitseminen ehdollisena on harvinaista, jos tuomio ylittää kaksi vuotta. Vankeusrangaistus voidaan määrätä osittain tai kokonaan ehdollisena.

Yhdyskuntarangaistusta koskevassa rikoslain 8 luvussa säädetään puolestaan yhdyskuntarangaistukseen sisältyvästä ehdollisesta vankeudesta. Toissijaisen ehdollisen vankeuden pituus vastaa sen vankeusrangaistuksen pituutta, joka olisi tuomittu, jos yhdyskuntarangaistusta ei olisi käytetty. Jos tuomittu tänä aikana rikkoo hänelle asetettuja ehtoja tai tekee rikoksen, yhdyskuntarangaistukseen sisältyvä ehdollinen vankeus voidaan panna täytäntöön osittain tai kokonaan. Tätä toissijaista vankeutta käytetään harvemmin kuin varsinaista, rikoslain 6 luvussa määriteltävää ehdollista vankeusrangaistusta.

Rikoslain 6 luvun mukaan voidaan tuomita ehdollisen ja ehdottoman vankeuden yhdistelmä, jossa ehdottoman vankeuden osuus ei saa alittaa 14 päivää. Ylärajaa ei sitä vastoin ole säädetty. Yhdistelmävankeus määrätään pääasiallisesti tilanteissa, joissa henkilö on syyllistynyt useisiin hyvin erilaisiin rikoksiin, joista osasta yleisen käytännön mukaan tuomitaan ehdollista, osasta ehdotonta vankeutta.

Valinta ehdollisen ja ehdottoman rangaistuksen välillä on ollut Norjassa tuomioistuinten varsin laajassa harkinnassa ilman, että asiasta on säädetty laissa. Norjan rikoslakiin ei sisälly erillistä rangaistuksen määräämistä koskevaa yleisnormistoa. Rangaistuksen määräämisen ohjauksesta on vastannut pääosin Norjan korkein oikeus, joka on kiinnittänyt runsaasti huomiota rangaistuksen määräämisen ongelmiin ja antaa usein oikeuskäytännön ohjeiksi tarkoitettuja ennakkopäätöksiä.

Ehdollinen tuomio valitaan, jos se huolimatta tekijän mahdollisesta aiemmasta rikollisuudesta on edelleen kohtuullinen ja tarkoituksenmukainen reaktio. Rangaistuslajin valinnassa kiinnitetään huomiota kaikkiin rangaistuksen mittaamisperusteisiin, ja harkinnassa otetaan lähtökohdaksi teon laatu ja törkeys.

Ehdollisen tuomion yleinen koeaika on kaksi vuotta, mutta tuomioistuimien voi erityisistä syistä pidentää sitä. Se ei kuitenkaan saa ylittää viittä vuotta. Tuomioistuimien voi koeajan kuluessa muuttaa, kumota tai asettaa uusia rangaistukseen liittyviä erityisehtoja silloinkin, kun ehtoja ei ole rikottu.

Vakavissa ehtojen rikkomisissa tuomioistuimien voi päättää, että rangaistus pannaan täytäntöön osittain, tai se voi määrätä teoista yhteisen rangaistuksen tai erillisen rangaistuksen uudesta rikoksesta.

Uusi rangaistus voi olla ehdollinen, ehdoton tai osittain ehdollinen. Mahdollisuutta tuomita yhteinen ehdollinen rangaistus kummastakin rikoksesta käytetään yleisesti etenkin nuorten ollessa kysymyksessä.

Norjan järjestelmästä vertailussa piirtyvä kuva muistuttaa Ruotsin kohdalla tehtyjä yleishavaintoja. Ehdollinen tuomio määrätään kuitenkin Suomen tavoin tietyn mittaiseksi, mutta siihen voidaan liittää ehdoton osuus. Ehdollisen kanssa samaan aikaan tuomitavan ehdottoman

vankeuden osalle ei ole säädetty enimmäispituutta, toisin kuin yhdyskuntarangaistuksen osana erityisistä syistä tuomittavalle ehdottomalle vankeudelle.

Tanska

Tanskan rikosoikeudellisen seuraamusjärjestelmän keskeiset lait ovat rikoslaki (*straffeloven*) ja laki rangaistusten täytäntöönpanosta (*lov om fuldbyrdelse af straf*). Myös Tanskassa on laajennettu yhdyskuntaseuraamusten käyttöalaa ja tuomioistuimilla on käytössään aikaisempaa enemmän vaihtoehtoja yhdyskuntaseuraamuksiin tuomitsemiseksi.

Yhdyskuntapalvelu vakinaistettiin Tanskassa lailla vuonna 1992. Nykyisin yhdyskuntapalvelu voidaan tuomita ehdollisen tuomion oheisseuraamuksena. Se voidaan myös yhdistää sakkoihin, ehdottomaan vankeusrangaistukseen ja ennenaikaiseen ehdonalaiseen vapauttamiseen.

Ehdollista vankeutta koskeva perussäännös on rikoslain 56 §:ssä. Jos tuomioistuin pitää vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa tarpeettomana, se lykkää rangaistuksen täytäntöönpanon koeajaksi. Täytäntöönpanosta luopuminen edellyttää, ettei tuomittu tee koeaikana uusia rikoksia. Lisäksi hänen on noudatettava tuomioistuimen asettamia erityisiä ehtoja, jotka voivat koskea esimerkiksi tuomitun valvontaa, asumista, työtä, koulutusta, päihitteettömyyttä, päihdeongelman hoitoa tai psykiatrista hoitoa tarvittaessa sairaalassa. Tuomioistuin päättää aina koeajan pituudesta. Koeaika on yleensä korkeintaan kolme vuotta, erityistapauksissa koeaikaa voidaan pidentää viiteen vuoteen. Ehdolliseen tuomioon voidaan yhdistää myös oheissakko.

Ehdollinen tuomio voidaan nykyisin yhdistää myös vankeuteen yhdistelmätuomiona. Rikoslain 58 §:n mukaan tuomioistuin voi päättää, että osa tuomiosta, kuitenkin enintään kuusi kuukautta, voidaan panna täytäntöön vankeutena. Edellytyksenä on, että ehdottoman vankeuden määräämistä pidetään tarpeellisena, mutta tuomitun henkilökohtaiset olosuhteet puoltavat tuomion määräämistä ehdollisena. Ehdolliseen tuomioon voidaan yhdistää myös oheissakko.

Tanskassa on kesäkuussa 2015 asetettu toimikunta, jonka tehtävänä on muun muassa arvioida sekä ehdollista vankeutta koskevia säännöksiä että käytäntöä.

Yhdistelmärankaistuksena tuomittu vankeus suoritetaan kokonaan laitoksessa ilman määräaikaista ehdonalaista vapauttamista.

Tanskan järjestelmä on eräänlainen välimuoto Ruotsin ja Norjan järjestelmistä. Pääsääntöisesti ehdollinen tuomio merkitsee rangaistuksen määräämisen lykkäämistä, mutta vakavimmissa tapauksissa ehdollinen vankeusrangaistus määrätään Suomen tavoin tietyn mittaiseksi, ja siihen voidaan liittää enintään kuuden kuukauden pituinen ehdoton osuus. Muuten Tanskan seuraamusjärjestelmässä korostuu hoidollinen ulottuvuus.

Euroopan unionin lainsäädäntö

Euroopan unionin jäsenmaiden kansallista lainsäädäntöä ei Ruotsin ja Tanskan lisäksi ole esityksessä tarkasteltu. Eesityksen kannalta merkittävä on kuitenkin valvontatoimenpiteitä ja vaihtoehtoisia seuraamuksia Euroopan unionissa koskeva puitepäätös, jonka täytäntöönpanosta ja soveltamisesta Suomessa on säädetty lailla (1170/2011). Puitepäätös koskee yhdyskuntaseuraamusten ja valvontapäätösten täytäntöönpanon siirtoa toiseen unionin jäsenmaahan.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö päättää tuomion tai valvontapäätöksen tunnustamista ja valvontatoimen tai vaihtoehtoisen seuraamuksen valvonnan täytäntöönpanoa

koskevan pyynnön lähettamisestä toiseen jäsenvaltioon ja suostumisesta toisen jäsenvaltion lähettämän pyynnön täytäntöönpanoon Suomessa. Lain 2 §:n 2 momentin mukaan puitepäätöksessä tarkoitettuja seuraamuksia ja valvontapäätöksiä Suomessa ovat yhdyskuntapalvelu, nuorisorangaistus, valvontarangaistus, ehdollinen vankeusrangaistus ja päätös ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomitun valvonnasta, päätös ehdonalaiseen vapauteen päästetyn valvonnasta sekä päätös valvottuun koevapauteen päästämisestä. Siten myös ehdotettava valvonta kuuluu lain soveltamisalaan.

2.4 Nykytilan arviointi

Aikuisille tuomittava ehdollinen vankeusrangaistus on luonteeltaan ennen kaikkea varoitus. Neljälle viidestä ehdolliseen tuomitusta rangaistus jää lajissaan viimeiseksi, joten valtaosassa tapauksista se täyttää hyvin varoitustehtävänsä. Tutkimustieto ei myöskään tue seuraamusjärjestelmää koskevassa keskustelussa joskus esitettävää käsitystä ehdollisten vankeuksien suurimittaisesta kasautumisesta, vaikka osalle nuorista seuraamusta on jouduttu tuomitsemaan useampaan otteeseen. Tämän joukon varalle laissa on kuitenkin säädetty mahdollisuus erillisen nuorisorangaistuksen käyttöön.

Ehdolliselle vankeudelle on kuitenkin kaivattu nykyistä konkreettisempaa sisältöä erityisesti tapauksissa, joissa rangaistukset ovat lähellä kahden vuoden enimmäismäärää. Lisäksi on koettu tarvetta tuen ja valvonnan lisäämiseen tilanteissa, joissa tuomittu on ajautumassa rikoskierteeseen. Tavallisesti rikoksentekijällä on näissä tilanteissa myös päihdeongelma, johon ehdolliseen liitettävällä yhdyskuntaseuraamuksella voitaisiin puuttua.

Yhdyskuntaseuraamuksiin sisältyy aina tuomittua velvoittavaa sisältöä, joka seuraamuksesta riippuen vaikuttaa tuomitun arkeen eri tavoin. Sekä lainsäädännössä että tuomitun yksilöllisten tarpeiden perusteella valmisteltavassa rangaistusajan suunnitelmassa voidaan hyvinkin tarkasti määritellä tuomitun arkea: työtä, opiskelua ja muuta ajankäyttöä, asumista ja päihdeettömyyttä.

Kuten edellä on kuvattu, ehdolliseen vankeuteen voidaan liittää oheisseuraamuksia. Käytännön kokemukset oheisseuraamuksista ovat Rikosseuraamuslaitoksen mukaan hyviä. Myönteiset kokemukset ovatkin herättäneet kysymyksen oheisseuraamuksena tuomittavien yhdyskuntaseuraamusten kehittämisestä ja niiden käytön lisäämisestä. Oheisseuraamusten kehittämiseen voidaan pyrkiä erilaisin perustein ja eri näkökulmista. Nykyään seuraamusjärjestelmän yleisenä tavoitteena on rangaistusten avoimempi täytäntöönpano esimerkiksi lisäämällä valvottuun koevapauden käyttöä. Ehdottomat vankeudet pyritään korvaamaan yhdyskuntaseuraamuksilla aina silloin, kun rikos ei välttämättä edellytä vankeusrangaistusta.

Sopimushoito

Vertailevasta katsauksesta käy ilmi, että muiden pohjoismaiden seuraamusjärjestelmiin on liitetty mahdollisuus myös hoidollisesti suuntautuneiden seuraamusten käyttöön. Käytössä olevat seuraamukset vaihtelevat lähemmän kohderyhmänsä puolesta, mutta tyypillistä niille on päihdeongelman vaatimien toimien ja rangaistuksen täytäntöönpanon yhdistäminen. Näitä ratkaisuja edustavat muun muassa Ruotsissa vuonna 1988 käyttöönotettu sopimushoito sekä Norjassa ja Tanskassa käytössä oleva mahdollisuus liittää ehdollisen rangaistuksen yhteyteen määräys päihdehoidollisesta interventioista. Vaihtoehto tulee käytettäväksi ennen kaikkea ratti-juopumusrikosten yhteydessä. Suomessa vastaavanlaisen uudistuksen valmistelu käynnistettiin vuonna 2001. Esitys uuden sopimushoitoseuraamuksen käyttöönottamisesta jäi kuitenkin antamatta eduskunnalle vaalikauden päätyttyä alkuvuonna 2003. Vaikka päihdekuntoutuksen osuutta on sittemmin kasvatettu muun muassa osana yhdyskuntapalvelua, on arvioitavissa, et-

tä myös ehdollisiin vankeusrangaistuksiin tuomittujen joukossa on henkilöitä, jotka hyötyisivät päihdepalveluista osana seuraamusta.

Yhdistelmävankeus

Ongelmaksi koettua ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välistä jyrkkää porrasta on pyritty madaltamaan erityyppisin ratkaisuin. Yksi näistä on ollut oheisseuraamuksena tuomittavan yhdyskuntapalvelun käyttöönotto ja myöhemmin sen käyttöalan laajentaminen alkuperäisestä.

Helmikuussa 2012 oikeusministeriö asetti työryhmän selvittämään, olisiko perusteltua luoda mahdollisuus liittää pitkiin ehdollisiin vankeusrangaistuksiin lyhyt ehdoton vankeusjakso. Työryhmä luovutti huhtikuussa 2013 oikeusministeriölle esityksensä yhdistelmävankeutta koskevaksi lainsäädännöksi (Mietintöjä ja lausuntoja 20/2013). Esityksessä ehdotettiin rikoslakiin lisättäväksi uusi rangaistuslaji, joka koostuisi pidemmästä ehdollisen vankeuden osasta ja lyhyemmästä ehdottomasta vankeudesta. Esityksen mukaan vuotta pidempi, mutta enintään kahden vuoden ehdollinen vankeus olisi voitu tuomita osaksi ehdollisena ja osaksi ehdottomana. Tällaisena yhdistelmävankeutena olisi kohtuusperusteiden nojalla poikkeuksellisesti voitu tuomita myös yli kahden, mutta enintään kolmen vuoden vankeus. Lisäksi työryhmä ehdotti valvontarangaistuksen lisäämistä ehdollisen vankeuden oheisseuraamukseksi. Mietintöön sisältyi työryhmän kahden jäsenen täydentävä lausuma, jossa yhdistelmävankeutta ei pidetty perusteltuna.

Ehdotus sai ristiriitaisen lausuntopalautteen. Lausunnoissa yhdyttiin lähtökohtaisesti siihen käsitykseen, että siirtyminen pitkästä ehdollisesta rangaistuksesta samanpituisen ehdottomaan rangaistukseen merkitsee varsin jyrkkää porrasta muuten vähittäin ankaroituvassa rangaistusjärjestelmässä. Lausunnonantajien kannanotot yhdistelmävankeudesta ja sen tarpeellisuudesta jakaantuivat kuitenkin merkittävästi. Lisäksi yhdistelmävankeutta kannattavien mielipiteet jakaantuivat sen suhteen, millä tavoin yhdistelmävankeus tulisi toteuttaa. Ehdotus ei näistä syistä edennyt jatkovalmisteluun.

3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET

3.1 Tavoitteet

Ehdollisen vankeuden oheisseuraamusten uudistamisen yhtenä tavoitteena on, että rangaistukset ankaroituisivat vastaavalla tavalla asteittain kuin rikosten moitittavuuskin vaihtelee. Oheisseuraamuksille voidaan kehittää nykyistä vaativampaa sisältöä, joka tekee ehdollisesta vankeudesta tuomitulle konkreettisemmän seuraamuksen. Aktiivinen puuttuminen rikosentekijän elämäntilanteeseen voi sisältää sekä seuraamusjärjestelmän antamaa tukea ja kuntoutusta että hänen ohjaamistaan yhteiskunnan peruspalveluihin. Tällaisella puuttumisella pyritään vähentämään rikosten uusimista. Myös nykyisten oheisseuraamusten käyttöä voidaan lisätä. Näillä keinoilla on mahdollista pienentää ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välistä eroa seuraamusten ankaruutta vertailtaessa.

3.2 Toteuttamisvaihtoehdot

Yhdyskuntaseuraamuksiin kuuluvat yhdyskuntapalvelu, valvontarangaistus, nuorisorangaistus ja alle 21-vuotiaana rikoksen tehneille ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomittava valvonta sekä ehdonalaiseen vapauteen päässeen valvonta.

Yhdyskuntaseuraamukset on otettu rikosoikeudelliseen seuraamusjärjestelmäämme yksittäin 1990-luvun alkupuolelta lähtien. Ehdollisen vankeuden ja ehdonalaisen vapauden valvontaa on tosin käytetty jo aiemmin. Kustakin seuraamuksesta säädettiin pitkään rikoslain ohella omissa erityislaeissaan. Kuten edellä jaksossa 1 on todettu, yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoa koskevassa vuoden 2015 uudistuksessa koottiin erityislaeissa ollut yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoa koskenut sääntely lakiin yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta.

Koska laki on luonteeltaan yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoa koskeva kokoava kodi-fikaatio, mahdollisia uusia yhdyskuntaseuraamuksia koskeva täytäntöönpanosääntely on ensi sijassa perusteltua sijoittaa siihen.

Nykyään valvonta voidaan tuomita alle 21-vuotiaana rikoksen tehneelle tuomittavan ehdollisen vankeuden oheisseuraamukseksi. Ehdollista vankeutta voitaisiin tehostaa ulottamalla valvonta koskemaan myös tätä vanhempia rikosentekijöitä. Säädettäessä valvonta seuraamukseksi myös rikoksen 21 vuotta täyttäneinä tehneille herää kysymys siitä, kehitetäänkö yleinen, rikosentekijän iästä riippumaton valvonta vai säädetäänkö aikuisia koskevasta valvonnasta omat säännöksensä.

Nuorten valvonta on tärkeä osa seuraamusjärjestelmää, ja se on toiminut asianmukaisesti. On perusteltua, että rangaistusjärjestelmässä otetaan huomioon nuoret erityisryhmänä. Rangaistusjärjestelmässä nuorten kohtelu on aikuisia lievempää ja enemmän erityispreventiivisesti suuntautunutta. Erityispreventiolla eli -estävyydellä tarkoitetaan rikosentekijän henkilökoh-taisten ominaisuuksien huomioon ottamista siten, että seuraamus ehkäisisi rikosten uusimista mahdollisimman tehokkaasti. Nuorista 15-17-vuotiaat ovat myös lastensuojelujärjestelmän piirissä. Lastensuojelulaki (417/2007) sisältää myös 18-20-vuotiaita nuoria koskevaa sääntelyä. Lapsen etu on kansainvälisten sopimusten mukaisesti lapsia koskevan sääntelyn ja viran-omaistoiminnan lähtökohta.

Nuorten valvonta on siten perusteltu. Toisaalta ei ole perusteltua, että nuoria ajatellen kehitetty valvontajärjestelmä yleistetään ja laajennetaan sellaisenaan koskemaan myös aikuisia.

Nuorten valvonta tarjoaa kuitenkin perusrakenteen ja elementtejä, joita voidaan hyödyntää aikuisten – 21 vuotta täyttäneinä rikoksen tehneiden - valvonnassa. Aikuisten valvontaa kehitettäessä on myös otettava huomioon seuraamusjärjestelmän kokonaisuus sekä siihen liittyvät mahdolliset aukkokohdat ja kehittämistarpeet. Aikuisten valvonta perustuisi siihen, että rikollisuuteen puututtaisiin valvontaan sisällytettävien rikoksen uusimisen ehkäisyyn tähtäävin keinoin riittävän aikaisessa vaiheessa.

Näin on päädytty siihen, että rikoslain ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksia koskevaan 6 luvun 10 §:ään otettaisiin säännökset 21 vuotta täyttäneenä rikokseen syyllistyneen valvonnasta. Valvonnan täytäntöönpanossa sovellettaisiin yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain valvontaa koskevia säännöksiä. Lakia kuitenkin täydennettäisiin säännöksillä, jotka koskisivat nimenomaan aikuisten valvontaa. Keskeisin tällainen täydennys tulisi valvonnan sisältöä koskevaan 60 §:ään. Nuorten valvonta voi pykälän 1 momentin mukaan sisältää valvontatapaamisia sekä tehtäviä ja ohjelmia. Aikuisten valvontaan voisi lisäksi sisältyä enintään 30 tuntia sosiaali- tai terveydenhuollon julkisen tai yksityisen palveluntuottajan järjestämää kuntoutusta tai avohoitoa. Usein kysymyksessä olisi päihdekuntoutus tai avohoitona järjestettävä päihdehoito. Toinen merkittävä täytäntöönpanolakiin tuleva muutos olisi 62 §:ään lisättävä mahdollisuus muuntaa valvonta-aika vankeudeksi aikuisten valvonnan ehtojen törkeissä rikkomistapauksissa.

Rikoslain sääntely

Rangaistuksen oikeuttamista, tavoitteita ja tarkoitusta koskevassa keskustelussa on tapana erottaa toisistaan rikoksen ja rangaistuksen oikeudenmukaista suhteellisuutta painottava perustelu ja toisaalta rangaistuksen puolustettavuutta ja tarkoituksenmukaisuutta rikosten ehkäisemisen kannalta painottava preventionäkökulma. Uusien rikosten ehkäisemisessä voidaan puolestaan erottaa kaksi näkökulmaa: erityisesti tuomittavan henkilön uusimisriskin kannalta rangaistusta arvioiva erityisestävä ja rangaistusten vaikutusta yleiseen lainkuuliaisuuteen painottava yleisestävä lähestymistapa. Nämä näkökulmat eivät sulje toisiaan pois.

Valvonta on rangaistus, lähemmin todettuna ehdollisen vankeuden oheisseuraamus. Oheisseuraamuksilla on kahtalainen tehtävä: niillä voidaan ankaroida itse perusseuraamusta, jolloin ne ovat keino toteuttaa rangaistuksen määräämisessä vaikuttavaa suhteellisuusperiaatetta aiempaa tarkemmin. Mutta oheisseuraamuksiin voidaan liittää myös sosiaalistava ulottuvuus, jolloin niiden käyttöä ohjaa ennen kaikkea pyrkimys aiempaa tehokkaampaan erityisestävään vaikuttamiseen. Ehdollisen vankeusrangaistuksen nykyisistä oheisseuraamuksista oheissakko palvelee ensin mainittua tavoitetta, nuorille määrättävä valvonta ennen kaikkea jälkimmäistä tavoitetta. Yhdyskuntapalvelun tuomitseminen oheisseuraamuksena perustuu suhteellisuusperiaatteen, mutta siinä voidaan nähdä myös erityisestäviä piirteitä.

Ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksia koskevan rikoslain 6 luvun 10 §:n 1 momentin mukaan ”jos ehdollista vankeutta yksinään on pidettävä riittämättömänä rangaistuksena rikoksesta, voidaan sen ohessa tuomita sakkoa, tai jos ehdollinen vankeus on kahdeksan kuukautta tai sitä pidempi, vähintään 14 ja enintään 90 tuntia yhdyskuntapalvelua”. Rangaistuksen riittämättömyys viittaa kriteerinä rikoksen sovittamisen, suhteellisuusperiaatteen ja yleisen lainkuuliaisuuden vaatimuksiin, mutta siinä voidaan nähdä myös tuomittavana olevaan rikoksentekijään liittyviä piirteitä.

Samana pykälänä nuorten valvontaa koskevan 2 momentin ensimmäisessä virkkeessä puolestaan todetaan, että rikoksen alle 21-vuotiaana tehnyt voidaan tuomita ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan yhden vuoden kolmen kuukauden ajaksi, jos tätä on pidettävä perusteltuna

tekijän sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi tai uusien rikosten ehkäisemiseksi. ”Tekijän sosiaalisen selviytymisen edistäminen” ja ”uusien rikosten ehkäiseminen” ovat luonteeltaan varsin vahvasti erityisistä säännöksen soveltamiskriteereitä. Seuraamuksen tuomitsemisessa ehdollisen vankeuden ”tehosteeksi” voidaan nähdä niin rikoksen ja rangaistuksen oikeaan suhteeseen kuin rikollisuuden ehkäisyynkin liittyvää vivahdetta.

Tältä pohjalta voidaan kysyä, tulisiko aikuisten valvontaa koskevan rikoslain säännöksen sisältää ehdollisen vankeuden riittämättömyyttä rangaistuksena koskevia elementtejä – kuten muissa aikuisia koskevissa oheisseuraamuksissa rikoslain 6 luvun 10 §:n 1 momentin mukaan – vai painottua erityisesti, kuten nuorten valvontaa koskeva rikoslain 6 luvun 10 §:n 2 momentti. Kysymys liittyy olennaisesti myös siihen, mihin kohderyhmään valvonnan tarvetta voisi erityisesti liittyä ja mikä olisi valvonnan sisältö. Se liittyy niin ikään tärkeään kysymykseen valvonnan ja sen soveltamisalan suhteista muihin seuraamusvaihtoehtoihin. Estettä ei olisi myöskään yhdistää rangaistuksen tavoitteita koskevia näkökulmia kyseisessä säännöksessä.

Nuorten valvontaa voidaan käyttää ehdollisen oheisseuraamuksena varsin laajasti. Valvontaan tuomitsemiselle ei säännöksen mukaan ole juuri rajoitteita, vaan sen edellytyksenä ovat ehdollisen vankeuden ohella edellä selostetut tarkoituksenmukaisuusnäkökohdat. Välillisesti reuna-ehdoja asettavat lajinvalintatilanteet ehdollisen ja valvonnan sekä muiden mahdollisesti kysymykseen tulevien seuraamusvaihtoehtojen välillä.

Aikuisten valvonnan perustelut ja edellytykset

Uutta aikuisten valvontaa koskevaa sääntelyä valmisteltaessa on otettava huomioon ehdollisten vankeustuomioiden määrä ja tiedot siitä, kuinka nykyisiä oheisseuraamuksia käytetään esimerkiksi ehdollisen vankeuden pituuden kasvaessa tai rangaistuskertaisuuden perusteella. Lisäksi on otettava huomioon tiedot siitä, minkälaisia rikostyyppikohtaisia eroja oheisseuraamusten käytössä mahdollisesti on. Myös kustannusnäkökulmaan on kiinnitettävä huomiota; ei ole esimerkiksi ajateltavissa, että valvonta liitettäisiin kaikkiin Suomessa vuosittain tuomitaviin noin 13 000 ehdolliseen vankeusrangaistukseen.

Voidaan katsoa, että aikuisten valvontaa ei ole tarpeen ottaa käyttöön ainakaan yksinomaan ehdollisen rangaistuksen riittämättömyyttä koskevin perustein. Ehdollisen rangaistuksen tuntuvuutta voidaan tehostaa oheissakolla, mille ei ole rikoslain 6 luvun 10 §:n 1 momentin säännöksessä asetettu muita rangaistuskokonaisuutta koskevia rajoituksia kuin pelkän ehdollisen rangaistuksen riittämättömyys rikoksesta seuraavana rangaistuksena. Kuten edellä on todettu, yhdyskuntapalvelun tuomitseminen oheisseuraamukseksi on rajattu tarkemmin, ja sen edellytykset ovat osin erilaiset. Käytännössä on olennaista, että yhdyskuntapalveluun aina liittyvä soveltuvuusedellytys sulkee seuraamuksen ulkopuolelle monet vakavasti päihdeongelmaiset lainrikkoajat.

Aikuisten valvonnan lähtökohdaksi voidaan ottaa se erityisistä kriteeri, että valvonta on tarpeen uusien rikosten ehkäisemiseksi. Tähän tavoitteeseen pyritään valvontatapaamisilla, mahdollisesti päihdehoitoa sisältävillä tukitoimilla sekä Rikosseuraamuslaitoksen ohjelmatyöllä. Kun valvontaa ei voida liittää kaikkiin ehdollisiin vankeusrangaistuksiin, täytyy valvonnan tarpeen edellytyksiä edelleen täsmentää. Valvonta tulee suunnata tapauksiin, joissa sille voidaan katsoa olevan erityinen tarve. Tässä vaikuttavat paitsi mahdollisten uusien rikosten todennäköisyys, myös niiden vakavuus. Muita arvioinnissa vaikuttavia tekijöitä ovat henkilön elämäntilanne ja mahdollisuudet puuttua siihen valvonnan tarjoamin keinoin. Koska valvonnalla pyritään estämään rikosten uusimista, on kysyttävä, mitkä tekijät merkittäväällä tavalla viittaavat rikosten uusimisen todennäköisyyteen. Tässä voidaan ensinnäkin kiinnittää huomio-

ta yleiseen tutkimustietoon, jonka mukaan ehdollinen vankeusrangaistus on uusimismäärästä kohtalaisen tehokas – selvälle enemmistölle ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomituista tällainen tuomio jää ainoaksi. Voidaan siis todeta, että tilastollisesti suurimmassa osassa ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomituista erityisesti tarvittaessa valvonnalle ei olisi.

Toista ääripäätä edustavat tilanteet, joissa henkilölle on tuomittu useita ehdollisia rangaistuksia ja joissa hänen elämäntilanteensa on sellainen, että uusia rikoksia on varsin todennäköisesti odotettavissa. Jos tähän elämäntilanteeseen liittyy vaikea päihdeongelma, hän voi olla soveltumaton oheisseuraamuksena suoritettavaan yhdyskuntapalveluun sekä lyhyen ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta tuomittavissa olevaan yhdyskuntapalveluun tai valvontarangaistukseen. Valvonnalle onkin todennäköisesti korostetuin tarve tilanteessa, jossa henkilö on jo aiemmin tuomittu ehdolliseen vankeusrangaistukseen ja hänen rikoskäyttäytymistään ohjaa vaikea päihdeongelma. Kun päihdeongelma muodostaa varsin merkittävän uusimisriskiä lisäävän tekijän, valvonnan sisällöllä on syytä pyrkiä puuttumaan ongelmaan.

Hoidollisiin elementteihin rikosoikeudellisen seuraamuksen yhteydessä liittyy laaja kysymysjoukko. Ensinnäkään rangaistusseuraamus ei voi olla pakkohoitoa. Toiseksi rikosoikeudellisen seuraamuksen ratkaisevana perusteena ei voi olla tekijän henkilöön ja terveydentilaan liittyvä seikka. On myös selvää, ettei sosiaali- ja terveystieteiden tarjoaminen ole ensisijaisesti rikosoikeudellisen seuraamusjärjestelmän tehtävä. Rikosten tekeminen kytkeytyy kuitenkin niin voimakkaasti sosiaalisiin ongelmiin ja erityisesti päihdeongelmakäyttöön, että seuraamusjärjestelmää kehitettäessä on otettava huomioon myös mahdollisuus vähentää uusintarikollisuutta parantamalla rikosentekijän sosiaalista tilannetta ja sisällyttämällä seuraamukseen esimerkiksi päihdeongelman lieventämiseen tähtäävää sisältöä.

Ei kuitenkaan ole välttämätöntä, että uusien rikosten tekemisen riskin taustalla olisi päihdeongelma tai mikään muukaan erityinen fyysinen tai psyykinen ongelma. Henkilö voi syyllistyä toistuvasti esimerkiksi väkivalta- tai seksuaalirikokseen ilman tällaista ongelmaa.

Edellä sanotun perusteella valvonnan tarpeen arvioinnissa huomioon otettavia seikkoja voisivat olla ainakin rikoksen vakavuus, rikoksen jo tapahtunut uusiminen, rikokseen johtaneet syyt ja tekijän henkilökohtaiset olot.

On arvioitava sitä, missä määrin näiden seikkojen tai joidenkin niistä tulisi joko yhdessä tai erikseen voida johtaa valvontaseuraamukseen. Luonnollisesti seuraamuksen määräämisen muutkin edellytykset osaltaan rajaavat seuraamuksen soveltamisalaa. Valvonnan tarpeellisuuden voidaan varsin perustellusti päätyä etenkin silloin, kun henkilö on jo aikaisemmin toistuvasti tuomittu ehdollisiin vankeusrangaistuksiin.

Esityksessä ehdotetaan valvonnan mahdollisuutta kahdessa tilanteessa. Valvonta voitaisiin tuomita ensinnäkin rikoksenuusijoille, joiden henkilökohtaiset olot, rikokseen johtaneet seikat ja tarve uusintarikollisuuden ehkäisemiseen muodostaisivat valvontaan määräämiseen perusteen. Tässä ryhmässä siis kaikkien mainittujen valvonnan edellytysten tulisi täyttyä. Toisen ryhmän muodostaisivat syytetyt, joille pelkän ehdollisen vankeuden ei katsottaisi oleva riittävä rangaistus. Jälkimmäisessä ryhmässä ei edellytettäisi aikaisempaa rikollisuutta, mutta tuomittavan ehdollisen vankeuden olisi oltava vähintään kahdeksan kuukauden pituinen.

Valvonnan mahdolliset kohderyhmät eroaisivat siis toisistaan selvästi. Ensimmäisessä painotuvat rikosentekijän henkilöön liittyvät seikat, toisessa lähtökohtana on riittävän tuntevan rangaistuksen tuomitseminen. Valvontaa käytettäisiin ensimmäisessä ryhmässä, jos se katsottaisiin tarpeelliseksi uusien rikosten ehkäisemiseksi, kun otetaan huomioon ”tekijän aikaisem-

pi rikollisuus, hänen henkilökohtaiset olonsa sekä rikokseen johtaneet syyt.” Kyseessä olisi näiden perusteiden yhteisarviointi. Sääntelyä valmisteltaessa on arvioitu, että tapauksia olisi vuosittain noin 300-500 tuomittaessa 21 vuotta täyttäneenä rikoksen tehnyt tällä perusteella valvontaan. Ryhmä olisi selvästi suurempi kuin ilman rikostaustaa valvontaan määrättävien vähintään kahdeksan kuukauden ehdollisiin vankeuksiin tuomittavien ryhmä.

Esityksessä ehdotetaan valvonnan mahdollisuutta myös tilanteissa, joissa ehdolliseen vankeuteen tuomittavalla ei ole rikostaustaa. Esitystä valmisteltaessa on keskusteltu erityisesti siitä, tulisiko valvonta voida tuomita oheisseuraamukseksi myös tapauksissa, joissa on kyse ensimmäisestä, käytännössä pitkästä ehdollisesta vankeusrangaistuksesta. Kysymys nousi esille myös oheisseuraamuksia selvittäneen työryhmän ehdotusten saamassa lausuntopalautteessa. Yksi esimerkki valvonnan tarpeesta olisi tilanne, jossa väkivalta- tai seksuaalirikoksesta ensikertaiselle tekijälle tuomitaan ehdollista vankeutta, ja rangaistukselle olisi perusteltua saada nykyistä konkreettisempaa sisältöä. Myös huumausainerikokset voivat olla sellaisia, että syytetyn määrääminen valvontaan ehdollisen vankeuden yhteydessä on tarkoituksenmukaista jo ensimmäisessä tuomiossa. Valvonnalla saattaa myös olla enemmän tavoiteltua vaikutusta ensi kertaa rikokseen syyllistyneellä kuin jo taparikollisuuteen ajautuneella syytetyllä. Näistä syistä esityksessä ehdotetaan valvontaan määräämisen mahdollisuutta myös ensimmäistä kertaa rikokseen syyllistyneelle, jos tuomittava ehdollinen vankeus on vähintään kahdeksan kuukauden pituinen.

Ehdollisen rangaistuksen riittämättömyyttä koskeva valvonnan tuomitsemisen edellytys yhdistäisi oheisvalvonnan johdonmukaisesti muiden oheisseuraamusten soveltamiskriteereihin. Ilman tällaista yhteistä edellytystä oheisseuraamusten tuomitsemisen kriteerejä voitaisiin pitää jonkin verran epäjohdonmukaisina ja rangaistuskäytännön ennustettavuuden kannalta ongelmallisina.

Uuden aikuisille tarkoitetun valvontaseuraamuksen lisäksi ehdollisen vankeuden oheisseuraamusjärjestelmää ehdotetaan tehostettavaksi siten, että oheisseuraamuksena tuomittavan yhdyskuntapalvelun enimmäistuntimäärä nostettaisiin 90:stä tunnista 120:een. Yhdyskuntapalvelutuntien enimmäismäärän korotus olisi varsin olennainen. Myös tämä vähentäisi ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välistä kynnystä.

Aikuisten valvonnan säätäminen ehdollisen vankeuden oheisseuraamukseksi merkitsee sitä, että lajinvalintatilanteet ehdollisen vankeuden, sen oheisseuraamusten ja jossain määrin ehdottoman vankeuden ja sen sijasta tuomittavien yhdyskuntapalvelun ja valvontarangaistuksen välillä lisääntyvät.

Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta

Aikuisten valvontaan sovellettaisiin, mitä laissa yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta säädetään nuorten valvonnasta. Aikuisten valvontaan voisi lisäksi sisältyä kuntoutusta tai avohoitoa. Ehdotettavaan valvontaan sovellettaisiin myös yhdyskuntaseuraamuksia koskevia lain yleissäännöksiä. Siltä osin kuin aikuisten ja nuorten valvontaa koskeva sääntely eroaisivat toisistaan, erot ilmenisivät säännöksistä.

Yhdyskuntaseuraamukseen tuomitsemista edeltää seuraamusselvityksen tekeminen. Nuorten valvonnan osalta selvittelytoimista säädetään laissa nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä (633/2010). Aikuisten valvontaa koskevan seuraamusselvityksen tekemisestä ei ole perusteltua säätää mainitussa laissa, vaan sitä koskevaa seuraamusselvitystä koskeva sääntely

on syytä ottaa yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoa koskevaan yleislakiin. Lain seuraamusselvitystä koskevaa 10 §:ää ehdotetaan täydennettäväksi asiaa koskevilla säännöksillä.

Syytetystä hankittavalla seuraamusselvityksellä tulee olemaan merkittävä asema harkittaessa ehdotettavaan valvontaan tuomitsemista. Ehdotettava uudistus korostaa syyttäjän vastuuta seuraamusselvityksen pyytäjänä erityisesti tilanteissa, joissa tulisi harkittavaksi ensimmäistä kertaa ehdolliseen vankeuteen tuomitsemaan valvonta. Tuomioistuimella ei yleensä ole aikuisesta syytetystä ilman seuraamusselvitystä tietoa, jota se ehdotettavaa valvontaseuraamusta harkitessaan tarvitsisi. Aikuisten valvonnan käytännön soveltamisessa on siis tärkeää, että seuraamusselvitys hankitaan jatkossa muulloinkin kuin tapauksissa, joissa syyttäjä arvioi rangaistuksen voivan olla yhdyskuntapalvelua tai valvontarangaistus. Rikosseuraamuslaitoksen ja syyttäjien välisellä suunnitelmallisella yhteistyöllä pyritään yhtenäistämään seuraamusselvityksiä koskevia käytäntöjä jo nyt.

Aikuisten valvontaan tuomitseminen ei, kuten ei nuorten valvontaankaan tuomitseminen, olisi riippuvainen tuomitsevan suostumuksesta seuraamukseen. Aikuisten valvontaan voisi kuitenkin edellä mainituin tavoin sisältyä kuntoutusta tai hoitoa. Tällainen kuntoutus tai hoito edellyttää normaalisti toimenpiteen kohteen suostumusta. Tämän vuoksi suostumus tarvittaisiin myös kuntoutuksen tai hoidon sisällyttämiseen valvontaan. Se, suostuuko rikoksesta epäilty kuntoutuksen tai avohoidon sisällyttämiseen valvontaansa, kävisi ilmi seuraamusselvityksestä. Asiasta otettaisiin maininta 10 §:ään.

Lain 11 §:ssä säädetään, että jos Rikosseuraamuslaitos pitää rikoksesta epäiltyä soveltuvana suorittamaan ehdollista vankeutta valvottuna, seuraamusselvitykseen liitetään rangaistusajan suunnitelma, josta tulee käydä ilmi pykälässä mainitut seikat. Tämä soveltuisi myös aikuisten valvontaan.

Aikuisten valvontaan soveltuisi myös, mitä valvonnan sisällöstä säädetään nuorten valvonnan osalta lain 60 §:ssä. Valvonta sisältäisi siten aikuisillakin valvontatapaamisia, tehtäviä ja ohjelmia. Kuten edellä on todettu, aikuisten valvontaan voisi sisältyä myös kuntoutusta tai avohoitoa.

Kuntoutus tai avohoito integroitaisiin aikuisten valvontaan siten, että niihin sovellettaisiin lähtökohtaisesti samoja sääntöjä kuin normaalitilanteessa rikosoikeudellisen järjestelmän ulkopuolella. Aikuisten valvontaa koskevalla sääntelyllä ei luotaisi uusia kuntoutuksia tai avohoitotoja, vaan ehdotettavaan valvontaan luettaisiin enintään 30 tunnin osalta tällaisen yhteiskunnan normaalipalvelun hyödyntäminen. Sääntely ei loisi valvottaville mitään etusijaa kysymyksessä oleviin palveluihin. Myös aikuisten valvontaan sovellettaisiin kuitenkin muiden yhdyskuntaseuraamusten tavoin lain 12 §:ää, joka koskee Rikosseuraamuslaitoksen yhdessä sosiaali- ja terveystieteiden kanssa tapahtuvaa tukitoimien yhteensovittamista. Valvonnan sisältöä koskevaa 60 §:ää täydennettäisiin säätämällä siitä, että edellä mainittu kuntoutus tai hoito voi olla osa aikuisten valvontaa.

Kuntoutukseen ja hoitoon liittyvät tiedot ovat salassa pidettäviä. Rikosseuraamuslaitoksella olisi kuitenkin oikeus saada tarpeelliset tiedot siitä, onko valvottava osallistunut rangaistusajan suunnitelmassa todetuin tavoin kuntoutukseen tai hoitoon. Lain 31 §:n säännökset mahdollistavat tiedonsaannin.

Velvollisuuksien rikkominen

Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetussa laissa säädetään myös yhdyskuntaseuraamuksiin sisältyvien velvollisuuksien rikkomisen seuraamuksista. Tähän liittyviä kysymyksiä ovat 1) mikä muodostaa velvollisuuden rikkomisen, 2) mitä seuraamuksia siitä voi olla ja 3) minkälainen on asiaa koskeva menettely. Perussäännökset asiasta ovat lain 25-26 §:ssä, joiden ohella laissa on asiasta seuraamuskohtaisia säännöksiä.

Törkeää velvollisuuksien rikkomista koskevan 26 §:n 1 momentin 1 virkkeen mukaan jos tuomittu ei aloita seuraamuksen suorittamista tai jättää suorittamisen kesken, eikä hänellä ole menettelyynsä hyväksyttävää syytä, taikka hänelle annetusta kirjallisesta varoituksesta huolimatta uudelleen tai muutoin tahallisesti ja törkeästi rikkoo 21, 22, 38, 49, 72 tai 73 §:ssä säädettyjä velvollisuuksiaan, Rikosseuraamuslaitoksen on ryhdyttävä toimenpiteisiin asian saattamiseksi syyttäjän ja tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Aikuisten valvontaan liittyvä merkittävä kysymys on se, mitä voi seurata velvollisuuksien törkeästä rikkomisesta. Yhdyskuntapalvelussa ja valvontarangaistuksessa seurauksena voi olla suorittamatta olevan rangaistuksen muuntaminen vankeudeksi. Nuorten valvonnassa tällaista mahdollisuutta ei ole, mutta seuraamuksena voi olla valvonta-ajan pidentäminen enintään kuudella kuukaudella. Lisäksi on käytettävissä nouto valvontatapaamiseen. Näistä keinoista on saatu nuorilla hyviä kokemuksia. Voidaan kuitenkin ajatella, että aikuisten valvonnassa velvollisuuksien törkeän rikkomisen seuraamuksen tulisi olla tuntuvasempi kuin nuorten valvonnassa. Valvonta-ajan pidentämisellä ei olisi aikuiselle valvottavalle samanlaista kasvatuksellista merkitystä kuin nuorelle. On myös mahdollista, että jo alun perin valvontaan piittaamattomasti suhtautunut aikuinen rikoksentehtyjä suhtautuisi samoin myös valvonta-ajan pidentämiseen. Ehdollisen vankeuden oheisseuraamukset –mietinnöstä saadussa lausuntopalautteessa merkittävä osa lausunnonantajista epäili työryhmän ehdottaman valvonta-ajan pidentämisen olevan aikuisille riittämätön sanktio. Muunnon mahdollisuus tekisi oheisseuraamuksista siinä mielessä yhtenäiset, että ne kaikki nuorten valvontaa lukuun ottamatta olisivat törkeissä rikkomistilanteissa muunnettavissa vankeudeksi. Esityksessä ehdotetaan törkeissä rikkomistilanteissa mahdollisuutta muuntaa aikuisen valvonta-aika vankeudeksi, jonka kesto olisi 4-14 päivää.

Valvonta ei sisällä samantyyppistä sisäänrakennettua suhteutusta vankeusaikaan kuin yhdyskuntapalvelu ja valvontarangaistus. Valmiin muuntosuhteen puuttuminen ei kuitenkaan estäisi valvonta-ajan osittaista täytäntöönpanoa seuraamuksena törkeästä valvonnan ehtojen rikkomisesta. Kysymyksessä ei siis olisi ehdollisen vankeuden täytäntöönpano, josta säädetään rikoslain 2 c luvun 5 §:ssä ja johon ei tässä yhteydessä esitetä muutoksia. Seuraamukseksi tuomitava vankeus voitaisiin suhteuttaa rikkomuksen vakavuuden lisäksi sen keston ja suorittamatta olevaan valvonta-aikaan. Koska kysymyksessä olisi vapaudenmenetys, sen määräisi tuomioistuin.

Aikuisten valvontaan sovellettaisiin siten osittain samoja reagoitikeinoja velvollisuuksien rikkomistilanteissa kuin nuortenkin valvonnassa: huomautusta, varoitusta ja valvonta-ajan pidentämistä. Käytettävissä olisi myös nouto valvontatapaamiseen tai vastaavanlaiseen tilaisuuteen lain 24 §:n mukaisesti. Näiden lisäksi olisi mahdollista yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 26 §:n mukaisen törkeän rikkomisen tilanteissa muuntaa suorittamatta oleva valvonta-aika ehdottomaksi vankeusrangaistukseksi. Asian käsittelyssä noudatettaisiin 26 §:n 2 momenttia, jossa säädetään menettelystä käsiteltäessä törkeää velvollisuuksien rikkomista tuomioistuimessa. Samoin sovellettaisiin 26 §:n 3 momenttia, jonka mukaan valitus pykälän nojalla tehdystä ratkaisusta on käsiteltävä kiireellisenä. Vankeudeksi muunnon jälkeen valvonta-aikaa ei enää olisi suoritettavana.

Sähköinen valvonta

Sähköisen tai teknisen valvonnan käyttötapoja on nykyään paljon. Rangaistusten täytäntöönpanossa sähköistä valvontaa on Suomessa käytetty runsaan vuosikymmenen ajan. Terminologia on edelleen osittain vakiintumatonta; lainsäädännössä käytetään lähinnä teknisiä valvontavälineitä kuvaavia nimityksiä - esimerkiksi yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 43 §:ssä. Koska kysymys ei ole poliisilaisissa (872/2011) tarkoitetusta teknisestä valvonnasta, rangaistusten täytäntöönpanossa on selvintä käyttää sähköisen valvonnan käsitettä.

Ensimmäinen sähköisen valvonnan toteutustapa oli vuonna 2006 voimaan tulleeseen vankeuslakiin perustunut Rikosseuraamuslaitoksen ja valvottua koevapautta suorittavan vangin välinen yhteydenpito vangin haltuun annettua matkapuhelinta käyttäen. Tämän jälkeen sähköistä valvontaa on rangaistusten täytäntöönpanossa jatkuvasti lisätty, ja sitä on myös laajennettu uusiin käyttötilanteisiin. Merkittävin yksittäinen askel oli sähköiseen valvontaan perustuvan rikosoikeudellisen seuraamuksen, valvontarangaistuksen, käyttöönotto vuonna 2011. Tämän jälkeen sähköinen valvonta laajennettiin koskemaan kaikkia koevapaudessa olevia vankeja, ja sen käyttö mahdollistettiin myös avolaitokseen sijoitettujen vankien sekä poistumislupien valvonnassa. Samaan aikaan alan teknologinen kehitys on ollut nopeaa, ja se on myös tuonut seuraamusjärjestelmään uusia sähköisen valvonnan toteutustapoja.

Oheisseuraamuksia selvittänyt työryhmä pohti sähköisen valvonnan tarvetta myös ehdotettavassa oheisseuraamuksessa. Sähköinen valvonta on hinnaltaan suhteellisen edullista, ja sen voimakas yleistyminen onkin johtunut osittain vähäisistä kustannuksista vankeusrangaistukseen verrattuna. Samalla on saavutettu vapaudessa suoritettavan rangaistuksen tuomitulle tuomat sosiaaliset, taloudelliset ja psykologiset edut vankeuteen verrattuna. Näin on kuitenkin vain tilanteessa, jossa vaihtoehtona on ehdoton vankeus. Muissa tilanteissa voi olla vaarana seuraamusjärjestelmän aiheeton tiukentuminen sähköisen valvonnan vuoksi. Siksi sähköistä valvontaa tuleekin käyttää vain silloin, kun tuomitulle etukäteen laadittua päiväohjelmaa tai hänen liikkumistaan muuten on syytä suunnitelman noudattamisen varmistamiseksi valvoa. Esimerkiksi paikantava valvonta ilman, että sillä varmistettaisiin jonkin rangaistukseen sisältyvän velvollisuuden toteutuminen toisi järjestelmään valvottavan yksityisyyteen voimakkaasti puuttuvan elementin, jolla ei kuitenkaan olisi varsinaista tavoitetta.

Ehdotettava 21 vuotta täyttäneenä rikoksen tehneelle tarkoitettu valvonta ei tulisi sisältämään sellaista säännöllistä viikko-ohjelmaa, jonka sähköinen valvonta olisi mielekästä. Sähköinen valvonta ei ole käytössä myöskään alle 21-vuotiaana rikoksen tehneen ehdollisen vankeuden valvonnassa. Näistä syistä esityksessä ei ehdoteta uuden oheisseuraamuksen sähköistä valvontaa.

3.3 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan, että rikoslain ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamuksia koskevaa järjestelmää täydennetään säätämällä rikoksen 21 vuotta täyttäneenä tehneelle uudeksi oheisseuraamukseksi valvonta. Rikoksen 21 vuotta täyttäneenä tehnyt syytetty voitaisiin tuomita ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan yhden vuoden kolmen kuukauden ajaksi, jos tämä olisi tekijän aikaisemman rikollisuuden, hänen henkilökohtaisten olojensa ja rikokseen johtaneiden seikkojen perusteella tarpeen uusien rikosten ehkäisemiseksi. Ehdotettava aikuisten valvonta voitaisiin määrätä myös sillä perusteella, että ehdollista vankeutta olisi yksinään pidettävä riittämättömänä rangaistuksena. Tällä perusteella valvontaan määrättäessä ei edellytettäisi aikaisempaa rikollisuutta, mutta tuomitavan ehdollisen vankeuden olisi oltava

vähintään kahdeksan kuukauden pituinen. Valvonnan sisällöstä ja täytäntöönpanosta säädetäisiin yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetussa laissa.

Ehdotettava valvonta vastaisi sisällöltään muuten nuorten ehdollisen vankeuden valvontaa, mutta 21 vuotta täyttäneiden valvontaan ehdotetaan lisäksi mahdollisuutta avohoitoon tai kuntoutukseen.

Esityksessä ehdotetaan aikuisten valvonnan ehtojen törkeän rikkomisen mahdolliseksi seuraamuksiksi sekä valvonta-ajan pidentämistä että vankeutta, jonka kesto olisi 4-14 päivää.

Ehdollisen vankeuden oheisseuraamusjärjestelmää tehostettaisiin lisäksi nostamalla oheisseuraamuksena tuomittavissa olevan yhdyskuntapalvelun enimmäistuntimäärä 90 tunnista 120 tuntiin.

Ehdotettava oheisseuraamus aiheuttaa tarvetta tehdä lähinnä lakitekniisiä muutoksia eräisiin muihinkin lakeihin kuin rikoslakiin ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annettuun lakiin.

4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Ehdollisia vankeusrangaistuksia tuomittiin alioikeuksissa vuonna 2016 runsaat 12 700. Ehdotettavan 21 vuotta täyttäneiden valvonnan piiriin tulevien määrää on erittäin vaikea arvioida. Kuten esityksen tilastojaksossa 2.2.1 on kuvattu, 21 vuotta täyttäneinä rikoksen tehneitä ehdolliseen vankeuteen tuomittavia rikoksenuusijoita on vuosittain noin 1 600. Samassa ikäryhmässä vähintään kahdeksan kuukauden ehdolliseen vankeuteen tuomittavia ensikertaisia on vuosittain noin 1 000. Tästä yhteensä noin 2 600 rikoksentehtäjän joukosta arvioidaan lähes joka kolmannen tulevan tuomitukseksi valvontaan, jolloin ehdotettavia valvontoja olisi vuosittain noin 800. Usein yhdyskuntaseuraamusten käyttö on etukäteen arvioitu selvästi suuremmaksi kuin niiden käyttö tosiasiallisesti on.

Ehdotettavan valvonnan sisältö olisi valvontatapaamisineen ja ohjelmineen muuten samanlainen kuin nuorilla, mutta se voisi sisältää myös rangaistusta suorittavan avohoitoa tai kuntoutusta. Näissä olisi yleensä kysymys päihdeongelman hoidosta, johon osallistuminen vaatisi rikoksesta epäillyn suostumuksen. Seuraamukseen sisältyvää hoitoa voisi olla enintään 30 tuntia. Tavoitteena olisi epäillylle kuntalaisena kuuluvien yhteiskunnan normaalipalvelujen käyttö. Päihdepalvelujen tuntihinnat vaihtelevat noin 50-150 euron välillä, Rikosseuraamuslaitoksen käyttämien A-klinikoiden hinnat ovat noin 80 euroa tunnilta. Kuten edellä jaksossa 2.2.3 on todettu, yhdyskuntaseuraamuksiin nykyään sisältyvien päihdepalvelujen kustannusten jakautuminen kuntien ja Rikosseuraamuslaitoksen välillä vaihtelee käytännössä jonkin verran.

Ehdotettava yhdyskuntapalvelutuntien enimmäismäärän korottaminen 90:stä tunnista 120:een nostaisi kustannuksia, joiden määrä riippuu osaltaan siitä, mitä tunteihin sisältyisi. Vuonna 2016 yhdyskuntapalvelua tuomittiin ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena 295 tapauksessa. Mediaanituntimäärä oli 60 tuntia.

Yhdyskuntapalvelutunnin hinta oli vuonna 2016 noin 32 euroa. Jos yhdyskuntapalvelua tuomittaisiin ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksena ehdotetun uudistuksen jälkeen kaikkiaan 5-10 prosenttia enemmän kuin nykyään, voisi uudistuksen kustannusvaikutus olla enintään 60 000 euroa vuodessa.

HE 120/2018 vp

Ehdotus aiheuttaisi uusien seuraamusselvitysten tarvetta. Kustannusten arvioinnissa on otettava huomioon, että seuraamusselvityksiä tehdään enemmän kuin ehdollisen valvontoja tuomitaan.

Ehdotuksella voi pitkällä aikavälillä olla myös Rikosseuraamuslaitoksen kustannuksia vähentävä vaikutus. Tällainen syntyy vankipäivien kustannuksissa, jos uutta ehdollisen ja valvonnan yhdistelmää aletaan tuomita tilanteissa, joissa nykyään tuomitaan ehdotonta vankeutta.

Jos ehdotettavia 21 vuotta täyttäneinä rikoksen tehneiden valvontoja tuomittaisiin vuosittain 800, niiden hinnaksi voisi tulla seuraamusselvitys mukaan luettuna noin 3 000 000 euroa vuodessa (800 x 3750 euroa). Yksittäisen valvontaseuraamuksen hinta on laskelmassa arvioitu jonkin verran korkeammaksi kuin nykyisen nuorten valvonnan sillä perusteella, että suuri osa valvontaan määrättävistä aikuisista todennäköisesti tarvitsisi intensiivisempiä ja monipuolisempia tukitoimia kuin nuoret.

Myös valvontaseuraamukseen johtamattomat seuraamusselvitykset on otettava arvioissa huomioon. Jos tällaisia olisi vuosittain yhtä paljon kuin valvontaan johtavia selvityksiä eli 800, kustannukset näistä olisivat enimmillään 800 x 644 eli 515 200 euroa.

Valvonta-aikojen muuntaminen vankeudeksi lisäisi vankeinhoidon kustannuksia ja aiheuttaisi jonkin verran työtä myös syyttäjille ja tuomioistuimille. Noin 17 % yhdyskuntapalvelurangaistuksista muunnetaan vankeudeksi. Jos noin joka kahdeksas valvonta muunnettaisiin vankeudeksi, kustannuksia tulisi enintään $100 \times 134 \times 14 = 187\,600$ euroa. Laskelmassa 134 euroa on vankipäivän hinta avovankilassa ja 14 päivää on vankeuden kesto.

Yhteensä valvontaan sisältyvien tapaamisten ja ohjelmien sekä seuraamusselvitysten ja vankeudeksi muunnettujen valvontojen kustannukset olisivat näin arvioituina noin 3 700 000 euroa vuodessa. Ehdotusten kustannusten arvioinnissa on poikkeuksellisen paljon epävarmuustekijöitä.

Päihdekuntoutus aiheuttaisi uusia kustannuksia, mutta hoitoa ei tulisi läheskään kaikille 800:lle. Tunteja voisi olla 30 x 500 eli 15 000. Jos päihdehoidon kustannukset lasketaan A-klinikoiden nykyisen tuntihinnan perusteella, kustannukset olisivat tällöin 15 000 x 80 eli 1 200 000 euroa. Kaikille ei todennäköisesti määrättäisi 30 hoitotuntia, joten on realistisempaa käyttää arvioissa 25 tuntia (500 x 25 x 80), jolloin kustannukset jäisivät noin miljoonaan euroon. Nämä kustannukset eivät rangaistusten täytäntöönpanossa noudatettavan normaalisuusperiaatteen vuoksi kohdistuisi oikeusministeriön hallinnonalalle, joten ne eivät sisälly edellä mainittuun 3,7 miljoonan euroon.

Ehdotus hallituksen esitykseksi perustuu edellä mainittuun Ehdollisen vankeuden oheisseuraamukset -työryhmämietintöön. Mietinnössä esitettyyn kustannusarvioon perustuva lisämääräraharahatarve 1,1 miljoonaa euroa vuonna 2019 ja 2,2 miljoonaa euroa vuodesta 2020 lukien on otettu huomioon valtioneuvoston kehyspäättöksessä vuosille 2019-2022. Kevään 2018 kehyspäättökseen jälkeen esitykseen tehtiin lausuntopalautteen pohjalta muutoksia, joilla saattaa olla vaikutuksia lopullisiin kustannuksiin. Esityksessä ehdotetaan valvontaa laajemmalle kohdejoukolle kuin työryhmämietinnössä esitettiin. Lisäksi esitykseen sisältyy mahdollisuus muuntaa velvollisuuksien törkeissä rikkomistapauksissa valvonta lyhyeksi vankeudeksi, mitä työryhmämietinnössä ei ollut.

Tarkkojen kustannusvaikutusten esittäminen on vaikeata, koska kyse on uudesta seuraamusmuodosta, jonka käyttäminen jää tuomioistuinten harkittavaksi. Tuomitsemiskäytännön va-

kiintuminen kestää kokemusten mukaan joitakin vuosia, joten uudistuksen lopullinen kustannusarvio nähdään vasta siirtymäkauden jälkeen. Esityksestä aiheutuvat kustannukset katetaan valtiontalouden kehyspäätösten ja valtion talousarvion mukaisten määrärahojen puitteissa.

Ehdotettavaa lainsäädäntöä voidaan pitää seuraamusjärjestelmää ankaroitavana, joten sääntelyä voidaan soveltaa vasta lain voimaantulon jälkeen tehtyihin rikoksiin. Koska laki tulee voimaan aikaisintaan kesällä 2019, vuoden 2019 määrärahatarve jäänee arvioitua pienemmäksi.

4.2 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Esityksessä ehdotettavan valvonnan tavoitteena on uusintarikollisuuden ehkäiseminen. Seuraamus olisi mahdollinen erityisesti sellaisissa ehdollisen vankeuden tuomitsemisen tilanteissa, joissa uusien rikosten todennäköisyyden voidaan katsoa olevan huomattava. Tällä perusteella seuraamus vähentäisi uusintarikollisuutta ja merkitsisi osaltaan rikollisuudesta johtuvien haittojen vähenemistä tai syntymättä jäämistä.

Valvontaan voitaisiin määrätä myös tilanteissa, joissa pelkkää ehdollista vankeutta ei pidettäisi riittävänä rangaistuksena rikoksesta. Tällä voidaan ajatella olevan myönteistä vaikutusta yleiseen lainkuuliaisuuteen ja siihen, miten hyväksyttävänä rikosoikeudellista seuraamusjärjestelmää pidetään.

Vaikka kyse on rangaistuksesta, sillä saattaa olla tuomitulle myös myönteistä merkitystä, sillä valvonnan sisällöllä pyritään kohentamaan rikoksenteikijän elämäntilannetta. Esimerkiksi valvontaan sisällytettävissä olevalla päihdekuntoutuksella voidaan olettaa olevan rikoksenteikijälle positiivista vaikutusta.

Sekä uusi valvontaseuraamus että oheisseuraamuksena tuomittavissa olevan yhdyskuntapalvelun enimmäistuntimäärän nostaminen merkitsevät myös ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välisen korkeaksi koetun portaan madaltamista.

Ehdotetut oheisseuraamukset antavat rangaistukselle mielekästä ja tuomitun elämänhallintaa tukevaa sisältöä sekä tekevät rangaistuksesta tuntuvamman. Näin ehdotukset täydentävät asianmukaisella tavalla ehdolliseen vankeusrangaistukseen liittyvää seuraamusjärjestelmäämme.

5 ASIAN VALMISTELU

Oikeusministeriö asetti 25 päivänä marraskuuta 2016 työryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää mahdollisuuksia tehostaa ehdollisen vankeusrangaistuksen vaikuttavuutta sekä keinoja vähentää ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välistä porrastusta. Työryhmän asettaminen perustui pääministeri Juha Sipilän hallituksen strategiseen hallitusohjelmaan.

Työryhmässä oli edustajat oikeusministeriöstä, sisäministeriöstä, Helsingin syyttäjänvirastosta, Vantaan käräjäoikeudesta, Rikosseuraamuslaitoksesta, Helsingin yliopiston Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutista sekä Suomen Asianajajaliitosta.

Oikeusministeriö määräsi työryhmän toimikaudeksi 1.12.2016—1.10.2017, mutta pidensi sitä 11.9.2017 tekemällään päätöksellä vuoden 2017 loppuun.

Työryhmä kokoontui 11 kertaa. Rikosseuraamuslaitos toteutti työryhmän pyynnöstä kaksi Rikosseuraamuslaitoksen aluekeskuksille ja yhdyskuntaseuraamustoimistoille osoitettua webropol-kyselyä. Työryhmä kuuli asiantuntijoina erityisasiantuntija Pia Anderssonia Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksiköstä ja yliopettaja Sonja Holopaista Rikosseuraamuslaitoksen koulutuskeskuksesta sekä lääkintöneuvos Helena Vormaa sosiaali- ja terveysministeriöstä.

Työryhmän mietintö Ehdollisen vankeuden oheisseuraamukset (Mietintöjä ja lausuntoja 2/2018) julkaistiin 2 päivänä maaliskuuta 2018. Työryhmä esitti ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksia koskevaa järjestelmää täydennettäväksi siten, että 21 vuotta täyttäneenä rikoksen tehneelle syytetylle voitaisiin tuomita ehdollisen vankeuden oheisseuraamukseksi valvontaa. Ehdotettava valvonta voitaisiin tuomita, jos se olisi tekijän aikaisempi rikollisuus, hänen henkilökohtaiset olonsa ja rikokseen johtaneet seikat huomioon ottaen tarpeen uusien rikosten ehkäisemiseksi. Valvonnan sisältö vastaisi pääpiirteissään nykyistä nuorten ehdollisen vankeuden valvontaa. Ehdotettavaan oheisseuraamukseen kuuluisi siten aina valvontatapaamisia, joiden lisäksi seuraamukseen voisi sisältyä sosiaalista toimintakykyä edistäviä tehtäviä ja ohjelmia. Uuteen valvontaseuraamukseen voisi näiden lisäksi sisältyä enintään 30 tuntia osallistumista Rikosseuraamuslaitoksen hyväksymällä tavalla julkisen tai yksityisen palveluntuottajan järjestämään kuntoutukseen tai avohoitoon. Käytännössä kysymys olisi päihdehoidosta, ja se edellyttäisi tuomitun suostumusta.

Työryhmän ehdotuksen mukaan valvonnan kesto olisi yksi vuosi kolme kuukautta. Myös valvontatapaamisten sekä seuraamukseen kuuluvien tehtävien ja ohjelmien tuntimäärät olisivat samat kuin nykyisessä nuorten valvonnassa.

Työryhmä ehdotti lisäksi oheisseuraamuksena tuomittavan yhdyskuntapalvelun enimmäistuntimäärän nostamista nykyisestä 90 tunnista 120 tuntiin.

Lausuntomenettely

Oikeusministeriö pyysi kevättalvella 2018 mietinnöstä lausunnon yhteensä 37 taholta. Ministeriöön toimitettiin 25 lausuntoa.

Lausunnonantajien yleisarviot työryhmän mietinnöstä olivat myönteisiä: lähes kaikissa lausunnoissa pidettiin ehdollisen vankeuden oheisseuraamusten kehittämistä ehdotetulla tavalla tarpeellisena. Lausunnoissa kannatettiin sekä harkinnanvaraista ehdollisen vankeuden valvon-

taa 21 vuotta täyttäneenä rikoksen tehneille että oheisseuraamuksena tuomittavan yhdyskunta-palvelun enimmäistuntimäärän korotusta.

Usea lausunnonantaja esitti kuitenkin vaihtoehtoja tai ehdotti täsmennyksiä esimerkiksi työryhmän ehdottamille aikuisten valvonnan tuomitsemisen edellytyksille, vaikka sinänsä kannattikin ehdotusta. Myös valvonnan ehtojen rikkomisesta toivottiin tuntuvampaa sanktiota. Ehdotettavan valvonnan asema seuraamusjärjestelmässä ja järjestelmän pirstaloituminen askarruttivat joitakin lausunnonantajia.

Muun muassa eduskunnan oikeusasiamies, Helsingin käräjäoikeus, Varsinais-Suomen käräjäoikeus, Pirkanmaan käräjäoikeus, Suomen Lakimiesliitto ja Keskusrikospoliisi epäilivät valvonta-ajan pidentämisen olevan aikuisille riittämätön seuraamus valvontaan sisältyvien velvollisuuksien rikkomisesta.

Työryhmän ehdotuksen mukaista ensikertaisten rikoksentekijöiden rajaamista kokonaan valvonnan ulkopuolelle pitivät ongelmallisena muun muassa Helsingin hovioikeus, Varsinais-Suomen käräjäoikeus, Suomen Lakimiesliitto, Kriminaalihuollon tukisäätiö KRITS ja Suomen tuomariliitto.

Mietinnön saama lausuntopalaute on otettu esityksen jatkovalmistelussa eri tavoin huomioon. Keskeiset ehdotuksen jatkovalmistelussa tehdyt muutokset ovat valvonnan mahdollistaminen myös ensikertaisille ehdolliseen vankeuteen tuomittaville sekä valvonta-ajan vankeudeksi muunnon lisääminen sanktioksi valvonnan ehtojen törkeissä rikkomistapauksissa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Rikoslaki

6 luku Rangaistuksen määräämisestä

10 §. *Ehdollisen vankeuden oheisseuraamukset.* Ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksia koskevan 10 §:n 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että oheisseuraamuksena tuomittavan yhdyskuntapalvelun enimmäistuntimäärä nostettaisiin 90 tunnista 120 tuntiin.

Oheisseuraamuksen enimmäistuntimäärän nostaminen merkitsisi mahdollisuutta tuomita aikaisempaa tuntuvampi ehdollinen vankeusrangaistus erityisesti vakavissa teoissa. Samalla ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välillä koettu ero jonkin verran pienenesi. Ehdotettava 120 tunnin yhdyskuntapalvelu vastaa vankeudeksi muunnettuna 120 päivää eli neljää kuukautta vankeutta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin rikoksen 21 vuotta täytettyään tehneille tarkoitetusta uudesta ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamuksesta eli valvonnasta. Rikoksen 21 vuotta täytettyään tehnyt voitaisiin tuomita ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan yhden vuoden kolmen kuukauden ajaksi momentin 1 ja 2 kohdassa mainituilla vaihtoehtoisilla perusteilla.

Momentin 1 kohdan mukaan valvontaan tuomitseminen edellyttäisi, että valvonta on säännöksessä mainitulla tavalla tarpeellista uusien rikosten ehkäisemiseksi.

Tarpeellisuutta arvioitaessa otettaisiin säännöksestä ilmenevin tavoin huomioon kolme seikkaa: tekijän aikaisempi rikollisuus, hänen henkilökohtaiset olonsa ja rikokseen johtaneet seikat. Käytännössä tämä tarkoittaa ensikertaisten syytettyjen rajaamista valvonnan ulkopuolelle ja sitä, että tekijän henkilökohtaisissa oloissa on oltava jotakin valvonnan tarvetta aiheuttavaa. Lisäksi on otettava huomioon laajasti määritelty peruste, rikokseen johtaneet seikat. Jokainen näistä perusteista voi toisaalta sisältää monia asioita. Tuomioistuimien punnitsee kunkin perusteen piiriin kuuluvia näkökohtia ja arvioi huomioon otettavia perusteita kokonaisuutena valvonnan tarpeen kannalta.

Käytännössä merkittävimpana uusiin rikoksiin syyllistymisen riskin indikaattorina voidaan pitää tekijän aikaisempaa rikollisuutta. Merkittävää on tällöin aikaisemmin syyksi luettujen rikosten lukumäärä, rikosten vakavuus ja laatu, rikoksiin syyllistymisen tiheys ja tekoajankohdat sekä aktiivisen rikosten tekemisen vaiheen sijoittuminen lähelle nykyhetkeä. Edellytettävää aikaisempaa rikollisuutta ei määritellä säännöksessä tarkemmin, vaan se on samalla tavalla yleisluontoinen vaatimus kuin ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välisessä lajinvalinnassa vaikuttava aikaisempi rikollisuus rikoslain 6 luvun 9 §:ssä.

Mitä useampiin rikoksiin henkilö on syyllistynyt ja mitä useammin hänet on rikoksista rangaistukseen tuomittu, sitä suurempaan voidaan lähtökohtaisesti pitää myös riskiä syyllistyä uusiin rikoksiin. Merkittävää on myös, kuinka vakavia ja minkä laatuista uudet rikokset saattaisivat olla. Rikosten vakavuus on yhteydessä myös suurempaan valvonnan tarpeeseen.

Rikoksentehtäjän henkilökohtaisilla oloilla tarkoitetaan tässä yhteydessä hänen sellaisia olosuhteitaan, joilla on merkitystä mahdollisen uusiin rikoksiin syyllistymisen kannalta. Kysymyk-

sessä voivat olla esimerkiksi tekijän terveydentilaan tai hänen sosiaalisiin olosuhteisiinsa liittyvät seikat. Terveydentilaan liittyvistä henkilökohtaisista oloista käytännössä merkittävin on päihderiippuvuus. Joissakin tapauksissa kysymys saattaa olla mielenterveyteen liittyvistä ongelmista. Pitkään vakavista päihdeongelmista kärsineet ovat monesti myös vaikeasti syrjäytyneitä. Vaikeat sosiaaliset ongelmat saattavat lisätä rikoksiin syyllistymisen todennäköisyyttä.

Säännösehdoituksessa mainitaan kolmantena valvonnan tarvetta aiheuttavana perusteena rikokseen johtaneet seikat. Niistä ovat tässä merkityksellisiä ne, joiden voidaan katsoa ilmentävän kohonnutta uusimisriskiä. Ne ovat samalla usein yhteydessä tekijän henkilökohtaisiin oloihin. Usein kyse on päihdeongelman ja rikosten tekemisen välisestä yhteydestä. Jos sen sijaan rikokseen johtanut seikka oli luonteeltaan pikemmin juuri tuohon yksittäiseen rikokseen liittyvä (esimerkiksi rikostilanteen äkillisyys tai rikoksen poikkeuksellinen motivaatiotausta), se ei ole tässä yhteydessä merkityksellinen.

Säännöksessä tarkoitettuun valvonnan tarpeellisuuteen vaikuttaa osaltaan se, voitaisiinko valvonnan sisällöllä vaikuttaa seikkoihin, joiden perusteella uusimisriskin katsotaan olevan käsillä. Jos valvonnan sisällöllä ei ilmeisesti olisi vaikutusta näihin seikkoihin, valvontaa ei voitaisi pitää säännöksessä tarkoitettulla tavalla tarpeellisenä. Valvonnalla on sen eri elementtien kautta yhtäältä kontrolloiva, toisaalta tukeva ja kuntouttava funktio. Kontrolloiva tarkoitus toteutuu muun muassa valvontatapaamisilla. Rikosseuraamuslaitos on kehittänyt erityyppisiä ohjelmia uusimisriskin vähentämiseksi. Myös rikoksentehtäjän kuntoutus ja avohoito voisivat tulla kysymykseen. Valvonnan sisältö vaikuttaa todennäköisesti monenlaisiin riskitekijöihin. Rangaistusajan suunnitelmassa valvonnan sisältö määriteltäisiin konkreettisesti.

Valvonnalla tehostettuun ehdolliseen vankeuteen tuomitseminen edellyttää myös seuraamuksen suhteuttamista sitä lähellä oleviin rangaistusvaihtoehtoihin ja niiden välistä lajinvalintaa. Kysymykseen tulevia rangaistusvaihtoehtoja voivat olla ehdollinen ja ehdoton vankeusrangaistus sekä ehdollinen vankeusrangaistus, jonka ohessa tuomittaisiin yhdyskuntapalvelu tai sakko. Koska lyhyehkön ehdottoman vankeuden sijasta voidaan tuomita yhdyskuntapalvelu tai valvontarangaistus niitä koskevien käyttöedellytysten mukaisesti, myös nämä mahdollisuudet saattavat olla lajinvalinnassa esillä. Valvonta tuo lajinvalintaan ehdottoman vankeuden ja sen vaihtoehtojen sekä ilman oheisseuraamuksia tuomittavan ehdollisen vankeuden välille uutta porrasteisuutta.

Tuomitseminen ehdollisen vankeusrangaistuksen ohella sakkoon tai yhdyskuntapalveluun on sikäli samantyyppinen seuraamuskokonaisuus kuin ehdollinen vankeus ja sen tehosteeksi tuomittu valvonta, että näissä kaikissa on kysymys oheisseuraamuksen tuomitsemisesta ehdollisen vankeuden lisäksi. Oheisseuraamuksista yhdyskuntapalvelu on ankarampi kuin sakko, mikä ilmenee myös siinä, että yhdyskuntapalvelun tuomitseminen oheisseuraamuksena edellyttää syytetyn tuomitsemista vähintään kahdeksan kuukauden mittaiseen ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Oheissakko ja niin nuoria koskeva kuin momentin 1 kohdassa ehdotettava rikoksenuusijoille suunnattu valvontakin soveltuvat niitä koskevien käyttöedellytysten mukaisesti riippumatta ehdollisen vankeuden pituudesta.

Oheissakon ja ehdollisen vankeuden tehosteeksi määrättävän valvonnan edellytysten täyttymistä harkitaan erikseen noudattaen niitä koskevia käytösääntöjä. On esimerkiksi mahdollista, että rikoskumppaneista toiselle tuomitaan ehdollisen vankeuden lisäksi oheissakko, toiselle valvonta.

Momentin 1 kohdan perusteella tuomittavalla valvonnalla ei ole tarkoitus yleisesti ankaroittaa tai lieventää rangaistustasoa, vaan täydentää oheisseuraamusjärjestelmää erityisesti uusien ri-

kosten ehkäisemistä koskeviin tarkoituksenmukaisuussyyihin perustuvalla seuraamusvaihtoehdolla.

Momentin 2 kohdan perusteella 21 vuotta täyttäneenä rikoksen tehnyt voitaisiin tuomita valvontaan, jos ehdollista vankeutta yksinään olisi pidettävä riittämättömänä rangaistuksena, ja tuomittava ehdollinen vankeus olisi vähintään kahdeksan kuukauden pituinen. Valvontaan määrittäminen perustuisi 2 kohdassa rikoksen ja rangaistuksen väliseen oikeudenmukaiseksi koettavaan suhteeseen, ei 1 kohdan tavoin rikoksenteijän henkilöön liittyviin seikkoihin tai hänen rikoshistoriaansa. Siten momentin 2 kohdan perusteella voitaisiin tuomita valvontaan myös ensikertainen rikoksenteijä. Pitkiä ehdollisia vankeusrangaistuksia tuomitaan jonkin verran esimerkiksi väkivalta- ja seksuaalirikoksista, joiden vakavuus edellyttäisi tuntuvampaa seuraamusta kuin ehdollinen vankeus ilman oheisseuraamuksia on. Lisäksi valvonnalla voidaan ajatella olevan suurempi vaikutus ensimmäistä kertaa ehdolliseen vankeuteen tuomittavaan rikoksenteijään kuin 1 kohdassa tarkoitettuihin rikoksenuusijoihin. Tavoitteena on, että oheisseuraamuksella puututtaisiin rikoksenteijän tilanteeseen riittävän ajoissa.

Valvonnan sisältö määriteltäisiin aina yksilöllisesti rangaistusajan suunnitelmassa. Pitkän tuomion seksuaalirikoksesta saaneen valvontaan voitaisiin sisällyttää Rikosseuraamuslaitoksen ohjelmatoimintana esimerkiksi Uusi suunta –ohjelma. Valvontatapaamisiin voisi kuulua rikollista käyttäytymistä koskevia keskusteluja, kuten yhdyskuntaseuraamuksissa muutenkin. Vuoden ja kolmen kuukauden valvonta-aika on suhteellisen pitkä ja siinä mielessä vaikuttava seuraamus. Valvonta vaikuttaisi olennaisesti tuomitun vapaa-ajan käyttöön ja toisi sen myötä seuraamukselle konkreettista sisältöä.

Vähintään kahdeksan kuukauden pituisissa ehdollisissa vankeuksissa voisivat täytyä sekä yhdyskuntapalvelun että ehdotettavan valvonnan edellytykset. Yhdyskuntapalvelu edellyttää rikoksenteijältä todennäköistä suoriutumista seuraamuksesta eli käytännössä työkykyä, mikä rajaa yhdyskuntapalvelun käyttöalaa. Yhdyskuntapalvelu on lähtökohtaisesti ehdotettavaa valvontaa ankarampi seuraamus, koska se on oheisseuraamuksenakin tuomittaessa ehdottoman vankeuden vaihtoehto. Ehdotettavan valvonnan ja oheisyhdyskuntapalvelun ankaruutta ei voida kuitenkaan täysin yksiselitteisesti vertailla. Yhdyskuntapalvelun enimmäistuntimäärää esitetään nostettavaksi 120:een. Valvonnan tuntimäärä on selvästi suurempi: yleensä 180, erityisistä syistä yhteensä 360 tuntia. Lisäksi valvonnalle on määritelty vuoden ja kolmen kuukauden kesto, joka yhdyskuntapalvelulta puuttuu.

Yhdyskuntapalvelu voidaan nykyään rikkomustapauksissa muuntaa enintään kolmen kuukauden vankeudeksi. Esityksessä ehdotetaan sanktioksi 120 päivää eli neljää kuukautta. Valvonnan ehtojen rikkomisen seuraamukset eivät olisi yhtä ankaria. Nykyään seuraamuksena voi olla valvonta-ajan pidennys tai pakkokeinona toteutettava nouto. Esityksessä ehdotetaan lisäksi vähintään neljän ja enintään 14 päivän pituisia vankeutta seuraamukseksi törkeissä velvollisuuksien rikkomistilanteissa.

Pykälän 2 momentissa oleva viittaus yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annettuun lakiin siirrettäisiin pykälän viimeiseen momenttiin.

Pykälän 4 momentin mukaan sakosta ja yhdyskuntapalvelusta erikseen säädettyä sovelletaan niihin myös oheisseuraamuksina. Oheisseuraamukseksi tuomittu yhdyskuntapalvelu voitaisiin kuitenkin muuntaa vähintään neljän ja enintään 120 päivän vankeudeksi. Pykälän 2 ja 3 momentissa tarkoitettujen valvonnan sisällöstä ja täytäntöönpanosta säädetäisiin yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetussa laissa.

Nykyään 10 §:n 3 momentti sisältää samantyyppisen määräyksen kuin ehdotettu momentin ensimmäinen virke. Mainittu virke on muotoiltu osin uudelleen, sillä sen nykyisestä muotoilusta voi saada sen käsityksen, että muualla laissa olisi erikseen säädetty sakosta ja oheissakosta jotakin nimenomaan oheisseuraamuksina. Ehdotettu sanamuoto ilmaisee luontevammin sen, että muualla laissa yhdyskuntapalvelusta tai sakosta säädetty koskee myös niitä tilanteita, joissa on kysymys yhdyskuntapalvelusta tai sakosta oheisseuraamuksena.

Kyseisessä virkkeessä mainitaan nykyään yhdyskuntapalvelun ja sakon ohella valvonta. Valvonta, toisin kuin yhdyskuntapalvelu ja sakko, on mahdollinen ainoastaan oheisseuraamuksena. Näin ollen ei synny yhdyskuntapalvelun ja sakon osalta nousevaa kysymystä siitä, sovelletaanko, ja jos niin miltä osin seuraamusta päärangaistuksena koskevaa sääntelyä kyseiseen seuraamukseen myös oheisseuraamuksena. Tämän vuoksi valvontaa ei mainittaisi tässä virkkeessä, vaan momentin viimeiseksi virkkeeksi ehdotetaan otettavaksi valvonnan sisältöä ja täytäntöönpanoa koskeva viittaussäännös.

Esityksessä ehdotetaan pykälän 1 momentista ilmenevällä tavalla, että yhdyskuntapalvelua voitaisiin tuomita oheisseuraamuksena nykyisen 90 tunnin sijasta 120 tuntia. Vankeudeksi muuntoa koskeva ehdotus 4 momentissa vastaisi sitä 1 momenttiin tehtyä muutosta, että oheisseuraamuksena tuomittavan yhdyskuntapalvelun enimmäistuntimäärä nostetaan 90 tunnista 120 tuntiin. Momentin viimeisen virkkeen mukaan edellä 2 ja 3 momentissa tarkoitetun valvonnan sisällöstä ja täytäntöönpanosta säädettäisiin yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetussa laissa. Nykyään vastaava säännös on nuorten valvontaa koskevan säännöksen lopussa. Kun mahdollisuus tuomita oheisseuraamuksena valvonta koskisi myös 21 vuotta täytettyään rikoksen tehneitä, on syytä ulottaa tuo säännös koskemaan myös uutta valvontaa. Asiasta on tarkoituksenmukaista säätää nyt käsiteltävänä olevan momentin viimeisessä virkkeessä.

1.2 Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta

1 §. Soveltamisala. Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain soveltamisalaa koskevan 1 §:n 4 momentin mukaan rikoslain (39/1889) 6 luvun 11 §:ssä säädetään yhdyskuntapalveluun, 11 a §:ssä valvontarangaistukseen, 10 §:n 2 momentissa ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan ja 10 a §:ssä nuorisorangaistukseen tuomitsemisesta.

Rikoksen 21 vuotta täytettyään tehneen ehdollisen vankeusrangaistuksen tehosteeksi tuomitsevista valvonnasta ehdotetaan otettavaksi perussäännös rikoslain 6 luvun 10 §:n 2 momenttiin. Samalla alle 21-vuotiaana rikoksen tehneen valvontaa koskeva pykälän nykyinen 2 momentti siirtyisi 3 momentiksi.

Tämän vuoksi yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n 4 momentissa viitattaisiin ehdollisen vankeusrangaistuksen tehosteeksi tuomittavan valvonnan osalta rikoslain 6 luvun 10 §:n 2 momentin ohella pykälän 3 momenttiin.

10 §. Seuraamusselvitys. Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain seuraamusselvitystä koskevan 10 §:n 1 momentin ensimmäisen virkkeen mukaan syyttäjät tai tuomioistuimet pyytävät Rikosseuraamuslaitosta laatimaan seuraamusselvityksen, jos rikoksesta epäiltyä syytetään rikoksesta, josta todennäköisesti tuomitaan yhdyskuntapalvelu tai valvontarangaistus.

Koska seuraamusselvityksen tekeminen koskisi myös rikoksen 21 vuotta täytettyään tehneen ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomitsevista valvontaa, virkettä täydennettäisiin tätä koske-

valla maininnalla. Nuorten valvontaa koskevat selvitykset tehtäisiin, kuten nykyäänkin, nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetun lain mukaan.

Ehdotettavan 10 §:n 3 momentin mukaan Rikosseuraamuslaitos arvioisi seuraamusselvityksessä rikoksesta epäillyn edellytykset ja valmiudet suoriutua yhdyskuntaseuraamuksesta. Selvitystä tehtäessä otetaan huomioon rikoksesta epäillyn aikaisempi rikollisuus, päihteiden käyttö ja muut henkilökohtaiset ja sosiaaliset olosuhteet sekä valvonnan ja rikoksettoman elämän tukemisen tarve. Momentti vastaa nykyisen 10 §:n 3 momentin alkuosaa, kuitenkin niin, että momentti alkaisi indikatiivimuotoisella ilmaisulla ”Rikosseuraamuslaitos arvioi seuraamusselvityksessä”, kun momentin alussa nykyään on passiivimuotoinen ilmaisu ”Seuraamusselvityksessä arvioidaan”. Momentti koskisi myös esityksessä ehdotettua rikoksen 21 vuotta täytettyään tehneen valvontaa.

Pykälän 4 momentin mukaan seuraamusselvityksessä selvitettäisiin, suostuuko rikoksesta epäilty yhdyskuntapalveluun tai valvontarangaistukseen tuomitsemiseen ja sen täytäntöönpanoon. Seuraamusselvityksessä selvitettäisiin myös, suostuuko rikoksesta epäilty siihen, että rikokseen 21 vuotta täyttäneenä syyllistyneelle ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomittavaan valvontaan sisällytetään 60 §:n 3 momentissa tarkoitettu kuntoutus tai avohoito.

Neljäs momentti sisältäisi näin nykyisen 3 momentin yhdyskuntapalveluun tai valvontarangaistukseen tuomitsemiseen ja sen täytäntöönpanoon suostumista koskevan osan. Kun rikoksesta epäillyn suostumusta edellytettäisiin myös siihen, että uuteen rikoksen 21 vuotta tehneen valvontaan sisällytetään osallistumista kuntoutukseen tai avohoitoon, asiasta lisättäisiin maininta samaan momenttiin. Näin näihin yhdyskuntaseuraamuksiin liittyvästä suostumuksesta säädettäisiin omassa momentissaan.

Ehdotettavaan 21 vuotta täytettyään rikoksen tehneen valvontaan voitaisiin 60 §:n 3 momentin mukaisesti sisällyttää enintään 30 tuntia kuntoutusta tai avohoitoa. Tällainen kuntoutus tai avohoito annettaisiin mainittuja palveluja tuottavassa julkisen tai yksityisen sektorin yksikössä, ja siihen sovellettaisiin lähtökohtaisesti tällaisia palveluja koskevia yleisiä säännöksiä. Kun kuntoutuksen tai avohoidon antaminen edellyttää normaalisti potilaan tai asiakkaan suostumusta, suostumusta edellytettäisiin tällaisen hoidon tai kuntoutuksen osalta myös sisällytettäessä sellaista valvontaan. Muilta osin valvontaseuraamus ei edellyttäisi tuomittavan suostumusta.

Jos tuomioistuin ehtojen törkeän rikkomisen perusteella pidentäisi valvontaa 62 §:n nojalla enintään kuudella kuukaudella, valvonta voisi tänä aikana sisältää 60 §:n 3 momentissa tarkoitettua osallistumista kuntoutukseen tai avohoitoon sen verran kuin sitä on sisällynyt rangaistusajan suunnitelmaan, mutta ei ole vielä toteutunut. Rangaistusajan suunnitelman tekemisen yhteydessä alun perin annettu suostumus koskisi myös tätä tilannetta.

Momenttiin ei enää otettaisi seuraamusselvityksen sisältöä koskevan nykyisen 10 §:n 3 momentin viimeistä virkettä, jonka mukaan Rikosseuraamuslaitos arvioi momentissa tarkoitettujen tietojen perusteella, soveltuuko rikoksesta epäilty yhdyskuntapalvelun tai valvontarangaistuksen suorittajaksi. Tämä ei muuttaisi oikeustilaa, sillä suoriutumista koskevasta arvioinnista säädetään jo 3 momentin ensimmäisessä virkkeessä.

Pykälän 5 ja 6 momentti. Edellä selostettujen 10 §:ään tehtävien muutosten vuoksi pykälän nykyinen 4 momentti siirtyisi 5 momentiksi. Vastaavasti nuorisorangaistukseen ja alle 21-vuotiaana rikoksen tehneen valvontaan tuomitsemista edeltäviä nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämistä koskevan lain mukaan tehtäviä selvittämistoimia koskeva nykyinen 5

momentti siirtyisi 6 momentiksi. Samalla momenttiin lisättäisiin valvonnan osalta määrä ”rikokseen alle 21-vuotiaana syyllistyneen”, jota momentti koskee. Tämä tekninen lisäys on tarpeen, koska esityksessä ehdotetaan valvontaa oheisseuraamukseksi myös 21 vuotta täytettyään rikokseen tehneelle, mutta tämä momentti koskee vain nuorten valvontaa.

18 §. *Täytäntöönpanon lykkäys tai keskeytys.* Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi 21 vuotta täytettyään rikoksen tehneen ehdollisen vankeuden valvonta seuraamukseksi, jonka täytäntöönpano voitaisiin säännöksessä mainittavilla ja niihin rinnastettavilla hyväksyttävillä perusteilla lykätä tai keskeyttää. Tällaisia syitä ovat muun muassa varusmiespalvelus, lapsen hoitaminen vanhempainrahakauden aikana ja tuomitun muu kuin lyhytaikainen sairaus. Lykkäys tai keskeytys olisivat harkinnanvaraisia kuten voimassa olevassa säännöksessäkin, joten rangaistusta suorittavan edellä mainitut elämäntilanteet eivät aina aiheuttaisi valvonnan keskeyttämistä.

Ehdollisen vankeuden koeaika kuluisi sitä koskevien säännösten mukaisesti lykkäyksen tai keskeytyksen aikana, vaikka valvonta-aika ei kuluisi. Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoa koskevan hallituksen esityksen perustelujen (HE 215/2014 vp) ja vakiintuneen käytännön mukaan ehdollisen vankeuden valvonta päättyy viimeistään koeajan päättyessä. Jos seuraamuksen täytäntöönpanon aloittaminen viivästyy lainvoimaisen tuomion odottamisen vuoksi tai seuraamuksen suorittaminen keskeytetään tässä esitetyllä tavalla, valvonta-aikaa ei aina ehditä suorittaa loppuun tai mahdollisesti edes aloittaa. Valvonta-ajan jatkuminen vielä koeajan loputtua edellyttäisi lainsäädännön muutosta. Valvonnan käynnistämiseen mahdollisimman nopeasti voidaan vaikuttaa myös toimintatapojen muutoksilla ja varmistamalla riittävät voimavarat yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoon.

26 §. *Törkeä velvollisuuksien rikkominen.* Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi 21 vuotta täytettyään rikoksen tehneen ehdollisen vankeuden valvonta seuraamukseksi, jonka täytäntöönpanon aloittaminen on kiellettävä tai täytäntöönpano keskeytettävä, kun Rikosseuraamuslaitos on saattanut rikkomusasian syyttäjän ja tuomioistuimen käsiteltäväksi.

60 §. *Sisältö ja kesto.* Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 60 §:ssä säädetään valvonnan sisällöstä ja kestosta. Pykälään ehdotetaan tehtäväksi ne täydennykset, jotka aiheutuvat valvontaseuraamuksen käyttöönotosta myös rikoksen 21 vuotta täytettyään tehneillä. Pykälän 1 ja 2 momenttiin ei ehdoteta muutoksia, mutta niitä sovellettaisiin myös 21 vuotta täytettyään rikoksen tehneen valvontaan.

Pykälän uudessa 3 momentissa olisi rikoksen 21 vuotta täytettyään syyllistyneen valvontaa koskeva erityissäännös. Rikokseen 21 vuotta täytettyään syyllistyneen valvonta voisi nuorten valvontaan sisältyvien elementtien lisäksi sisältää enintään 30 tuntia osallistumista Rikosseuraamuslaitoksen hyväksymällä tavalla julkisen tai yksityisen palveluntuottajan järjestämään kuntoutukseen tai avohoitoon. Nämä tunnit sisältyisivät laissa määriteltyihin valvontatunteihin, joita voi olla enimmillään 24 kuukaudessa.

Kysymyksessä olisi siis kuntoutus tai avohoito. Yleensä tämä olisi päihdekuntoutusta tai –avohoitoa. Ehdotettava kuntoutus tai hoito toteutettaisiin julkisen tai yksityisen palveluntuottajan järjestämänä ja rangaistusta suorittava osallistuisi siihen normaalein tavoin. Kuntoutukseen ja avohoitoon sovellettaisiin niitä koskevia yleisiä säännöksiä. Koska hoito- ja kuntoutustoimet lähtökohtaisesti edellyttävät potilaan tai asiakkaan suostumusta, olisi seuraamusselvityksessä 10 §:n mukaisesti selvitetty muun muassa syytetyn suostumus tällaisen hoidon tai kuntoutuksen sisällyttämiseen valvontaseuraamukseen.

Kysymyksessä olisivat yleiset yhteiskunnan tarjoamat palvelut. Valvonnalla ei perustettaisi uusia kuntoutus- tai hoitopalveluja. Osallistuminen hoitoon tai kuntoutukseen voitaisiin sisällyttää valvontaan Rikosseuraamuslaitoksen hyväksymällä tavalla. Osallistumisen käytännön toteuttaminen määriteltäisiin rangaistusajan suunnitelmassa.

Kuntoutusta tai avohoitoa voitaisiin sisällyttää seuraamukseen enintään 30 tuntia. Tämä ei tietenkään estä sitä, että hoidon tai kuntoutuksen kokonaiskesto voisi ylittää mainitun tuntimäärän. Valvontaseuraamukseen sitä kuitenkin sisältyisi enintään 30 tuntia. Toisaalta ei ole välttämätöntä, että valvonta sisältäisi tällaista kuntoutusta tai hoitoa. Jos valvontaan ei sellaista sisältyisi, valvonta koostuisi 1 momentissa mainituista elementeistä.

Kuntoutus tai hoito otettaisiin valvonnan osaksi sisällyttämällä se rangaistusajan suunnitelmaan. Koska hoitoon ja kuntoutukseen osallistumiseen sovelletaan niitä koskevia yleisiä sääntöjä, mukaan lukien niiden suostumuksen varaisuus, voi valvontaan tuomittu valvonnan aikana kieltäytyä osallistumasta niihin tai jatkamasta niihin osallistumista. Valvontaan sisällytettävä kuntoutus tai hoito ei ole pakkokuntoutusta tai -hoitoa.

Kun kuntoutus tai hoito sisällytetään henkilön suostumuksella tuomioistuimessa tuomittavaan valvontaan, tuomitun tulee kuitenkin noudattaa rangaistusajan suunnitelmaa ja sen osana myös velvollisuutta osallistua kuntoutukseen tai hoitoon. Rangaistusajan suunnitelmaan sisältyvän velvollisuuden rikkomiseen sovelletaan näiltäkin osin, mitä velvollisuuksien rikkomisesta säädetään yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetussa laissa ehdollisen vankeuden oheisseuraamukseksi tuomitun valvonnan osalta.

Nykyään 60 §:n 3 momentissa on säännös, jonka mukaan Rikosseuraamuslaitos voi valvojan esityksestä lakkauttaa valvonnan, jos valvonta-ajan kestänyt vähintään kuusi kuukautta on käynyt ilmeiseksi, ettei sen jatkaminen ole tarpeen. Tämä säännös, joka jatkossa tulisi koskemaan myös rikoksen 21 vuotta täytettyään tehneiden valvontaa, siirtyisi pykälän 4 momentiksi.

62 §. Velvollisuuksien törkeän rikkomisen seuraamus. Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 62 §:ssä säädetään ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomittuun valvontaan kuuluvien velvollisuuksien törkeän rikkomisen seuraamuksista. Törkeästä velvollisuuksien rikkomisesta ja menettelystä asiaa käsiteltäessä säädetään 26 §:ssä. Velvollisuuksien törkeä rikkominen voi nykyään lain 62 §:ssä säädetyllä tavalla johtaa siihen, että tuomioistuin pidentää valvonta-aikaa yhteensä enintään kuudella kuukaudella.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin lisäksi mahdollisuudesta muuntaa 21 vuotta täyttäneenä rikoksen tehneen valvonta-aika vankeudeksi törkeän rikkomisen tilanteissa. Seuraamus olisi vähintään neljä ja enintään 14 päivää vankeutta, joten sen kesto olisi sama kuin ehdonlaiseen vapautteen sisältyvien velvollisuuksien törkeän rikkomisen tilanteissa on.

Valvonta-ajalla ja tuomittavalla vankeudella ei olisi etukäteen määriteltäviä mekaanista muuntosuhdetta. Seuraamuksen pituus perustuisi tuomioistuimen kokonaisarvioon velvollisuuksien rikkomisen törkeydestä. Arvioinnissa huomioon otettavia seikkoja olisivat muun muassa velvollisuuksien rikkomisen toistuvuus, vakavuus ja kesto. Lisäksi rikkomusten ajoittuminen lähelle valvonta-ajan loppua puoltaisi lievempien seuraamuksien käyttöä. Vankeudeksi muuntaminen olisi rikkomistilanteissa viimesijainen ja harvoin käytettävä reagoitikeino.

Muuntoasian käsittelyssä noudatettaisiin 26 §:ssä olevia säännöksiä, jotka koskevat muun muassa Rikosseuraamuslaitoksen, syyttäjän ja tuomioistuimen tehtäviä ja päätösvaltaa törkeää rikkomusta käsiteltäessä.

Myös valvontaan sisällytettyyn kuntoutukseen tai avohoitoon liittyvän velvollisuuden rikkominen voisi olla 26 §:ssä tarkoitettu törkeä velvollisuuden rikkominen.

Lain 62 §:ää ehdotetaan täydennettäväksi uudella 4 momentilla. Sen mukaan pidennettyyn valvonta-aikaan sovellettaisiin, mitä 60 §:n 2 momentissa säädetään. Momentti sisältää valvontatapaamisten sekä valvontaan kuuluvien tehtävien ja ohjelmien enimmäistuntimäärät. Rikoksen 21 vuotta täytettyään tehneellä valvonta voisi lisäksi sisältää 60 §:n 3 momentissa tarkoitettua osallistumista kuntoutukseen tai avohoitoon siinä määrin kuin sitä on sisällytetty rangaistusajan suunnitelmaan, mutta ei ole vielä toteutunut.

Näin selvennettäisiin ensinnäkin sitä, että myös valvonnan pidennettyyn osaan sovellettaisiin valvonnan sisältämien valvontatapaamisten sekä tehtävien ja ohjelmien kuukausittaisia enimmäistuntimääriä koskevia 60 §:n 2 momentin määräyksiä. Toiseksi rikoksen 21 vuotta täytettyään tehneiden valvonnan osalta lisäaika voisi sisältää myös 60 §:n 3 momentissa tarkoitettua kuntoutusta tai avohoitoa, kuitenkin vain jos kuntoutus tai hoito on kuulunut rangaistusajan suunnitelmaan, mutta on jäänyt toteutumatta. Tämä merkitsisi sitä, että 60 §:n 3 momentissa säädetty 30 tunnin enimmäisaika ei ylity.

63 §. Tarkemmat säännökset. Pykälää täydennettäisiin siten, että valtioneuvoston asetuksella annettaisiin tarkemmat säännökset myös sosiaali- ja terveydenhuollon julkisen tai yksityisen palveluntuottajan järjestämän kuntoutuksen ja avohoidon edellyttämistä valmistelu- ja toteutustoimenpiteistä. Vastaavantyyppinen asetuksenantovaltuus on yhdyskuntapalveluun sisällytettävissä olevan avohoidon osalta lain 40 §:ssä.

1.3 Laki Rikosseuraamuslaitoksesta

3 §. Tehtävät. Rikosseuraamuslaitoksesta annetun lain (953/2009) 3 §:n mukaisesti laitoksen tehtävänä on ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomittujen nuorten rikoksentehtävien valvonta, nuorisorangaistuksen, yhdyskuntapalvelun, vankeusrangaistuksen ja sakon muuntorangaistuksen täytäntöönpano, ehdonalaiseen vapauteen päästettyjen valvonta sekä tutkintavankeuden toimeenpano ja muu rangaistusten täytäntöönpano sen mukaan kuin niistä erikseen säädetään. Rikoksen 21 vuotta täytettyään tehneille ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamukseksi tuomitun valvonnan täytäntöönpano kuuluisi Rikosseuraamuslaitoksen tehtäviin. Tämän vuoksi lain 3 §:stä ehdotetaan poistettavaksi valvontaa koskeva ilmaisu ”nuorten rikoksentehtävien”, jolloin säännös soveltuisi myös uuteen 21 vuotta täytettyään rikoksen tehneiden valvontaan.

1.4 Laki henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa

2 §. Määritelmät. Pykälän 7 kohtaan tehtäisiin ehdotettavan 21 vuotta täyttäneiden valvonnan aiheuttama muutos. Mainitussa kohdassa määritellään yhdyskuntaseuraamusta suorittavat, joihin kuuluisivat myös ehdotettavaan aikuisten valvontaan tuomitut.

1.5 Laki Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa

11 §. Voimassa olevassa säännöksessä viitataan ehdollisen vankeuden valvonnasta annettuun lakiin (634/2010), joka on kumottu yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetulla lailla. Päätöksessä, jolla ehdollisesti tuomitun henkilön valvonta määrätään järjestettäväksi Suomessa, noudatettaisiin soveltuvin osin, mitä yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 7 §:ssä säädetään valvojan määräämisestä. Lisäksi pykälässä käytetty ilmaisu ”koetus-aika” muutettaisiin voimassa olevan lainsäädännön mukaiseksi ”koeajaksi”.

12 §. Pykälässä mainittu ehdollisen vankeuden valvonnasta annettu laki on kumottu yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetulla lailla. Pykälässä ehdotetaan viitattavaksi jälkimmäiseen lakiin, jonka 60 §:ssä säädetään valvonnan lakkauttamisesta.

1.6 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta

24 §. *Salassa pidettävät viranomaisen asiakirjat.* Säännöksestä ehdotetaan tarpeettomana poistettavaksi määre vankeusrangaistuksen sijasta suoritettavasta yhdyskuntapalvelusta tai valvontarangaistuksesta, koska mainitut seuraamukset tuomitaan aina ehdottoman vankeuden sijasta. Säännökseen lisättäisiin maininta ehdollisen vankeuden valvonnan seuraamusselvityksestä, jolloin salassapitosäännös kattaisi myös ehdotettavan 21 vuotta täyttäneinä rikoksen tehneiden valvonnan seuraamusselvityksen.

1.7 Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa

9 §. *Salassa pidettävä oikeudenkäyntiasiakirja.* Pykälään lisättäisiin ehdollisen vankeuden seuraamusselvityksen tiedot salassa pidettäväksi, jos niitä sisältyy oikeudenkäyntiasiakirjaan.

2 VOIMAANTULO

Ehdotettavat lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian. Ehdotettavan valvonnan täytäntöönpano edellyttää koulutusta ja tiedotusta, jonka vaatiman ajan vuoksi uudistuksen voimaantulo on käytännössä mahdollinen aikaisintaan kesällä 2019.

Ehdotettavan lainsäädännön soveltamisessa otetaan huomioon rikoslainsäädännön ajallista ulottuvuutta koskevat rikoslain 3 luvun 2 §:n säännökset. Pykälän 1 momentin mukaan rikokseen sovelletaan sitä lakia, joka oli voimassa, kun rikos tehtiin. Pykälän 2 momentin mukaan jos tuomittaessa on voimassa toinen laki kuin rikosta tehtäessä, sovelletaan kuitenkin uutta lakia, jos sen soveltaminen johtaa lievempään lopputulokseen.

Rikosseuraamuslaitoksessa käynnistettiin vuonna 2011 toiminnan kehittämis- ja tietojärjestelmähanke, jonka nimi on nykyään ROTI. Hankkeella luodaan Rikosseuraamuslaitokselle yksi yhteinen tietojärjestelmä, joka yhdistää nykyisen vankitietokannan ja yhdyskuntaseuraamusten Tyyne-tietojärjestelmän. Ehdotettava oheisseuraamus edellyttää muutoksia tietojärjestelmään.

Uuden järjestelmän arvioitu käyttöönottoajankohta on vuonna 2020. Tämän vuoksi on arvioitava, tehdäänkö tarvittavat muutokset jo olemassa oleviin tietojärjestelmiin vai vasta vuonna 2020 käyttöön otettavaan uuteen tietojärjestelmään.

3 SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS

Esityksessä ehdotetaan ehdolliseen vankeuteen liitettävissä olevien oheisseuraamusten järjestelmää täydennettäväksi siten, että uudeksi oheisseuraamukseksi säädetään rikoksen 21 vuotta

täytettyään tehneille valvonta. Valvontaan voitaisiin tuomita, jos se ottaen huomioon tekijän aikaisemman rikollisuuden, hänen henkilökohtaiset olonsa ja rikokseen johtaneet seikat olisi tarpeen uusien rikosten ehkäisemiseksi. Valvontaan voitaisiin tuomita myös sillä perusteella, että ehdollista vankeutta yksinään olisi pidettävä riittämättömänä rangaistuksena rikoksesta. Tämä mahdollisuus olisi rajattu vähintään kahdeksan kuukauden pituisiin ehdollisiin vankeusrangaistuksiin.

Valvonnan pituus olisi aina yksi vuosi ja kolme kuukautta. Ehdotettava valvonta voisi nykyisen nuorten valvonnan tapaan sisältää valvontatapaamisia sekä sosiaalista toimintakykyä edistäviä ohjelmia ja tehtäviä enintään 12 tuntia, erityisistä syistä 24 tuntia kuukaudessa. Lisäksi valvontaan voisi sisältyä enintään 30 tuntia avohoitoa tai kuntoutusta.

Rikoksen uusijoille suunnattu valvonta rakentuu avohoitoa tai kuntoutusta lukuun ottamatta olennaisesti sille sääntelylle, joka koskee alle 21-vuotiaana rikokseen syyllistyneiden ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomittavaa valvontaa. Perustuslain ja säätämisyjärjestyksen kannalta uutta valvontaseuraamusta koskee näin ollen paljolti se arviointi, joka koskee nuorten valvontaa.

Ehdotettava avohoito tai kuntoutus on saman tyyppinen kuin se hoidollinen tai kuntouttava elementti, joka voi nykyään osana seuraamusta liittyä yhdyskuntapalveluun. Avohoitoa voi sisältyä niin ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta kuin ehdollisen vankeusrangaistuksen oheisseuraamuksenaakin tuomittavaan yhdyskuntapalveluun. Tähän voimassa olevan lainsäädännön sisältämään mahdollisuuteen liittyvät perusoikeuksia ja säätämisyjärjestyksestä koskevat näkökohdat soveltuvat samoin tässä nyt ehdotettavaan aikuisille suunnattuun valvontaseuraamukseen.

Rangaistuksen riittämättömyyttä koskevaa valvontaan tuomitsemisen perustetta tulee arvioida rikoksen ja siitä seuraavan rangaistuksen oikeudenmukaisen suhteellisuuden näkökulmasta. Valvontaan voitaisiin näissä tilanteissa tuomita vain melko vakavaan rikokseen syyllistynyt henkilö vähintään kahdeksan kuukauden pituisen ehdollisen vankeustuomion yhteydessä. Rangaistuksen pituutta koskeva rajausta olisi sama kuin oheisseuraamuksena tuomittavassa yhdyskuntapalvelussa on. Suhteellisuuden näkökulmasta ehdotettava valvonta voidaan arvioida ongelmattomaksi silloinkin, kun se tuomitaan ehdollisen vankeuden riittämättömyyden perusteella. Yhdyskuntapalvelu on ehdottoman vankeuden vaihtoehtona lähtökohtaisesti ankarampi seuraamus kuin ehdotettava valvonta, eikä se ole muodostanut suhteellisuusperiaatteen kannalta ongelmaa.

Perustuslain rikosoikeudellista laillisuusperiaatetta koskevan 8 §:n mukaan ketään ei saa pitää syyllisenä rikokseen eikä tuomita rangaistukseen sellaisen teon perusteella, jota ei tekohetkellä ole laissa säädetty rangaistavaksi. Rikoksesta ei saa tuomita ankarampaa rangaistusta kuin tekohetkellä on laissa säädetty. Ehdotettu seuraamus on rikosoikeudellinen rangaistus, ja sitä koskee näin ollen perustuslain 8 §:ssä rangaistuksista säädetty.

Ehdotetusta valvonnasta säädettäisiin rikoslain 6 luvun 10 §:n ehdollisen vankeuden oheisseuraamuksia koskevassa säännöksessä ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetussa laissa. Seuraamuksen käyttöedellytyksistä ja sisällöstä on niissä riittävän tarkkarajaiset säännökset.

Perustuslain oikeutta elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen koskevan 7 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen.

Perustuslain yksityiselämän suojaa koskevan 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Pykälän toisen momentin mukaan kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton.

Valvontaseuraamuksen sisältö sivuaa perustuslain 7 §:ssä säädettyä oikeutta vapautteen ensinnäkin ottaen huomioon, että valvontaan tuomitun tulee osallistua sen sisältönä oleviin valvontatapaamisiin, tehtäviin ja ohjelmiin. Sääntely ei kuitenkaan ole säännöksen näkökulmasta ongelmallinen.

Valvonnan ehtojen törkeästä rikkomisesta voisi ehdotuksen mukaan vakavimmissa tapauksissa seurata valvonta-ajan muuntaminen vähintään neljän ja enintään 14 päivän vankeudeksi. Törkeän rikkomisen tekotavat on yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetussa laissa tarkkarajaisesti määritelty. Vapaudenmenetyksen määräisi tuomioistuin. Sääntely muistuttaisi ehdonalaisen vapauden jäännösrangaistuksen täytäntöönpanoa tai yhdistelmärankaistuksen valvonta-ajan muuntaa vankeudeksi rikkomustapauksissa eikä siten olisi laillisuusperiaatteen kannalta ongelmallinen.

Valvontaseuraamuksen osana voi olla osallistumista avohoitoon tai kuntoutukseen. Avohoito ja kuntoutus voitaisiin järjestää tällaisia palveluja tarjoavassa julkisen tai yksityisen sektorin yksikössä. Kuntoutus tai avohoito toteutettaisiin lähtökohtaisesti niissä puitteissa, joissa tällaisia palveluja yhteiskunnassa yleensäkin tarjotaan. Sillä ei luotaisi erityistä oikeutta palveluihin eikä se siten olisi ongelmallinen perustuslain tällaisten palvelujen tarjoamista ja yhdenvertaisuutta koskevien periaatteiden näkökulmasta.

Avohoito tai kuntoutus seuraamuksen osana edellyttäisi henkilön nimenomaista suostumusta seuraamuksen tällaiseen osaan. Se vastaisi siten niitä edellytyksiä, joita hoidollisiin ja kuntouttaviin toimenpiteisiin yleensäkin vaaditaan. Tuomitulla olisi vastaavasti niin halutessaan kuntoutuksen tai hoidon aikanaan oikeus kieltäytyä niistä. Kieltäytyminen voisi kuitenkin olla seuraamuksen ehtojen rikkomista, koska hoito olisi rikoksesta epäillyn suostumuksella sisällytetty seuraamukseen.

Seuraamuksen täytäntöönpano edellyttää, että täytäntöönpanon valvoja voi todeta, että rangaistusajan suunnitelmaa on myös hoitoon tai kuntoutukseen osallistumisen osalta noudatettu. Tämä toteaminen ja tiedonsaantioikeus koskee kuitenkin vain sitä, että henkilö on rangaistusajan suunnitelman mukaisesti osallistunut avohoitoon tai kuntoutukseen, ei hoidon tai kuntoutuksen sisältöä.

Tiedonsaantioikeudesta on säädetty yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 31 §:ssä. Valvonta ei siten ole ongelmallinen perustuslain 7 §:ssä säädetyn henkilökohtaisen vapauden eikä yksityiselämän suojaa koskevan perustuslain 10 §:n näkökulmasta.

Perustuslain oikeusturvaa koskevan 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Pykälän toisen momentin mukaan käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

HE 120/2018 vp

Valvonta on rangaistusseuraamus, jonka tuomitsee tuomioistuin rikosprosessissa. Valvonnan täytäntöönpanosta vastaa Rikosseuraamuslaitos yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain säännösten mukaisesti. Laki on yleislaki, jossa säädetään muistakin yhdyskuntaseuraamuksista sekä niitä koskevista päätöksentekotilanteista samoin kuin muutoksenhaku- ja oikaisutilanteista. Sääntely ei ole ongelmallinen perustuslain 21 §:n näkökulmasta.

Ehdotettu seuraamus perustuu painavaan yhteiskunnalliseen tarpeeseen. Sääntely on myös kokonaisuutena arvioiden suhteellisuusperiaatteen mukainen.

Yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 63 §:n asetuksenantovaltuutta koskeva lisäys on perustuslain 80 §:n edellytysten mukainen.

Lakiehdotukset voidaan säätää tavallisessa lainsäätämisyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

rikoslain 6 luvun 10 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (39/1889) 6 luvun 10 §, sellaisena kuin se on laeissa 515/2003 ja 401/2015, seuraavasti:

6 luku

Rangaistuksen määräämisestä

10 §

Ehdollisen vankeuden oheisseuraamukset

Jos ehdollista vankeutta yksinään on pidettävä riittämättömänä rangaistuksena rikoksesta, voidaan sen ohessa tuomita sakkoa, tai jos ehdollinen vankeus on kahdeksan kuukautta tai sitä pidempi, vähintään 14 ja enintään 120 tuntia yhdyskuntapalvelua.

Rikoksen 21 vuotta täytettyään tehnyt voidaan tuomita ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan yhden vuoden kolmen kuukauden ajaksi, jos:

tämä on tarpeen uusien rikosten ehkäisemiseksi ottaen huomioon tekijän aikaisemman rikollisuuden, hänen henkilökohtaiset olonsa ja rikokseen johtaneet seikat; tai

ehdollista vankeutta yksinään on pidettävä riittämättömänä rangaistuksena ja ehdollinen vankeus on vähintään kahdeksan kuukauden pituinen.

Rikoksen alle 21-vuotiaana tehnyt voidaan tuomita ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan yhden vuoden kolmen kuukauden ajaksi, jos tätä on pidettävä perusteltuna tekijän sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi tai uusien rikosten ehkäisemiseksi.

Mitä sakosta ja yhdyskuntapalvelusta erikseen säädetään, sovelletaan niihin myös oheisseuraamuksina. Oheisseuraamukseksi tuomittu yhdyskuntapalvelu voidaan kuitenkin muuntaa vähintään neljän ja enintään 120 päivän vankeudeksi. Edellä 2 ja 3 momentissa tarkoitetun valvonnan sisällöstä ja täytäntöönpanosta säädetään yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetussa laissa.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 2019.

2.

Laki

yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain (400/2015) 1 §:n 4 momentti, 10 §, 18 §:n 1 momentti, 26 §:n 1 momentti sekä 62 ja 63 § sekä
lisätään 60 §:ään uusi 3 momentti, jolloin nykyinen 3 momentti siirtyy 4 momentiksi, seuraavasti:

1 §

Soveltamisala

Rikoslain (39/1889) 6 luvun 11 §:ssä säädetään yhdyskuntapalveluun, 11 a §:ssä valvontarangaistukseen, 10 §:n 2 ja 3 momentissa ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan ja 10 a §:ssä nuorisorangaistukseen tuomitsemisesta.

10 §

Seuraamusselvitys

Syyttäjä tai tuomioistuin pyytää Rikosseuraamuslaitosta laatimaan seuraamusselvityksen, jos rikoksesta epäiltyä syytetään rikoksesta, josta todennäköisesti tuomitaan yhdyskuntapalvelu tai valvontarangaistus taikka rikokseen 21 vuotta täytettyään syyllistyneelle ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvonta. Rikosseuraamuslaitos voi myös rikoksesta epäillyn pyynnöstä laatia seuraamusselvityksen, jos siihen on painava syy.

Seuraamusselvitystä ei kuitenkaan tarvitse pyytää, jos rikoksesta epäilty on ulkomaan kansalainen ja hänen vakituinen asuntonsa on muualla kuin Suomessa ja arvioidaan, ettei yhdyskuntaseuraamuksen tuomitseminen eikä yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanon siirto toiseen maahan ole mahdollista.

Rikosseuraamuslaitos arvioi seuraamusselvityksessä rikoksesta epäillyn edellytykset ja valmiudet suoriutua yhdyskuntaseuraamuksesta. Selvitystä tehtäessä otetaan huomioon rikoksesta epäillyn aikaisempi rikollisuus, päihteiden käyttö ja muut henkilökohtaiset ja sosiaaliset olosuhteet sekä valvonnan ja rikoksettoman elämän tukemisen tarve.

Seuraamusselvityksessä selvitetään, suostuuko rikoksesta epäilty yhdyskuntapalveluun tai valvontarangaistukseen tuomitsemiseen ja sen täytäntöönpanoon. Seuraamusselvityksessä selvitetään myös, suostuuko rikoksesta epäilty siihen, että rikokseen 21 vuotta täyttäneenä syyllistyneelle ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomittavaan valvontaan sisällytetään 60 §:n 3 momentissa tarkoitettu kuntoutus tai avohoito.

Jos rikoksesta epäillyn tilanteessa on tapahtunut seuraamusselvityksen laatimisen jälkeen muutos, joka vaikuttaa seuraamusselvityksen sisältöön, Rikosseuraamuslaitoksen tulee tehdä kyseiset muutokset seuraamusselvitykseen.

Nuorisorangaistukseen ja rikokseen alle 21-vuotiaana syyllistyneen ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan tuomitsemista edeltävistä selvitystoimenpiteistä säädetään nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetussa laissa (633/2010). Valvontarangaistukseen tuomitsemista edeltävistä selvitystoimenpiteistä säädetään tämän lain 44 §:ssä.

18 §

Täytäntöönpanon lykkäys tai keskeytys

Rikosseuraamuslaitos voi lykätä tai keskeyttää yhdyskuntapalvelun, valvontarangaistuksen, nuorisorangaistuksen tai 21 vuotta täytettyään rikoksen tehneen ehdollisen vankeuden valvonnan täytäntöönpanon määräajaksi, jos yhdyskuntaseuraamuksen suorittamiselle on tuomitun muusta kuin lyhytaikaisesta sairaudesta, päihdekuntoutukseen osallistumisesta, varusmiespalveluksen, naisten vapaaehtoisen asepalveluksen tai siviilipalveluksen suorittamisesta, lapsen hoitamisesta sairausvakuutuslaissa (1224/2004) tarkoitetun äitiys-, erityisäitiys-, isyys- tai vanhempainrahakauden aikana tai muusta näihin rinnastettavasta hyväksyttävästä syystä johtuva tilapäinen este. Rangaistusaika ei kulu lykkäyksen tai keskeytyksen aikana.

26 §

Törkeä velvollisuuksien rikkominen

Jos tuomittu ei aloita seuraamuksen suorittamista tai jättää suorittamisen kesken, eikä hänellä ole menettelyynsä hyväksyttävää syytä, taikka hänelle annetusta kirjallisesta varoituksesta huolimatta uudelleen tai muutoin tahallisesti ja törkeästi rikkoo 21, 22, 38, 49, 72 tai 73 §:ssä säädettyjä velvollisuuksiaan, Rikosseuraamuslaitoksen on ryhdyttävä toimenpiteisiin asian saattamiseksi syyttäjän ja tuomioistuimen käsiteltäväksi. Jos kyse on yhdyskuntapalvelusta, valvontarangaistuksesta, nuorisorangaistuksesta tai 21 vuotta täytettyään rikoksen tehneen ehdollisen vankeuden valvonnasta, Rikosseuraamuslaitoksen on kiellettävä täytäntöönpanon aloittaminen tai keskeytettävä täytäntöönpano, jos se on jo aloitettu.

60 §

Sisältö ja kesto

Rikoksen 21 vuotta täytettyään tehneen valvonta voi sisältää enintään 30 tuntia osallistumista Rikosseuraamuslaitoksen hyväksymällä tavalla julkisen tai yksityisen palveluntuottajan järjestämään kuntoutukseen tai avohoitoon.

62 §

Velvollisuuksien törkeän rikkomisen seuraamus

Jos ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan tuomittu rikkoo valvontaan kuuluvia velvollisuuksiaan 26 §:ssä tarkoitetulla törkeällä tavalla, Rikosseuraamuslaitoksen on viipymättä ilmoitettava asiasta syyttäjälle, jollei se ole ilmeisen tarpeetonta valvonnan tarkoituksen saattamiseksi.

Jos syyttäjä arvioi, että 26 §:ssä tarkoitetun törkeän velvollisuuksien rikkomisen vuoksi valvonta-aikaa olisi pidennettävä tai 21 vuotta täytettyään rikoksen tehneen suorittamatta oleva valvonta-aika olisi muunnettava ehdottomaksi vankeudeksi, hänen on viipymättä esitettävä tätä koskeva vaatimus sille käräjäoikeudelle, joka on ensimmäisenä oikeusasteena käsitellyt kyseisen rikosasian taikka jonka tuomiopiirissä tuomittu asuu tai vakinaisesti oleskelee.

Jos tuomioistuin toteaa tuomitun rikkoneen valvontaan kuuluvia velvollisuuksia 26 §:ssä tarkoitetulla törkeällä tavalla ja jos siihen tuomittuun liittyvät ja rikkomukseen johtaneet syyt kokonaisuutena arvioiden on erityistä syytä, se voi pidentää valvonta-aikaa yhteensä enintään kuudella kuukaudella tai muuntaa suorittamatta olevan 21 vuotta täyttäneenä rikoksen tehneen valvonta-ajan ehdottomaksi vankeudeksi, jonka pituus on vähintään neljä ja enintään 14 päivää.

Pidennettyyn valvonta-aikaan sovelletaan, mitä 60 §:n 2 ja 3 momentissa säädetään.

63 §

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset 60 §:n 3 momentissa tarkoitetun kuntoutuksen ja avohoidon edellyttämistä valmistelu- ja toteutustoimenpiteistä sekä valvonnan lakkauttamisesta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 ____.

3.

Laki

Rikosseuraamuslaitoksesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Rikosseuraamuslaitoksesta annetun lain (953/2009) 3 § seuraavasti:

3 §

Tehtävät

Laitoksen tehtävänä on ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomittujen valvonta, nuorisorangaistuksen, yhdyskuntapalvelun, vankeusrangaistuksen ja sakon muuntorangaistuksen täytäntöönpano, ehdonalaisten vapautteen päästettyjen valvonta sekä tutkintavankeuden toimeenpano ja muu rangaistusten täytäntöönpano sen mukaan kuin niistä erikseen säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki

henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain (1069/2015)
2 §:n 7 kohta seuraavasti:

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

7) *yhdyskuntaseuraamusta suorittavalla* ehdollisen vankeuden valvontaan tuomittua henkilöä, nuorisorangaistusta, yhdyskuntapalvelua tai valvontarangaistusta suorittavaa henkilöä taikka valvotussa koevapaudessa olevaa tai valvontaan asetettua ehdonalaisessa vapaudessa olevaa henkilöä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 ____.

5.

Laki

Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa annetun lain 11 ja 12 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa annetun lain (326/1963) 11 §:n 1 momentti ja 12 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 636/2010, seuraavasti:

11 §

Päätöksessä, jolla ehdollisesti tuomitun henkilön valvonta määrätään järjestettäväksi Suomessa, on noudattamalla soveltuvin osin, mitä valvojan määräämisestä yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetussa laissa (400/2015) säädetään, samalla määrättävä valvoja sekä, jollei ehdollisen tuomion yhteydessä asetettuja ehtoja tai määräyksiä voida täällä soveltaa, vahvistettava niitä koskevat muutokset koe- ja valvonta-aikoja lukuun ottamatta.

12 §

Islannissa, Norjassa, Ruotsissa tai Tanskassa ehdollisesti tuomitun henkilön valvonta, joka on päätetty järjestää Suomessa, voidaan lakkauttaa soveltamalla yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 60 §:ää.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____.

6.

Laki

viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 24 §:n 1 momentin 27 kohta, sellaisena kuin se on laissa 808/2017, seuraavasti:

24 §

Salassa pidettävät viranomaisen asiakirjat

Salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat, jollei erikseen toisin säädetä:

27) asiakirjat, jotka sisältävät tietoja rikoksesta syytetylle tehdystä oikeuspsykiatrisesta mielentilatutkimuksesta, nuoresta rikoksesta epäillystä laaditusta seuraamusselvityksestä, nuorisorangaistuksen rangaistusajan suunnitelmasta, yhdyskuntapalvelun, valvontarangaistuksen tai 21 vuotta täytettyään rikoksen tehneen ehdollisen vankeuden valvonnan seuraamusselvityksestä, valvontarangaistuksen edellytysten selvittämisestä, rangaistusajan suunnitelmasta, vapauttamissuunnitelmasta, valvontasuunnitelmasta tai elinkautisvangin vapauttamismenettelyä tai yhdistelmä-rangaistukseen kuuluvaa valvonta-aikaa varten annetusta lausunnosta;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

7.

Laki

oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 9 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (370/2007) 9 §:n 1 momentin 4 kohta, sellaisena kuin se on laissa 809/2017, seuraavasti:

9 §

Salassa pidettävä oikeudenkäyntiasiakirja

Oikeudenkäyntiasiakirja on pidettävä salassa siltä osin kuin se sisältää:

4) tietoja rikoksesta syytetylle tehdystä oikeuspsykiatrisesta mielentilatutkimuksesta, nuoresta rikoksesta epäillystä laaditusta seuraamusselvityksestä, nuorisorangaistuksen rangaistusajan suunnitelmasta, yhdyskuntapalvelun, valvontarangaistuksen tai 21 vuotta täytettyään rikoksen tehneen ehdollisen vankeuden valvonnan seuraamusselvityksestä, elinkautisvangin vapauttamismenettelyä tai yhdistelmärankaistukseen kuuluvaa valvonta-aikaa varten annetusta lausunnosta tai rikosrekisteristä;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 13 päivänä syyskuuta 2018

Pääministeri

Juha Sipilä

Oikeusministeri Antti Häkkänen

1.

Laki

rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoslain (39/1889) 6 luvun 10 §, sellaisena kuin se on laissa 515/2003 ja
401/2015, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 luku

6 luku

Rangaistuksen määräämisestä

Rangaistuksen määräämisestä

10 §

10 §

Ehdollisen vankeuden oheisseuraamukset

Ehdollisen vankeuden oheisseuraamukset

Jos ehdollista vankeutta yksinään on pidettävä riittämättömänä rangaistuksena rikoksesta, voidaan sen ohessa tuomita sakkoa, tai jos ehdollinen vankeus on kahdeksan kuukautta tai sitä pidempi, vähintään 14 ja enintään 90 tuntia yhdyskuntapalvelua.

(Uusi 2 momentti.)

Jos ehdollista vankeutta yksinään on pidettävä riittämättömänä rangaistuksena rikoksesta, voidaan sen ohessa tuomita sakkoa, tai jos ehdollinen vankeus on kahdeksan kuukautta tai sitä pidempi vähintään 14 ja enintään 120 tuntia yhdyskuntapalvelua.

Rikoksen 21 vuotta täytettyään tehnyt voidaan tuomita ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan yhden vuoden kolmen kuukauden ajaksi, jos

- 1) *tämä on tarpeen uusien rikosten ehkäisemiseksi ottaen huomioon tekijän aikaisemman rikollisuuden, hänen henkilökohtaiset olonsa ja rikokseen johtaneet seikat tai*
- 2) *ehdollista vankeutta yksinään on pidettävä riittämättömänä rangaistuksena, ja ehdollinen vankeus on vähintään kahdeksan kuukauden pituinen.*

Rikoksen alle 21-vuotiaana tehnyt voidaan tuomita ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan yhden vuoden kolmen kuukauden ajaksi, jos tätä on pidettävä perusteltuna tekijän sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi tai uusien rikosten ehkäisemiseksi. *Valvonnan täytäntöönpanosta säädetään yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetussa*

Rikoksen alle 21-vuotiaana tehnyt voidaan tuomita ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan yhden vuoden kolmen kuukauden ajaksi, jos tätä on pidettävä perusteltuna tekijän sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi tai uusien rikosten ehkäisemiseksi.

HE 120/2018 vp

Voimassa oleva laki

Ehdotus

laissa.

Ehdollisen vankeuden ohessa tuomittavasta sakosta, yhdyskuntapalvelusta ja valvonnasta on voimassa, mitä niistä erikseen säädetään. Yhdyskuntapalvelu voidaan kuitenkin muuntaa vähintään neljän ja enintään 90 päivän vankeudeksi.

Mitä sakosta ja yhdyskuntapalvelusta erikseen säädetään, sovelletaan niihin myös oheisseuraamuksina. Oheisseuraamukseksi tuomittu yhdyskuntapalvelu voidaan kuitenkin muuntaa vähintään neljän ja enintään 120 päivän vankeudeksi. Edellä 2 ja 3 momentissa tarkoitetun valvonnan sisällöstä ja täytäntöönpanosta säädetään yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetussa laissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

2.

Laki

yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain (400/2015) 1 §:n 4 momentti, 10 §, 18 §:n 1 momentti, 26 §:n 1 momentti sekä 62 ja 63 §, sekä
lisätään 60 §:ään uusi 3 momentti, jolloin nykyinen 3 momentti siirtyy 4 momentiksi, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Soveltamisala

Soveltamisala

Rikoslain (39/1889) 6 luvun 11 §:ssä säädetään yhdyskuntapalveluun, 11 a §:ssä valvontarangaistukseen, 10 §:n 2 momentissa ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan ja 10 a §:ssä nuorisorangaistukseen tuomitsemisesta.

Rikoslain (39/1889) 6 luvun 11 §:ssä säädetään yhdyskuntapalveluun, 11 a §:ssä valvontarangaistukseen, 10 §:n 2 ja 3 momentissa ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan ja 10 a §:ssä nuorisorangaistukseen tuomitsemisesta

10 §

10 §

Seuraamusselvitys

Seuraamusselvitys

Syyttäjä tai tuomioistuin pyytää Rikosseuraamuslaitosta laatimaan seuraamusselvityksen, jos rikoksesta epäiltyä syytetään rikoksesta, josta todennäköisesti tuomitaan yhdyskuntapalvelu tai valvontarangaistus. Rikosseuraamuslaitos voi myös rikoksesta epäillyn pyynnöstä laatia seuraamusselvityksen, jos siihen on painava syy.

Syyttäjä tai tuomioistuin pyytää Rikosseuraamuslaitosta laatimaan seuraamusselvityksen, jos rikoksesta epäiltyä syytetään rikoksesta, josta todennäköisesti tuomitaan yhdyskuntapalvelu tai valvontarangaistus *taikka rikokseen 21 vuotta täytettyään syyllystyneelle ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvonta*. Rikosseuraamuslaitos voi myös rikoksesta epäillyn pyynnöstä laatia seuraamusselvityksen, jos siihen on painava syy.

Seuraamusselvityksessä arvioidaan rikoksesta epäillyn edellytykset ja valmiudet suoriutua yhdyskuntaseuraamuksesta. Selvitystä tehtäessä otetaan huomioon rikoksesta epäil-

Rikosseuraamuslaitos arvioi seuraamusselvityksessä rikoksesta epäillyn edellytykset ja valmiudet suoriutua yhdyskuntaseuraamuksesta. Selvitystä tehtäessä otetaan huomioon

Voimassa oleva laki

lyn aikaisempi rikollisuus, päihteiden käyttö ja muut henkilökohtaiset ja sosiaaliset olosuhteet sekä valvonnan ja rikoksettoman elämän tukemisen tarve. Tässä yhteydessä selvitetään myös, suostuuko rikoksesta epäilty yhdyskuntapalveluun tai valvontarangaistukseen tuomitsemiseen ja sen täytäntöönpanoon. Näiden tietojen perusteella Rikosseuraamuslaitos arvioi, soveltuuko rikoksesta epäilty yhdyskuntapalvelun tai valvontarangaistuksen suorittajaksi.

 Nuorisorangaistukseen ja ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan tuomitsemista edeltävistä selvitystoimenpiteistä säädetään nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetussa laissa (633/2010). Valvontarangaistukseen tuomitsemista edeltävistä selvitystoimenpiteistä säädetään tämän lain 44 §:ssä.

18 §

Täytäntöönpanon lykkäys tai keskeytys

Rikosseuraamuslaitos voi lykätä tai keskeyttää yhdyskuntapalvelun, valvontarangaistuksen tai nuorisorangaistuksen täytäntöönpanon määräjäksi, jos yhdyskuntaseuraamuksen suorittamiselle on tuomitun muusta kuin lyhytaikaisesta sairaudesta, päihdekuntoutukseen osallistumisesta, varusmiespalveluksen, naisten vapaaehtoisen asepalveluksen tai siviilipalveluksen suorittamisesta, lapsen hoitamisesta sairausvakuutuslaissa (1224/2004) tarkoitetun äitiys-, erityisäitiys-, isyys- tai vanhempainrahakauden aikana tai muusta näihin rinnastettavasta hyväksyttävästä syystä johtuva tilapäinen este. Rangaistus aika ei kulu lykkäyksen tai keskeytyksen aikana.

Ehdotus

rikoksesta epäillyn aikaisempi rikollisuus, päihteiden käyttö ja muut henkilökohtaiset ja sosiaaliset olosuhteet sekä valvonnan ja rikoksettoman elämän tukemisen tarve.

Seuraamusselvityksessä selvitetään, suostuuko rikoksesta epäilty yhdyskuntapalveluun tai valvontarangaistukseen tuomitsemiseen ja sen täytäntöönpanoon. Seuraamusselvityksessä selvitetään myös, *suostuuko rikoksesta epäilty siihen, että rikokseen 21 vuotta täyttäneenä syyllistyneelle ehdollisen vankeuden tehosteeksi tuomittavaan valvontaan sisällytetään 60 §:n 3 momentissa tarkoitettu kuntoutus tai avohoito.*

 Nuorisorangaistukseen ja rikokseen alle 21-vuotiaana syyllistyneen ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan tuomitsemista edeltävistä selvitystoimenpiteistä säädetään nuoren rikoksesta epäillyn tilanteen selvittämisestä annetussa laissa (633/2010). Valvontarangaistukseen tuomitsemista edeltävistä selvitystoimenpiteistä säädetään tämän lain 44 §:ssä.

18 §

Täytäntöönpanon lykkäys tai keskeytys

Rikosseuraamuslaitos voi lykätä tai keskeyttää yhdyskuntapalvelun, valvontarangaistuksen, nuorisorangaistuksen tai 21 vuotta täytettyään rikoksen tehneen ehdollisen vankeuden valvonnan täytäntöönpanon määräjäksi, jos yhdyskuntaseuraamuksen suorittamiselle on tuomitun muusta kuin lyhytaikaisesta sairaudesta, päihdekuntoutukseen osallistumisesta, varusmiespalveluksen, naisten vapaaehtoisen asepalveluksen tai siviilipalveluksen suorittamisesta, lapsen hoitamisesta sairausvakuutuslaissa (1224/2004) tarkoitetun äitiys-, erityisäitiys-, isyys- tai vanhempainrahakauden aikana tai muusta näihin

Voimassa oleva laki

Ehdotus

rinnastettavasta hyväksyttävästä syystä johdettava tilapäinen este. Rangaistusaika ei kulu lykkäyksen tai keskeytyksen aikana.

26 §

26 §

Törkeä velvollisuuksien rikkominen

Törkeä velvollisuuksien rikkominen

Jos tuomittu ei aloita seuraamuksen suorittamista tai jättää suorittamisen kesken, eikä hänellä ole menettelyynsä hyväksyttävää syytä, taikka hänelle annetusta kirjallisesta varoituksesta huolimatta uudelleen tai muutoin tahallisesti ja törkeästi rikkoo 21, 22, 38, 49, 72 tai 73 §:ssä säädettyjä velvollisuuksiaan, Rikosseuraamuslaitoksen on ryhdyttävä toimenpiteisiin asian saattamiseksi syyttäjän ja tuomioistuimen käsiteltäväksi. Jos kyse on yhdyskuntapalvelusta, valvontarangaistuksesta tai nuorisorangaistuksesta, Rikosseuraamuslaitoksen on kiellettävä täytäntöönpanon aloittaminen tai keskeytettävä täytäntöönpano, jos se on jo aloitettu.

Jos tuomittu ei aloita seuraamuksen suorittamista tai jättää suorittamisen kesken, eikä hänellä ole menettelyynsä hyväksyttävää syytä, taikka hänelle annetusta kirjallisesta varoituksesta huolimatta uudelleen tai muutoin tahallisesti ja törkeästi rikkoo 21, 22, 38, 49, 72 tai 73 §:ssä säädettyjä velvollisuuksiaan, Rikosseuraamuslaitoksen on ryhdyttävä toimenpiteisiin asian saattamiseksi syyttäjän ja tuomioistuimen käsiteltäväksi. Jos kyse on yhdyskuntapalvelusta, valvontarangaistuksesta, nuorisorangaistuksesta tai 21 vuotta täyttäneenä rikoksen tehneen ehdollisen vankeuden valvonnasta, Rikosseuraamuslaitoksen on kiellettävä täytäntöönpanon aloittaminen tai keskeytettävä täytäntöönpano, jos se on jo aloitettu.

18 §

Täytäntöönpanon lykkäys tai keskeytys

60 §

Sisältö ja kesto

(Nykyinen 3 momentti siirtyy 4 momentiksi.)

60 §

Sisältö ja kesto

Rikoksen 21 vuotta täytettyään tehneen valvonta voi sisältää enintään 30 tuntia osallistumista Rikosseuraamuslaitoksen hyväksymällä tavalla julkisen tai yksityisen palveluntuottajan järjestämään kuntoutukseen tai avohoitoon.

HE 120/2018 vp

Voimassa oleva laki

Ehdotus

62 §

62 §

Velvollisuuksien törkeän rikkomisen seuraamus

Velvollisuuksien törkeän rikkomisen seuraamus

Jos syyttäjä arvioi, että valvonta-aikaa olisi pidennettävä 26 §:ssä tarkoitetun törkeän velvollisuuksien rikkomisen vuoksi, hänen on viipymättä esitettävä tätä koskeva vaatimus sille käräjäoikeudelle, joka on ensimmäisenä oikeusasteena käsitellyt kyseisen rikosasian taikka jonka tuomiopiirissä tuomittu asuu tai vakinaisesti oleskelee.

Jos tuomioistuin toteaa tuomitun rikkoneen valvontaan kuuluvia velvollisuuksia 26 §:ssä tarkoitetulla törkeällä tavalla ja jos siihen tuomittuun liittyvät ja rikkomukseen johtaneet syyt kokonaisuutena arvioiden on erityistä syytä, se voi pidentää valvonta-aikaa yhteensä enintään kuudella kuukaudella.

63 §

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset valvonnan lakkauttamisesta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

Jos syyttäjä arvioi, että 26 §:ssä tarkoitetun törkeän rikkomisen vuoksi valvonta-aikaa olisi pidennettävä *tai 21 vuotta täyttäneenä rikoksen tehneen suorittamatta oleva valvonta-aika olisi muunnettava ehdottomaksi vankeudeksi*, hänen on viipymättä esitettävä tätä koskeva vaatimus sille käräjäoikeudelle, joka on ensimmäisenä oikeusasteena käsitellyt kyseisen rikosasian taikka jonka tuomiopiirissä tuomittu asuu tai vakinaisesti oleskelee.

Jos tuomioistuin toteaa tuomitun rikkoneen valvontaan kuuluvia velvollisuuksia 26 §:ssä tarkoitetulla törkeällä tavalla ja jos siihen tuomittuun liittyvät ja rikkomukseen johtaneet syyt kokonaisuutena arvioiden on erityistä syytä, se voi pidentää valvonta-aikaa yhteensä enintään kuudella kuukaudella *tai muuntaa suorittamatta olevan 21 vuotta täyttäneenä rikoksen tehneen valvonta-ajan ehdottomaksi vankeudeksi, jonka pituus on vähintään neljä ja enintään 14 päivää*.

Pidennettyyn valvonta-aikaan sovelletaan, mitä 60 §:n 2 momentissa säädetään. Rikoksen 21 vuotta täytettyään tehneellä valvonta voi lisäksi sisältää 60 §:n 3 momentissa tarkoitettua osallistumista kuntoutukseen tai avohoitoon siinä määrin kuin sitä on sisällynyt rangaistusajan suunnitelmaan, mutta ei ole vielä toteutunut.

63 §

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset *60 §:n 3 momentissa tarkoitetun kuntoutuksen ja avohoidon edellyttämistä valmistelu- ja toteutustoimenpiteistä sekä valvonnan lakkauttamisesta* annetaan valtioneuvoston asetuksella.

3.

Laki

Rikosseuraamuslaitoksesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Rikosseuraamuslaitoksesta annetun lain (953/2009) 3 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

3 §

Tehtävät

Tehtävät

Laitoksen tehtävänä on ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomittujen *nuorten rikoksentekijöiden* valvonta, nuorisorangaistuksen, yhdyskuntapalvelun, vankeusrangaistuksen ja sakon muuntorangaistuksen täytäntöönpano, ehdonalaiseen vapauteen päästettyjen valvonta sekä tutkintavankeuden toimeenpano ja muu rangaistusten täytäntöönpano sen mukaan kuin niistä erikseen säädetään.

Laitoksen tehtävänä on ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomittujen valvonta, nuorisorangaistuksen, yhdyskuntapalvelun, vankeusrangaistuksen ja sakon muuntorangaistuksen täytäntöönpano, ehdonalaiseen vapauteen päästettyjen valvonta sekä tutkintavankeuden toimeenpano ja muu rangaistusten täytäntöönpano sen mukaan kuin niistä erikseen säädetään.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta
20 _____ .

4.

Laki

henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain (1069/2015)
2 §:n 7 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 §

2 §

Määritelmät

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

Tässä laissa tarkoitetaan:

7) yhdyskuntaseuraamusta suorittavalla ehdollisen vankeuden valvontaan tuomittua nuorta rikoksentekijää, nuorisorangaistusta, yhdyskuntapalvelua tai valvontarangaistusta suorittavaa henkilöä taikka valvotussa koevapaudessa olevaa tai valvontaan asetettua ehdonalaisessa vapaudessa olevaa henkilöä.

7) yhdyskuntaseuraamusta suorittavalla ehdollisen vankeuden valvontaan tuomittua henkilöä, nuorisorangaistusta, yhdyskuntapalvelua tai valvontarangaistusta suorittavaa henkilöä taikka valvotussa koevapaudessa olevaa tai valvontaan asetettua ehdonalaisessa vapaudessa olevaa henkilöä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta
20 _____.

5.

Laki

Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa annetun lain 11 ja 12 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa annetun lain (326/1963) 11 §:n 1 momentti ja 12 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 636/2010, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

11 §

Päätöksessä, jolla ehdollisesti tuomitun henkilön valvonta määrätään järjestettäväksi Suomessa, on noudattamalla soveltuvin osin, mitä valvojan määräämisestä ehdollisen vankeuden valvonnasta annetussa laissa (634/2010) säädetään, samalla määrättävä valvoja sekä, jollei ehdollisen tuomion yhteydessä asetettuja ehtoja tai määräyksiä voida täällä soveltaa, vahvistettava niitä koskevat muutokset koetus- ja valvonta-aikojä lukuun ottamatta.

11 §

Päätöksessä, jolla ehdollisesti tuomitun henkilön valvonta määrätään järjestettäväksi Suomessa, on noudattamalla soveltuvin osin, mitä valvojan määräämisestä *yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetussa laissa (400/2015)* säädetään, samalla määrättävä valvoja sekä, jollei ehdollisen tuomion yhteydessä asetettuja ehtoja tai määräyksiä voida täällä soveltaa, vahvistettava niitä koskevat muutokset *ko-* ja valvonta-aikojä lukuun ottamatta.

12 §

Islannissa, Norjassa, Ruotsissa tai Tanskassa ehdollisesti tuomitun henkilön valvonta, joka on päätetty järjestää Suomessa, voidaan lakkauttaa soveltamalla ehdollisen vankeuden valvonnasta annetun lain 11 §:ää.

12 §

Islannissa, Norjassa, Ruotsissa tai Tanskassa ehdollisesti tuomitun henkilön valvonta, joka on päätetty järjestää Suomessa, voidaan lakkauttaa soveltamalla *yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta annetun lain 60 §:ää.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

6.

Laki

viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 24 §:n 1 momentin 27 kohta, sellaisena kuin se on laissa 808/2017, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

24 §

24 §

Salassa pidettävät viranomaisen asiakirjat

Salassa pidettävät viranomaisen asiakirjat

Salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat, jollei toisin säädetä:

Salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat, jollei toisin säädetä:

27) asiakirjat, jotka sisältävät tietoja rikoksesta syytetyille tehdystä oikeuspsykiatriasta mielentilatutkimuksesta, nuoresta rikoksesta epäilystä laaditusta seuraamusselvityksestä, nuorisorangaistuksen rangaistusajan suunnitelmasta, *vankeusrangaistuksen sijasta suoritettavan* yhdyskuntapalvelun tai valvontarangaistuksen seuraamusselvityksestä, valvontarangaistuksen edellytysten selvittämisestä, rangaistusajan suunnitelmasta, vapauttamissuunnitelmasta, valvontasuunnitelmasta tai elinkautisvangin vapauttamismenettelyä tai yhdistelmä-rangaistukseen kuuluvaa valvonta-aikaa varten annetusta lausunnosta;

27) asiakirjat, jotka sisältävät tietoja rikoksesta syytetyille tehdystä oikeuspsykiatriasta mielentilatutkimuksesta, nuoresta rikoksesta epäilystä laaditusta seuraamusselvityksestä, nuorisorangaistuksen rangaistusajan suunnitelmasta, yhdyskuntapalvelun, valvontarangaistuksen tai 21 vuotta täytettyään rikoksen tehneen ehdollisen vankeuden valvonnan seuraamusselvityksestä, valvontarangaistuksen edellytysten selvittämisestä, rangaistusajan suunnitelmasta, vapauttamissuunnitelmasta, valvontasuunnitelmasta tai elinkautisvangin vapauttamismenettelyä tai yhdistelmä-rangaistukseen kuuluvaa valvonta-aikaa varten annetusta lausunnosta;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuu-
ta 20 .

7.

Laki

oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 9 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 9 §:n 1 momentin 4 kohta, sellaisena kuin se on laissa 809/2017, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

9 §

9 §

Salassa pidettävä oikeudenkäyntiasiakirja

Salassa pidettävä oikeudenkäyntiasiakirja

Oikeudenkäyntiasiakirja on pidettävä salassa siltä osin kuin se sisältää:

Oikeudenkäyntiasiakirja on pidettävä salassa siltä osin kuin se sisältää:

4) tietoja rikoksesta syytetyille tehdystä oikeuspsykiatrisesta mielentilatutkimuksesta, nuoresta rikoksesta epäilyistä laaditusta seuraamusselvityksestä, nuorisorangaistuksen rangaistusajan suunnitelmasta, *vankeusrangaistuksen sijasta suoritettavan* yhdyskuntapalvelun tai valvontarangaistuksen seuraamusselvityksestä, elinkautisvangin vapauttamismenettelyä tai yhdistelmärangaistukseen kuuluvaa valvonta-aikaa varten annettusta lausunnosta tai rikosrekisteristä;

—4) tietoja rikoksesta syytetyille tehdystä oikeuspsykiatrisesta mielentilatutkimuksesta, nuoresta rikoksesta epäilyistä laaditusta seuraamusselvityksestä, nuorisorangaistuksen rangaistusajan suunnitelmasta, yhdyskuntapalvelun, valvontarangaistuksen *tai 21 vuotta täytettyään rikoksen tehneen ehdollisen vankeuden valvonnan seuraamusselvityksestä taikka* elinkautisvangin vapauttamismenettelyä tai yhdistelmärangaistukseen kuuluvaa valvonta-aikaa varten annetusta lausunnosta tai rikosrekisteristä;

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuu-
ta 20 .